

BANCA
NAȚIONALĂ
A ROMÂNIEI

România – Zona Euro Monitor

Relația transatlantică la mare ananghie.
Ce va face UE?

Nr. 18 | An 7 | 2025

România – Zona Euro Monitor

Relația transatlantică la mare ananghie.
Ce va face UE?

Echipa de proiect

Coordonator:

Academician Daniel DĂIANU

Grup de lucru:

Amalia FUGARU

Anca GĂLĂȚESCU

Dorela MACEDON

Gabriela MIHAILOVICI

Bogdan MOINESCU

Ioana MUNTEAN

Florian NEAGU

Iulian PANAIT

Copyright pentru document © Banca Națională a României |
Str. Lipscani nr. 25, cod 030031 |

Note:

Opiniile exprimate nu angajează decât autorii și nu pot fi considerate ca reprezentând o luare de poziție oficială a Băncii Naționale a României.

Reproducerea informațiilor este permisă numai în scopuri educative și necomerciale și numai cu indicarea sursei. Drepturile rezervate pentru textele individuale © autorilor.

Sursa datelor statistice utilizate în texte, grafice și tabele este indicată numai atunci când acestea sunt furnizate de alte instituții decât Banca Națională a României.

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	5
Introducere: Relația transatlantică la mare ananghie. Securitatea Europei (a UE) încotro?	7
Sinteza – Teme de analiză și matricea riscurilor	20
A. Teme de analiză	20
B. Tabloul de bord al robusteții/rezilienței în UE și România	24
PARTEA 1: PROVOCĂRI ȘI PRIORITĂȚI ALE UNIUNII EUROPENE ÎN ACTUALUL CONTEXT INTERNAȚIONAL	28
1. Reformarea Uniunii Europene: Poate Europa să fie responsabilă de propria sa securitate?	29
1.1. Politica externă a Uniunii: schimbare de circumstanțe	31
1.2. Politicile comune europene și reformarea internă a UE: de la un proiect de pace, la un buget de apărare	42
2. Busola competitivității	60
2.1. Introducere	60
2.2. Direcția de transformare 1: Stimularea inovării	62
2.3. Direcția de transformare 2: Strategie comună pentru decarbonizare și competitivitate	62
2.4. Direcția de transformare 3: Reducerea dependențelor excesive și creșterea securității	64
2.5. Domeniul de acțiune transversală 1: simplificarea și eficientizarea cadrelor de reglementare europene	65
2.6. Domeniul de acțiune transversală 2: eliminarea barierelor din Piața Unică	67
2.7. Domeniul de acțiune transversală 3: finanțarea competitivității și crearea unei Uniuni a Economiei și Investițiilor	68
2.8. Domeniul de acțiune transversală 4: promovarea competențelor și a locurilor de muncă de calitate, asigurând în același timp echitatea socială	69
2.9. Domeniul de acțiune transversală 5: îmbunătățirea coordonării între diferitele niveluri de guvernare	69
2.10. Implementarea „Busolei competitivității”	70
2.11. Concluzie	71
PARTEA 2: EVOLUȚII MACROECONOMICE ȘI FINANCIARE	73
3. Sectorul financiar	74
3.1. Evoluția sectorului bancar	74
3.2. Evoluția și riscurile creditării populației și companiilor nefinanciare	78

4. Sectorul non-bancar	83
5. Bulgaria – stadiul aderării la zona euro	88
6. Convergența nominală	90
PARTEA 3: POLITICI PUBLICE	96
7. Evaziunea fiscală în statele Uniunii Europene	97
7.1. Situația evaziunii fiscale pe plan internațional a persoanelor fizice	98
7.2. Evaziunea fiscală la plata taxei pe valoarea adăugată	100
8. Insecuritatea alimentară	102
8.1. Foametea se extinde în Sudan	102
8.2. Gaza – criză umanitară în desfășurare	104
8.3. Posibile implicații ale reducerii ajutorului umanitar american	105
8.4. La nivel global, procentul de persoane subnutrite se păstrează la niveluri ridicate	107
9. Acțiuni pentru abordarea provocărilor generate de schimbările climatice	108
9.1. Organizația Meteorologică Mondială a confirmat 2024 ca fiind cel mai cald an înregistrat de când se fac măsurători	108
9.2. Retragerea SUA din Acordul de la Paris privind schimbările climatice și a Fed din Rețeaua băncilor centrale și autorităților de supraveghere financiară pentru ecologizarea sistemului financiar	110
9.3. Banca Centrală Europeană	112
9.4. Banca Națională a României	115
BIBLIOGRAFIE	117

LISTA ABREVIERILOR

ABE/EBA	Autoritatea Bancară Europeană/ <i>European Banking Authority</i>
BEI/EIB	Banca Europeană de Investiții/ <i>European Investment Bank</i>
BNR	Banca Națională a României
BCE/ECB	Banca Centrală Europeană/ <i>European Central Bank</i>
BRI/BIS	Banca Reglementelor Internaționale/ <i>Bank for International Settlements</i>
CE/EC	Comisia Europeană/ <i>European Commission</i>
CFM/MFF 2021-2027	Cadrul Fiscal Multianual/ <i>Multiannual Fiscal Framework</i> 2021-2027
CNSM	Comitetul Național pentru Supraveghere Macroprudențială
EFRC	European Foreign Relations Council
FAO	Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Națiunilor Unite/ <i>Food and Agriculture Organisation</i> <i>of the United Nations</i>
FED	Banca Centrală a SUA
FMI/IMF	Fondul Monetar Internațional/ <i>International Monetary Fund</i>
FAS	Forțele Armate Sudaneze
FRC	<i>Famine Review Committee</i>
FSR	Forțele de Sprijin Rapid
G7	Grupul celor șapte state puternic dezvoltate: Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii
GRFC	<i>Global Report on Food Crises</i>
IA	Inteligența Artificială
IRA	Legea pentru reducere a inflației în SUA/ <i>Inflation Reduction Act</i>
IFN	Instituție Financiară Nebancară
IPC	Cadrul Integrat de Clasificare a Securității Alimentare/ <i>Integrated Food Security Phase Classification</i>
MRR	Mecanismul de Redresare și Reziliență
NATO	<i>The North Atlantic Treaty Organization</i>
NDC	<i>Nationally determined contributions</i>
NCQG	<i>New Collective Quantified Goal on Climate Finance</i>
NGEU	<i>Next Generation EU</i>
NSFR	<i>Net Stable Funding Ratio</i>
NGFS	<i>The Network for Greening the Financial System</i>

OCDE	<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>
OMC/WTO	Organizația Mondială a Comerțului/ <i>World Trade Organization</i>
OMM/WMO	Organizația Meteorologică Mondială/ <i>The World Meteorological Organization</i>
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONU/UN	Organizația Națiunilor Unite/ <i>United Nations</i>
PAC	Politica Agricolă Comună
PBSTM	Planul bugetar structural pe termen mediu
PE/EP	Parlamentul European/ <i>European Parliament</i>
PNRR	Planul Național de Redresare și Reziliență
PDE	Procedura de Deficit Excesiv
PSC	Pactul de Stabilitate și Creștere
RRF	<i>Recovery and Resilience Facility</i>
SEC	<i>Securities and Exchange Commission</i>
SUA	Statele Unite ale Americii
UE/EU	Uniunea Europeană/ <i>European Union</i>
UEM	Uniunea Economică și Monetară
UNEP	Programul ONU pentru Mediu
UNFCCC	<i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i>
UPC	Uniunea Piețelor de Capital
VNB	Venitul național brut

Introducere: Relația transatlantică la mare ananghie. Securitatea Europei (a UE) încotro?

Suntem parcă la final de epocă. Este consternare între liderii europeni după mutările Administrației Trump în politica de securitate și cea economică. Relația SUA cu Rusia este privilegiată la Washington, iar un război economic și comercial este în curs, cu tarife înalte aplicate de noua Administrație europeanilor, Canadei, Mexicului, altor țări. Cât mai poate Europa (UE) conta pe „umbrela de securitate” furnizată de SUA este o întrebare de negândit până nu demult.

Incertitudine și imprevizibilitate, nesiguranță, la cote extreme se simt pe piețe, în economii și în viața politică, în relevanța amputată a predicțiilor și scenariilor economice. Mediul internațional nu a fost atât de perturbat de mulți ani, poate de la criza financiară globală. Acum intervine și o dinamică geopolitică tot mai apăsătoare.

Nu solicitarea Washington-ului ca europenii să aloce mai mult pentru apărare nedumerește, ci viteza cerută pentru adaptare și modul intempestiv în care, peste Ocean, s-a procedat la reevaluarea relației cu Rusia¹. Surprinzătoare sunt și revendicările Administrației privind Groenlanda, teritoriu ce este parte din Danemarca, la rândul ei stat membru al NATO.

Europa (UE) are o serie de provocări uriașe aduse, sau accelerate, de noul mandat al Administrației Trump: un șoc geopolitic, un șoc economic, slăbirea multilateralismului în organizarea instituțională a sistemului internațional, confruntarea între iliberalism (autocrație) și democrație.

Context

Europenii trebuie să mărească puternic cheltuielile de apărare pentru a-și asigura securitatea – pornind de la noua abordare a SUA privind încetarea focului în Ucraina, relația cu Rusia. Cheltuieli de apărare în plus anual s-ar ridica la procente din PIB pentru numeroase țări, ceea ce poate destabiliza bugetele publice în lipsa unor măsuri adecvate. Europenii au nevoie în continuare de sprijin militar din partea SUA (un *backstop*) în timp ce lideri importanți din UE reiau tema „autonomiei strategice” (ce are accente

¹ Vezi și editorialul din The Economist, „America’s new foreign policy”, 15 martie 2025. În text se spune că noua politică externă a SUA a creat o adâncă „criză de încredere” în rândurile zecilor de țări care și-au încredințat securitatea în mâinile Americii după al doilea război Mondial. Trebuie menționat totuși ca semne ale unei noi relații cu Rusia erau observabile din timpul primului mandat al Președintelui Trump.

gaulliste²). Oficialii europeni declară că ne îndreptăm către „o nouă ordine mondială”³.

Asigurarea securității militare în Europa este de judecată într-un context economic, social și politic tot mai complicat. Criza financiară, favorizată de excese ale industriei financiare și neglijența guvernelor și autorităților de reglementare și supraveghere a accentuat tensiuni și fracturi sociale, a generat nemulțumire față de „elite” (*establishment*), în timp ce costul pentru bugetele publice a fost covârșitor. A urmat pandemia, care a dus la extinderea operațiunilor neconvenționale ale băncilor centrale și a mărit cheltuielile guvernamentale, ce au împovărat în plus bugetele publice. Tranziția energetică și schimbările climatice au afectat și acestea bilanțuri publice și private, iar invazia Rusiei în Ucraina a amplificat efecte negative, a accentuat criza costului vieții (crescând mult costul energiei pentru europeni), a intensificat confruntări hibride. Noile tehnologii, social media, transportă informație abundentă, dar creează multă confuzie și adâncesc clivaje în societate, o fragmentează. Inteligența artificială (IA) este o dominantă a vremurilor noastre; ea deschide oportunități fără limite, dar vine cu incertitudini imense. IA favorizează concentrarea puterii și poate spori inegalitățile economice și sociale, ca și între țări; ea alimentează cursa noilor arme.

Contextul geopolitic tot mai tensionat a făcut din accesul la resurse și materii prime (materiale) rare un obiectiv central al politicii de securitate pentru țările cele mai puternice. Administrația Trump judecă din această perspectivă și a proximității geografice statutul Groenlandei, chestiunea Canalului Panama, în timp ce China are prezență economică activă în numeroase regiuni ale globului din aceleași considerente. Se poate vorbi, și pe fondul schimbărilor climatice ca amenințare existențială, de o formă de *darwinism economic*.

Economia globală continuă să se fragmenteze, cu tendințe mai clare de formare de blocuri comerciale și regionalizare a lanțurilor de aprovizionare – inclusiv din rațiuni de securitate. Multilateralismul în relațiile internaționale slăbește. SUA încearcă să folosească moneda proprie ca instrument de protecție economică și are în vedere un nou „acord valutar” care să influențeze mișcări de capital și comerciale.

În viața politică are loc o ascensiune a radicalismului, a curentului (ultra) conservator (și ca o contrareacție la mișcarea *woke*)⁴, alunecarea unor democrații către „anocrații”⁵, în timp ce repere ale democrației sunt puse în discuție; parcă voit se ignoră că democrația privește în esență mecanisme de control reciproc instituționalizate, care să prevină concentrarea abuzivă a

² Generalul Charles de Gaulle, Președinte al Franței după al doilea război mondial, a fost un ardent susținător al intereselor naționale în contextul hegemoniei americane în Europa occidentală, în cadrul NATO.

³ A se vedea și Ursula von der Leyen, citată de Politico, 19 March 2025.

⁴ Se vorbește despre un „război cultural” în lumea occidentală, între conservatori și „progresiști”.

⁵ „Anocrațiile nu sunt autocrații depline, dar nici democrații (Barbara F. Walter, „How Civil Wars Start - And how to stop them”, London, Viking, 2022).

puterii, arbitrariul în viața publică. În lume are loc o confruntare ideologică între democrație și autocrație (iliberism)⁶, ce se manifestă în relațiile dintre state și în interiorul acestora.

Ascensiunea economică și tehnologică a Chinei din ultimele decenii a transformat-o în marele rival geopolitic al SUA, într-o lume multipolară. Doctrina de securitate a SUA revelează acest fapt de ani buni, într-o lume ce a depășit momentul de „unipolaritate“ imediat după căderea *Zidului Berlinului*.

O nouă abordare geopolitică: „real politik“

Suita de șocuri adverse mari (crizele evocate mai sus) s-a produs în condițiile eșecului globalizării neînfrânate⁷, care a resuscitat protecționismul; crizele sunt însoțite de o slăbire a cadrului multilateral, de ieșirea în față a „*real politik*“ în raporturile dintre marile puteri și între acestea și alte state. Se vorbește voalat, sau chiar deschis, de „sfere de influență“, de importanța „*hard power*“ în relațiile dintre state; „*soft-power*“ slăbește din păcate.

Viziunea „*real politik*“ de peste Ocean era detectabilă în mediul academic (ex: John J Mearsheimer⁸), în centre de reflecție strategică (Samuel Charap la *Rand Corp*⁹; *Heritage Foundation*, *Quincy Institute for Responsible Stacraft*), în reviste de politică externă (ex: în *Foreign Affairs* texte semnate de Richard Haass, Andrew Bacevich, Stephen Wertheim, Graham Allison¹⁰), la politicieni (ex: actualul vicepreședinte JD Vance¹¹), sau Elbridge Colby, numărul doi acum la Pentagon, însărcinat cu *policy*¹². Unii oficiali ai administrației Trump vorbesc chiar de o doctrină Monroe², ca expresie a neo-izolaționismului (protecționismului comercial) și concentrării pe rivalitatea geopolitică cu China. Această gândire poate fi pusă în relație cu conceptul de „*overstretch*“ pe care Paul Kennedy l-a folosit cu decenii în urmă pentru a scruta limite ale puterii strategice a SUA¹³. Intervențiile controversate în Irak și Afganistan, ascensiunea economică și tehnologică a Chinei și glisarea puterii economice

⁶ Pornind de la puterea copleșitoare a marilor giganți din domeniul tehnologiei informațiilor Yanis Varoufakis vorbește despre „tehn-feudalism“ („Techno-feudalism –what killed capitalism“, London, The Bodley Head, 2023...). În contrast, Marc Andreessen și Peter Thiel, antreprenori care controlează companii în domeniul tehnologiei informațiilor, sunt promotori ai unui optimism tehnologic, ai libertarianismului tehnologic (vezi și „The Andreessen-Horowitz Manifesto“, 16 October, 2023).

⁷ Un „liberalism nedemocratic“ (cum spune Yahsa Mounk, „Illiberal democracy or undemocratic liberalism“, Project Syndicate, 6 June 2016) care a favorizat marea criza financiară.

⁸ John J. Mearsheimer, „The Great Delusion: International dreams and International Realities“, New Haven, Yale University Press, 2018.

⁹ Vezi și Samuel Charap, „An unwinnable war. Washington needs an endgame in Ukraine“, *Foreign Affairs*, July/August 2023. În același volum din *Foreign Affairs*, Carter Malkasian pledează pentru un armistițiu în Ucraina pe modelul coreean (The Korea Model).

¹⁰ Graham Allison vorbește explicit despre „sfere de influență“ în „The New Spheres of Influence“, *Foreign Affairs*, March-April 2020.

¹¹ J. D. Vance, „The math on Ukraine does not add up“, 12 aprilie, 2024, în *New York Times*.

¹² Elbridge Colby, „The Strategy of Denial: American Defense in an Age of Great Power Conflict“ New Haven, (Yale University Press, 2021).

¹³ Paul Kennedy, „The Rise and Fall of The Great Powers“, New York, Vintage Books, 1987.

către Asia, au contribuit probabil la această schimbare de optică privind securitatea militară.

Într-o lume multipolară, țări între cele mai puternice par să relativizeze, chiar să lase în uitare regulile, normele de drept, ce au ghidat, mai mult sau mai puțin, relațiile internaționale după Al Doilea Război Mondial și cadrul cărora instituții multilaterale au jucat un rol cheie. **Și este de subliniat că norme de drept în relațiile internaționale au ajutat cel mai mult state mici, mai ales în momente foarte grele.**

Adepții „*real politik*” se pot înșirui în analize și sfaturi alături de George Kennan și Hans Morgenthau, nume cu rezonanță ale acestui filon de gândire strategică. Dar logica „balanței de putere” nu trebuie să semnifice că se poate face orice în relațiile interstatale, precum într-o „junglă”. Kennan și Morgenthau vedeau în instituțiile internaționale temelii ale unei ordini mondiale care să prevină războaie.

Conferința pentru Securitate de la Munchen a venit cu anunțuri șocante pentru europeni, care vedeau relația transatlantică drept fundamentul NATO ca organizație de apărare colectivă. De ani buni, încă de când secretarul apărării al SUA era Robert Gates, s-a reproșat partenerilor europeni că nu cheltuiesc suficient pentru apărare, deși americanii au avut de câștigat în multe privințe în virtutea statutului de hegemon geopolitic și economic. În primul său mandat, Președintele Trump a subliniat această nemulțumire, ce a fost întărită acum. Se cere europenilor să aloce considerabil mai mult pentru apărare, ca pondere în PIB ținta fiind 5 la sută. Numai Polonia se apropie de această cifră acum, în timp ce celelalte țări din UE care fac parte din NATO au ponderi ce merg de la puțin peste 1 la sută din PIB (Spania, Belgia) până la între 3 și 4 la sută din PIB (țările baltice, Grecia).

Dezangajarea, fie și parțială, a SUA din Europa (ce ar fi motivată de rivalitatea globală cu China), anunțată de Casa Albă, este o lovitură grea pentru NATO, pune presiune mare pe țările, economiile din UE. Cum și în ce condiții se vor realiza încetarea focului, pacea, în Ucraina este de văzut; există necunoscute și dileme mari, inclusiv problema garanțiilor de securitate. Dar clar este că UE are nevoie de o capacitate de apărare superioară. Și are nevoie, totuși, de cooperare cu SUA, care domină din punct de vedere militar și tehnologic NATO); multe achiziții de echipament militar se fac de altfel din SUA.

Este un aspect ce trebuie să fie subliniat: prezența americană postbelică în Europa a stăvilit animozități și resentimente istorice între state europene. Plecarea SUA din Europa, fie și graduală, ar putea renaște strigoi ai trecutului. Uniunea Europeană este un proiect ce a avut în vedere în primul rând pacea în Europa, nu numai reconstrucția economică. Dezangajarea americană plus o Uniune cu divergențe, neînțelegeri mari, cu coeziune slabă, ar fi combustie periculoasă pentru vechiul continent, ar fi letală – dincolo de amenințarea unor posibile agresiuni din afară.

Europa are nevoie de aranjamente de securitate, așa cum au fost acordurile de la Helsinki. Într-un nou război rece s-a intrat deja, iar această situație este de văzut la scară globală China fiind marele rival geopolitic al SUA. Iar SUA trebuie să facă parte din noua arhitectură de securitate.

Cât de amenințate se simt statele europene se vede din declarații ale președintelui Poloniei, care a evocat posibilitatea de obținere a armei nucleare, din atitudinea prezumtivului cancelar al Germaniei, Friedrich Merz, care vrea independență militară față de SUA (o declarație stupefiantă dacă avem în vedere statutul Germaniei după al doilea război mondial și istoria europeană), din disponibilitatea Franței de a oferi „umbrela nucleară” pentru celelalte țări din UE¹⁴.

Dialogul inițiat de Președintele Trump cu liderul de la Moscova, dincolo de obiectivul declarat de a stopa războiul în Ucraina, poate fi interpretat și ca o încercare de a face o breșă în BRICS, de a decupla Rusia de China. Dar acest obiectiv este de pus în balanță cu riscul îndepărtării posibile a țărilor din Europa democratică. Și este posibil ca, drept replică, europenii (UE) să dezvolte relațiile cu China și India ca tentativă de ieșire din impas.

Sunt mize geopolitice mari, ce pot lăsa țările europene (UE) în poziție periferică și cu capacitate de apărare precară. Președintele Trump a anunțat că va avea discuții și cu președintele Chinei. Din punct de vedere al controlului armamentului nuclear, al combaterii pandemiilor, din perspectiva utilizării AI, asemenea discuții au sens. Dar dacă „lăsarea din brațe” a europenilor și un inerent „efect de demonstrație” ar declanșa o nouă cursă, în lume, pentru obținerea vectorului nuclear unde se va ajunge?

O problemă pentru europeni privește cine este persoana, sau instituția, cea mai autorizată să vorbească cu administrația americană, să participe la eventuale negocieri. Cum Henry Kissinger (tot un adept al „*real politik*”) spunea cu multe decenii în urmă, cui să dea telefon în Europa? La Paris, în 27 martie (a.c.), s-a decis ca premierul britanic, Keir Starmer, și președintele Franței, Emmanuel Macron, să vorbească în numele europenilor. Dar ambii sunt lideri naționali, nu reprezintă UE în mod direct (chiar dacă au un fel de mandat)!

Noua politică de securitate a SUA poate induce mai multă coeziune în UE, o strângere a relațiilor militare și nu numai cu alte țări, cu Regatul Unit, în special. Se spune, de altfel, că dezangajarea SUA din Europa ar putea conduce la un „moment hamiltonian”¹⁵ pentru UE, cu adâncire a cooperării militare și economice, cu formarea unei *capacități fiscale* comune.

¹⁴ În anii recenți nu puține voci, inclusiv oameni politici, au făcut asemuire cu anii premergători celui de-al doilea război mondial. A se vedea și Olivier Wierviorka în *Le Monde*, 6 mars 2025.

¹⁵ Analogia se face cu contribuția lui Alexander Hamilton la crearea unui buget federal și a unei trezorerii comune a SUA. Hamilton a fost secretar al Trezoreriei SUA între 1785-1791.

Șocul economic: un „moment hamiltonian” pentru UE?

Tarife comerciale aplicate pe scară largă, măsuri dezordonate ce amplifică incertitudinea și imprevizibilitatea pe piețe, pot conduce la inflație mai înaltă și la stagnare economică (stagflație), la recesiune. Bănci centrale ar fi puse în situația ingrată de a sui ratele de politică monetară din nou, în condițiile în care economiile își pierd din suflu. Și este de văzut dacă cheltuieli sporite de apărare (un „keynesism militar”) ar contrabalansa factorii ce încetinesc economiile – având în vedere gradul de incertitudine, aversiunea la riscuri din mediul privat. Totodată, cheltuieli sporite de apărare deturneză resurse de la acoperirea nevoilor civile, ceea ce poate accentua tensiuni sociale și politice. Se poate recurge la împrumuturi, dar există limite din acest punct de vedere.

Decizia Germaniei de a renunța la limita îndatorării pentru a permite cheltuieli sporite pentru apărare și infrastructură poate ajuta creșterea economică în UE, dar cât de semnificativ este de văzut.

Poate șocul reprezentat de măsurile SUA să inducă o creștere a coeziunii în UE în anumite domenii? Se poate prezuma că da, dacă se va avansa pe calea formării unei „capacități fiscale” comune, dacă o „comunitate europeană pentru apărare” ar deveni realitate, dacă piețele interne din UE se vor integra mai bine. Dar există numeroase imponderabile și faptul că UE nu este totuși un stat federal. Coordonarea politicilor naționale și luarea unor decizii comune rămâne o mare problemă în Uniune¹⁶. Că în Canada se imaginează o alăturare la blocul comercial UE¹⁷ spune mai mult despre șocul administrat de tarifele americane și sugestia Casei Albe ca vecinul de la Nord să devină al 51-lea stat american, cât despre forța și perspectivele UE. O întrebare este și în ce scenariu Canada ar putea intra în UE, deși pare poate o fantezie.

Este de subliniat că simpla adunare a PIB-urilor naționale din UE și a capacităților militare (tancuri, avioane, personal militar în armatele naționale etc.) este un exercițiu simplist în a proiecta o forță de descurajare a unor agresiuni; este nevoie de mai mult în acest scop și, în principal, de capacități combinate în mod organic și de acțiuni comune, de integrare mai adâncă.

Euro ar putea câștiga greutate în tranzacțiile internaționale (în care deține acum în jur de 20 la sută – conform datelor BCE) dacă zona euro va fi mai coezivă, dacă o capacitate fiscală comună se va forma. Creșterea economică în UE ar putea fi sprijinită dacă cheltuieli pentru apărare mai mari ar avea efect de multiplicare

¹⁶ La reuniunea de la Paris din 26 martie au fost 230 experți militari din 30 de țări. Ne dăm seama cât de dificilă este coordonarea programelor de creștere a capacității de apărare când atât de multe țări sunt angrenate.

¹⁷ Mark Carney, noul premier al Canadei (fost șef al Băncii Angliei și, anterior, al băncii centrale a Canadei) a spus ca relația tradițională cu SUA nu mai există. Sursa: BBC. (2025). URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c5y41z4351g0>

semnificativ¹⁸. În această ecuație apare decizia din Germania de a elimina restricția la îndatorare.

Accentul pus de Casa Albă pe dereglementare în domeniul financiar (inclusiv privind activele crypto), este un pericol pentru stabilitatea financiară. O nouă dereglementare a sistemului financiar în combinație cu lipsa de reglementare a IA poate aduce necazuri mari pe piețele financiare. Și este discutabilă logica includerii unor active crypto în rezervele SUA atât timp cât dolarul este oricum moneda de rezervă principală a lumii.

Presiunea către dereglementare a piețelor financiare este și în Europa, pe fondul dificultăților economice. Dar prea ușor se uită lecțiile crizei financiare izbucnite în 2008.¹⁹

Războiul comercial poate antrena unul valutar, cu implicații privind funcționarea piețelor financiare, dinamica investițiilor. A mai fost un episod asemănător ce a provocat un cutremur în sistemul financiar internațional: când Administrația Nixon a anunțat în 1971 renunțarea la legarea dolarului de aur, ceea ce a dat o lovitură mortală sistemului de la Bretton Woods²⁰ (care avea ca ax central această legătură²¹) și care se baza pe cursuri fixe, dar ajustabile. După ruperea acestei legături s-a trecut la cursuri de schimb flotante, la creșterea masivă a mișcărilor de capital.

Stephen Miran, consilierul economic principal al Administrației Trump vorbește despre un „Mar a Lago Accord“ (un Plaza2), care să taxeze (inclusiv prin tarife) alte țări pentru beneficiul de a folosi moneda americană ca rezervă valutară; scopul ar fi de a reduce deficitul comercial al SUA²². Totul se încadrează într-o „logică tranzacțională“ de tipul *quid pro quo*: avantaje oferite de SUA (inclusiv protecție militară) să fie compensate de beneficiari într-un fel sau altul. Trebuie spus că o schimbare tectonică pentru sistemul financiar internațional a fost și Big-Bang-ul“ londonez din 1986, de dereglementare a sistemului financiar, care a fost urmat de abolirea regimul Glass-Steagall în SUA (ce era parte din reformele New Deal ale Președintelui Franklin Delano Roosevelt). Această dereglementare a favorizat financiarizarea sistemelor

¹⁸ Institutul de economie mondială din Kiel vede un coeficient de multiplicare de 0,6-1 pentru cheltuieli de apărare. Astfel, cheltuieli mai mari de 800 miliarde euro (150 miliarde din fondul de apărare plus 650 miliarde euro prin bugetele naționale și alte surse ar putea da un impuls fiscal important economiilor UE. Dar cifrele sunt aproximative și constrângerile bugetare nu au cum să nu opereze. Iar cheltuielile se vor întinde pe mai mulți ani.

¹⁹ In Financial Times Martin Arnold nota că „EU watchdogs warn that weakening rules risks another financial crash“, 23 March 2025.

²⁰ Sistem multilateral creat pentru a regla relațiile financiare internaționale după al doilea război mondial.

²¹ Este de amintit că John Maynard Keynes, unul dintre cei mai mari economiști ai secolului trecut, a avut în minte crearea „bancor“, ca „unit of account“ (unitate de cont), care să stea la baza sistemul monetar internațional. Dolarul a devenit în timp vulnerabil din cauza cheltuielilor militare foarte mari ale SUA în anii 60 și 70, care a dus la ruperea relației cu aurul ca activ financiar.

²² Stephen Miran, „A user’s guide to restructuring the global trading system“, Hudson Bay Capital, November 2024

economice, operațiuni speculative, a fragilizat sistemul financiar și economiile în ansamblu.

Sentimentul în rândurile Administrației Trump este că este necesară o politică care să readucă în SUA industrii strategice de bază (ex: microprocesoare), fără de care puterea industrială și tehnologică în confruntarea cu China este periclitată. Nevoia unei politici industriale mai ferme s-a observat și în mandatul Președintelui Biden (prin *the Inflation Reduction Act*), cum a fost articulată și de consilierul său pe securitate națională Jake Sullivan²³. Dar acum politica americană este o îmbinare de naționalism economic (protecționism) agresiv și neo-izolaționism.

Recomandările lui Miran, ce încearcă să ofere susținere teoretică „doctrinei Trump” în relațiile dintre țări, pot conduce la perturbații majore pe plan internațional, la contracție economică și puseuri inflaționiste, ce ar avea un efect de bumerang chiar pentru economia americană²⁴. Un efect neintenționat ar putea fi un euro cu influență mai mare în relațiile internaționale, mai ales dacă zona euro ar avea mecanisme mai bune de funcționare.

În noul context economic și geopolitic, UE va fi obligată să mobilizeze resurse interne, între altele, de redeschidere de mine, de resuscitare a industriei de oțel și aceste măsuri ar fi parte dintr-o politică industrială pe care Uniunea o avea în vedere pentru a rezista în competiția globală. Acum însă intervin considerente de securitate militară.

SUA au anunțat retragerea din unele organizații internaționale, ceea ce se înscrie în politica de renunțare la multilateralism în relațiile internaționale. Să ne imaginăm ce s-ar întâmpla dacă Washington-ul ar renunța să sprijine FMI și Banca Mondială, deși tot „*real politik*” ar dicta să nu o facă întrucât China ar fi probabil gata să suplinească, nu numai financiar, un asemenea pas.

Resurse sporite pentru apărare²⁵ în Uniune

O capacitate de apărare superioară, eficace, reclamă considerabil mai multe resurse alocate domeniului militar în statele membre din UE, o cooperare militară mai adâncă între acestea în producție și achiziții de armament. Pandemia a fost un fel de război, dar acum este vorba despre arme militare propriu zise, de capacitatea de a răspunde și la atacuri cibernetice, hibride.

²³ Jake Sullivan „The sources of American Economic Power –A Foreign Policy for a Changed World’, Foreign Affairs, November-December, 2023.

²⁴ Vezi Raghuram Rajan, „Un dollar atractiv est-il vraiment un fardeau pour les Americaines?”, Le Monde, 21 Mars, 2025. Rajan, este fost șef al bancii centrale a Indiei, profesor la Chicago Business School. A fost și economist șef la FMI. Sau Maurice Obstfeld, „Let’s stop the trade deficit game”, PIIIE, 19 March, 2025. Wall Street Journal și Financial Times, The Economist, alte publicații, au numeroase analize critice la adresa politicii economice a Administrației Trump –mai cu seamă că ele privesc favorabil multilateralismul în relații economice internaționale (unii ar spune că sunt promotoare ale *globalismului*). Dar sunt și puncte de vedere ce susțin politica comercială a Administrației Trump (Lori Wallach, „What Trump’s critics are getting wrong”, Project Syndicate, 29 March, 2025) sau John Michelson, The Case for Tariffs’, The Wall Street Journal, March 31, 2025).

²⁵ Cheltuielile de apărare sunt mai cuprinzătoare decât cele strict militare.

Comisia Europeană a anunțat un plan de cca. 800 miliarde euro pentru apărare căutând modalități de finanțare publică și privată. S-a anunțat recurgerea la clauza derogatorie (*escape clause*²⁶) privind regulile fiscale pentru o perioadă de patru ani, dar efecte pentru datoriile publice și deficite nu pot fi evitate. Există o divergență și aici între țări „frugale” și cele (Italia, Spania, Franța, etc.) care vor emisiune de datorie colectivă sau pur și simplu granturi. Italia și Spania nu sunt de acord nici cu denumirea programului, *ReArm Europe*, și pledează pentru un nume „mai puțin agresiv”. Comisia Europeană (CE) vorbește acum despre „Readiness 2030”.

Bugetele naționale și cel al UE vor suferi probabil o restructurare, care să prevadă resurse noi destinate apărării; tendințe de trecere la „economii de război” vor fi evidente. Instituțiile financiare specializate europene au de jucat un rol important în acest sens – Banca Europeană de Investiții este menționată în mod expres de documente ale CE. Garanții de stat care să mobilizeze resurse din sectorul privat pot fi avute în vedere – cum o face o inițiativă a guvernului italian²⁷.

Resurse mai mari pentru apărare sunt de judecat în raport cu implementarea programului de creștere a competitivității UE (apropos de Raportul Draghi, Raportul Letta etc.). Fiindcă o industrie de apărare mai dezvoltată în țările UE nu înseamnă automat competitivitate de ansamblu sporită; pot crește exporturile de armament, dar UE are surplus de cont curent (România cu deficitul său foarte mare este un caz aparte).

Media în UE a cheltuielilor pentru apărare este în prezent în jur de 2 la sută din PIB. Să ajungi la 5 la sută din PIB, dacă admitem exigența maximală a SUA, semnifică mai mult decât o dublare ca medie a acestor cheltuieli pentru țările din UE; ar fi un șoc pentru bugetele publice, chiar dacă se poate argumenta că pentru apărare, securitate, nu trebuie să eziți²⁸. Realist este să credem că se va ajunge la o medie în UE de cca 3,5 la sută din PIB, dar cu diferențe între state.

Suspendarea din nou a regulilor fiscale, șocul necesității de reînarmare, nu pot escamota îngreunarea situațiilor bugetare. Este de notat că această suspendare nu s-ar aplica la toate cheltuielile de apărare, ci numai la creșterea acestora și numai pentru o perioadă de patru ani. Altfel spus, după patru ani consolidarea fiscală ar trebui să intre în acțiune peste tot, dar de la un nivel mai înalt.

Planul CE de 800 miliarde euro cheltuieli suplimentare în următorii patru ani include 150 miliarde euro pentru un fond de apărare (finanțat prin emiterea de

²⁶ CE. (2025a). Communication from the Commission. "Accommodating increased defence expenditure within the Stability and Growth Pact". 19 March 2025. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/a57304ce-1a98-4a2c-aed5-36485884f1a0_en?filename=Communication-on-the-national-escape-clause.pdf

²⁷ Italian proposal for a European Security and Industrial Innovation Initiative, Brussels, March 11, 2025 (Catalysing private investment through EU guarantees and efficiently targeted member state commitments)

²⁸ În Franța, de pildă, dezvoltarea industriei de apărare reclamă revederea priorităților în bugetul public („Pour financer le rearmement la France revoit ses priorites”, Le Monde, 19 mars, 2025)

obligațiuni colective), care să acorde împrumuturi statelor membre, la care se adaugă resurse de 650 miliarde euro mobilizabile prin bugetele naționale. Este posibil ca resurse suplimentare să fie obținute din PNRR-uri naționale și dintr-o restructurare a utilizării fondurilor structurale și de coeziune.

Mobilizarea unui volum atât de mare de resurse este un proces complicat. În plus, este necesară armonizarea pozițiilor statelor membre din UE privind dezvoltarea industriei de apărare în Europa, achiziții comune (cât din Europa, cât din afara). Uniunea mizează și pe cooperarea în domeniul militar cu Marea Britanie, Norvegia și Canada, Turcia, eventual alte țări. Fondul de apărare de 150 miliarde euro este destinat finanțării de armament cu precădere din Europa.

Dezvoltarea industriei de apărare în UE poate fi un mare proiect comun, cum a fost Airbus, o adaptare la noua realitate geopolitică a politicii industriale europene. Întrebarea este dacă un asemenea program (admițând că s-ar realiza la parametri imaginați) poate conduce la inovație intensă, la recuperarea decalajelor față de SUA și alte țări. Acest program are nevoie de o colaborare strânsă, sistematică între țările angrenate.

Suspendarea regulilor fiscale nu anulează nevoia de consolidare fiscală în România

Dacă se consideră impactul anualizat al recalculării pensiilor, deficitul bugetar în 2024 l-a depășit pe cel din anul Pandemiei (din 2020) – când a fost 9,2 la sută din PIB!! Aceasta denotă execuții bugetare presărate cu imprudențe de construire a bugetelor și derapaje considerabile, subestimarea necesității de consolidare fiscală.

La finele lui 2024 datoria publică a țării depășise 54 la sută din PIB și viteza sa de creștere este rapidă. Cei care cu mare lejeritate arată că alte state din UE au datorii publice considerabil superioare merg pe o cale de argumentație eronată; România nu este în zona euro, există risc valutar, iar deficite bugetare mari îngreunează accesul la finanțare, pot induce reacții nervoase ale piețelor. Cei care spun că și alte state au deficite bugetare mari și nu trebuie să fim îngrijorați nu judecă tabloul întreg. De pildă, Polonia a avut în 2024 un deficit bugetar de 6,6 la sută din PIB, dar și un deficit de cont curent de sub 1 la sută din PIB – care în România a fost de peste 8 la sută în 2024. Mai mult, cheltuielile de apărare în Polonia au fost de 4,7 la sută din PIB în 2024. Altfel spus, dacă nu ar fi crescut cheltuielile de apărare atât de mult, deficitul bugetar în statul vecin ar fi fost probabil sub 5 la sută din PIB. Asemenea cifre sunt grăitoare.

Starea precară a bugetului public al României, cu venituri fiscale (inclusiv contribuții) foarte joase (26-27 la sută din PIB, față de media de peste 40 la sută în UE, față de 34-35 la sută la țările din regiune), este un handicap enorm. Să faci o corecție de mare amplitudine când mediul internațional este mai mult decât nefavorabil, când ești obligat să alocați considerabil mai multe resurse pentru apărare, este o misiune extrem de dificilă. Cum subliniază documente

ale Consiliului Fiscal, consolidarea fiscală nu se poate face numai pe partea de cheltuieli; este necesară o creștere considerabilă a veniturilor fiscale²⁹.

Este de repetat, consolidarea fiscală este necesară și fiindcă România suferă de „sindromul deficitelor gemene” (*twin deficits*)³⁰; la deficitul bugetar foarte înalt se adaugă unul de cont curent foarte înalt. În 2024, cum se menționează mai sus, acesta din urmă a depășit 8 la sută din PIB și peste 60 la sută din finanțare a fost prin resurse împrumutate. Deficitul de cont curent al României este între cele mai mari (ca procent din PIB) în UE și este singular în regiune; Cehia, Ungaria, Polonia, ce sunt țări cu care ne comparăm în mod tradițional, au deficite mult inferioare. Deficitul bugetar foarte mare explică în bună măsură deficitul de cont curent³¹. Dacă nu vom diminua deficitul bugetar în mod considerabil s-ar putea pierde încrederea în leu, am putea asista la ieșiri de capitaluri din țară, s-ar produce mari presiuni către deprecierea monedei naționale. Contextul internațional tot mai nefavorabil complice mult situația economică autohtonă. Trebuie să se înțeleagă că BNR nu poate fi un factotum, că nu poate asigura singură stabilitatea macroeconomică a României.

Noua clauză derogatorie pusă în mișcare (cu referire la cheltuieli de apărare) nu exonerează România de consolidare fiscală în anii ce vin, cum ar putea gândi unii. Ajunge să ne imaginăm cum ar arăta datoria publică după un asemenea interval dacă ar fi perpetuate deficite bugetare foarte mari. Clauza nu modifică realitatea economică. Piețele nu vor accepta o asemenea conduită în gestionarea finanțelor publice și vor obliga la o corecție.

România a alocat pentru apărare anul trecut puțin peste 2 la sută din PIB, la un deficit bugetar cash de 8,64 la sută din PIB. Ținta pentru România este să ducă deficitul la sub 3 la sută în șapte ani. Alte condiții neschimbate, corecția macroeconomică, dacă ar fi mărite cheltuielile de apărare (fie și gradual), ar fi nu de cca. șase la sută din PIB, ci de peste șapte la sută din PIB. Este posibil să se ajungă la un compromis în NATO și ținta minimă de cheltuieli de apărare ca pondere în PIB să fie între trei și patru la sută. Pentru România, oficialii ai Statului au anunțat o țintă de atins de trei la sută din PIB în următorii doi ani.

Trebuie să avem venituri fiscale mai mari și să restrângem cât mai mult din cheltuieli, să cheltuim cât mai eficient. Trebuie operată și o reformă a Statului, care să se concretizeze și în instituții mai puternice și să folosim la maximum fondurile europene.

²⁹ Raport privind proiectul de buget pentru anul 2025 și Nota privind planul bugetar structural pe termen mediu, Consiliul Fiscal, București, 2025.

³⁰ A se vedea și D. Dăianu, I. Dumitru și L. Uzum, „Sindromul deficitelor gemene: cazul României”, BNR, 2025 cu versiunea în engleză în curs de publicare în „Romanian Journal of Economic Forecasting”, 1, 2025.

³¹ Analize ale BNR și alte studii (Dăianu, Dumitru, Uzum (op.cit)) consideră că se poate vorbi despre o supraevaluare a leului între 4-5 la sută, dar care fluctuează și care depinde de reperul utilizat (dacă se consideră costurile cu munca (ULC), prețurile producției industriale, etc.). Altfel spus, deficitul bugetar explică mult din marimea celui de cont curent.

Modul în care a fost tratată absorbția fondurilor europene, mai ales în ultimii ani, este de neînțeles; nu a existat un simț al urgenței. Suntem în situația de a pierde multe miliarde de euro din PNRR. România trebuie să facă tot ceea ce este posibil pentru a recupera cât mai mult din timpul pierdut. BID (Banca Română pentru Investiții și Dezvoltare) poate juca un rol similar în economia românească cu cel al BEI în UE. Absorbția intensă a fondurilor europene poate amortiza din șocul produs de războiul comercial.

Nevoia de creștere a cheltuielilor de apărare poate antrena o modificare a PNRR, care să reducă presiunea pe bugetul public.

Cadrul Financiar Multilateral (CFM) va alocă probabil mai puține resurse României în noul exercițiu. Noul CFM se va schimba având în vedere provocările pentru UE legate de competitivitate și apărare/securitate.

România a căpătat o „dependență” de fondurile europene care se poate întoarce ca un bumerang când aceste resurse se vor diminua drastic în mod inevitabil – după 2026 se termină PNRR, iar banii din CFM se vor reduce în următorul exercițiu financiar. Scăderea masivă a resurselor europene ar influența execuția bugetară, investițiile publice, balanța de plăți și PIB-ul potențial. Această perspectivă este un argument forte pentru ca ajustarea macroeconomică să se producă într-un timp rezonabil, prin măsuri credibile.

Chiar dacă propunerea CE de a nu lua în calcul creșterea de cheltuieli pentru apărare în estimarea deficitelor bugetare va avea câștig de cauză, situația bugetului public al României ar rămâne foarte complicată întrucât nu ar schimba situația reală a bugetului public; consolidarea fiscală trebuie realizată.

În România se poate alocă mai mult pentru apărare și printr-o contribuție a cetățenilor, a mediului de afaceri. Și pentru bugetul UE se poate avea în vedere așa ceva. Alternativa ar fi să se reducă mult cheltuieli în alte domenii, ceea ce ar implica decizii de politică economică și socială foarte dificile.

Securitatea în Europa încotro?

Creșterea cheltuielilor pentru apărare este necesară pentru că lumea devine mult mai periculoasă și parcă lipsită de reguli, cu multă dezordine și pericole la tot pasul. Pierderea „dividendului păcii” era clară de ceva timp. Și există o expresie validată de istorie cu relevanță pentru vremurile noastre: când „elefanții se luptă”, vai de iarbă, de cei mici.

Creșterea cheltuielilor de apărare reclamă sprijin popular, o retorică care să aibă ca mesaj o capacitate de apărare superioară este necesară pentru a descuraja agresiuni viitoare -- deci nu pentru că un război este inevitabil. Și că nu se mai poate miza în mod necondiționat pe sprijin, protecție, din partea SUA.

Este în interesul României și al celorlalte țări europene ca Uniunea să fie mai coezivă și să își dezvolte capacitatea proprie de apărare (industria de armament),

iar NATO să nu slăbească. Industria de apărare în România trebuie să se dezvolte și aranjamente de *offset* ar susține acest scop. Dar industria de apărare a României nu trebuie să fie gândită în afara acțiunilor conjugate la nivel european (UE).

Este vital ca relația transatlantică să nu se erodeze fatalmente și trebuie să fie evitat un război comercial de anvergură și prelungit între SUA și UE; un astfel de conflict ar provoca stricăciuni mari, poate destabiliza economia globală. Am asista la noi puseuri inflaționiste, la recesiune pe ambele maluri ale Atlanticului. Economia României ar fi puternic afectată.

Relația cu SUA trebuie să fie îngrijită, așa cum trebuie să avem relații bune cu Franța, Regatul Unit, Germania, Italia și, nu în ultimul rând, cu Polonia. Turcia merită atenție din acest punct de vedere, ea fiind o putere regională cu influență tot mai mare. Țările cu care ne învecinăm intră desigur în ecuația de securitate.

În contextul nou, diplomația va fi tot mai complexă și se va desfășura pe traseul intereselor colective, cât și prin relații bilaterale. Tumultul din zona Balcanilor, din vecinătăți, unde se fac alianțe între state³² dă de gândit.

NATO trebuie să rămână o organizație relevantă, ce asigură garanții de securitate pentru statele membre, cu un articol 5 relevant.

Importanța UE pentru România este greu de subestimat, deoarece Uniunea s-a născut în principal ca un proiect de pace – deci nu numai pentru reconstrucție economică. O Uniune mai divizată, fragilă, ar fi de rău augur pentru securitatea europeană, ne-am putea întoarce către o istorie înnegurată a Europei, perioada interbelică. Remarca este valabilă și pentru NATO.

Academician Daniel Dăianu

³² Între Ungaria și Serbia sau între Croația, Albania și Kosovo.

Sinteza – Teme de analiză și matricea riscurilor

A. Teme de analiză

Ediția cu numărul 18 a Raportului EuroMonitor examinează una din cele mai complicate perioade din istoria modernă europeană și globală. În multe privințe, schimbările fără precedent în atitudinea administrației americane se combină cu suma de incertitudini și impredictibilități din anii post-pandemici și, împreună, conduc la modificări tectonice în pilonii de bază ai relațiilor internaționale bazate pe democrație liberală, ordine mondială multilaterală și alianța transatlantică. Uniunea se află într-un moment decisiv al istoriei sale ceea ce se reflectă în rapiditatea cu care s-au luat decizii fundamentale pentru dezvoltarea unei capacități militare europene.

Parte din aceste evenimente sunt analizate în cele zece capitole din Raportul EuroMonitor nr. 18³³; impactul acestora asupra României este prezentat sub forma unei liste de riscuri, sintetizată în Tabloul de Bord.

Capitolul 1 se concentrează pe descrierea situației din Uniune, cu accent pe principalele obiective de politică externă și de reformare internă a UE asumate în cel de-al doilea mandat al Comisiei von der Leyen. Prima secțiune semnalizează o schimbare de circumstanțe în politica externă a Uniunii; păstrând angajamentele anterioare de susținere a Ucrainei și de promovare a multilateralismului, CE este nevoită să răspundă fluctuațiilor imprevizibile și schimbărilor bruște din politica externă americană, cu cât mai multe acțiuni comune. A doua secțiune detaliază câteva din aceste inițiative comune de politici europene care pivotează în jurul formării și finanțării unei capacități comune de apărare a Uniunii. Sunt schimbări istorice pentru viitorul Proiectul European care marchează trecerea de la un proiect conceput pentru menținerea păcii, la un proiect care finanțează reînarmarea Germaniei și a statelor membre. Ambele secțiuni arată că aceste schimbări se fac prin decizii care au mutat centrul de greutate de la o abordare la scară mică (*small scale*) la soluții globale (*big scale*) ce schimbă cursul istoriei moderne a întregului continent european.

Capitolul 2 prezintă documentul strategic „*A Competitiveness Compass for the EU*” elaborat de CE în ianuarie 2025, care analizează poziția competitivă a UE și propune soluții pentru consolidarea acesteia. CE avertizează că situația actuală afectează fundamentul proiectului european, implicând riscuri pentru nivelul de trai, sistemele sociale și oportunitățile de dezvoltare. Propunerea Comisiei se concentrează pe trei direcții de transformare (stimularea inovării, realizarea tranziției verzi într-un mod care să susțină competitivitatea și consolidarea

³³ Perioada de referință este decembrie 2024 – 9 aprilie 2025.

autonomiei strategice) și cinci domenii de acțiune transversală pentru sprijinirea competitivității în toate sectoarele. Documentul marchează o schimbare de paradigmă în politica economică a UE, trecând de la inițiative sectoriale izolate la o abordare integrată, care urmărește transformarea structurală a economiei europene prin coordonarea politicilor naționale cu cele europene. Calendarul de implementare prevede finalizarea unor acțiuni prioritare încă din primul trimestru al anului 2025, semnalând urgența trecerii de la strategie la acțiuni concrete.

Capitolul 3 cuprinde o analiză a sectorului bancar românesc. Acesta și-a consolidat reziliența, menținând majoritatea indicatorilor prudențiali peste valorile medii europene, în condițiile unui context internațional marcat de perspective modeste de creștere, în special în Europa, și de un grad ridicat de incertitudine amplificat de conflictele armate, tensiuni geopolitice și perturbări în comerțul internațional. Poziția lichidității sectorului bancar autohton s-a situat la un nivel adecvat, în timp ce poziția solvabilității s-a îmbunătățit atât cantitativ cât și calitativ. Aceste evoluții au fost susținute de dinamica favorabilă a profitabilității în condițiile unei parcurs pozitiv al economiei, deși într-un ritm mai redus decât valorile prognozate. Ratele rentabilității sectorului bancar înregistrează valori semnificativ mai mici comparativ cu cele similare ale companiilor nefinanciare. Venitul net din dobânzi și-a redus impactul pozitiv asupra rentabilității capitalului, în timp ce cheltuielile administrative și-au majorat efectul negativ ca urmare a introducerii taxei pe cifra de afaceri. Creditarea sectorului privat a evoluat într-un ritm relativ susținut atât datorită factorilor de cerere, în special în cazul populației, pe fondul creșterii venitului disponibil și al așteptărilor privind veniturile viitoare, cât și factorilor de ofertă, precum continuarea programelor de sprijinire a IMM prin acordarea de garanții de credit. Calitatea activelor sectorului bancar s-a menținut în categoria de risc scăzut conform evaluării ABE, iar instituțiile de credit mențin un nivel corespunzător al ratei de acoperire cu provizioane. Un factor important în reducerea riscului de credit l-a reprezentat și conduita politicii macroprudențiale. Măsurile implementate în ultimii ani au contribuit atât la reducerea riscurilor dinspre activitatea de creditare prin măsuri la nivel de debitor, cât și la consolidarea rezilienței sectorului bancar prin asigurarea resurselor necesare gestionării eventualelor pierderi aferente portofoliilor de credite prin măsuri de natura capitalului.

Capitolul 4 analizează sectorul financiar nebanca. Evoluțiile de ansamblu pe piețele financiare nebanca din Europa au rămas predominant pozitive în primele trei luni ale anului curent, în pofida intensificării riscurilor economice și geopolitice. Pe segmentul piețelor bursiere se observă în continuare o tendință divergentă între indicii de acțiuni din SUA și cei europeni, însă cu o inversare față de evoluțiile consemnate în ultimul trimestru al anului anterior. Piețele de cripto-active au continuat să fie caracterizate de volatilitate extremă, înregistrând corecții semnificative generate atât de marcărilor de profit în urma creșterilor speculative din ultima parte a anului 2024, cât și de impactul negativ asupra încrederii participanților cauzat de breșa majoră de securitate de la una

dintre cele mai populare platforme de tranzacționare, considerată anterior printre cele mai sigure.

Capitolul 5 prezintă evoluțiile recente privind procesul de aderare a Bulgariei la zona euro, evidențiind că, deși ținta inițială era 1 ianuarie 2025, aceasta a fost amânată din cauza neîndeplinirii criteriului privind inflația. În ciuda acestei întâzieri, Bulgaria și-a continuat demersurile, adoptând la 7 august 2024 legea privind introducerea monedei euro și solicitând oficial, pe 24 februarie 2025, elaborarea unui raport extraordinar de convergență. Raportul BCE și cel al CE sunt așteptate în prima parte a lunii iunie 2025, iar conform trendurilor actuale privind inflația și rata dobânzii pe termen lung, există premise ca evaluarea să fie favorabilă, permițând Bulgariei adoptarea monedei euro începând cu 1 ianuarie 2026.

Capitolul 6 urmărește evoluția convergenței nominale a României. Procesul de convergență nominală al României a continuat să fie grevat de deviații notabile, cu excepția cursului de schimb care s-a menținut ca principală ancoră de macrostabilitate. La capitolul evoluții pozitive notabilă este corecția semnificativă a deviației ratei inflației. Situația ratei dobânzilor pe termen lung a stagnat. În schimb, derapajul în planul finanțelor publice a fost amplu pe ambele componente.

Capitolul 7 sunt prezentate aspecte ale evaziunii fiscale, respectiv, cea efectuată pe plan internațional de către persoanele fizice și cea referitoare la plata TVA. Estimările *EUTAX Observatory/Atlas of the Offshore World* din anul 2024, arată o eterogenitate foarte mare în cadrul statelor UE în ceea ce privește ponderea în PIB a averii financiare deținute de persoanele fizice în afara statului de rezidență, care poate să dea un indiciu și asupra magnitudinii evaziunii fiscale din această sursă. În anul 2022, România, alături de alte state din regiune, cum ar fi Slovenia, Croația și Slovacia, prezintă valori modeste ale ponderii în PIB a averii financiare deținută de persoanele fizice *offshore* (aproximativ 5 la sută), în timp ce pentru unele state ca Grecia, Bulgaria, Danemarca sau Irlanda indicatorul se situează la niveluri comparativ mult mai ridicate (de peste 20 la sută). Referitor la evaziunea fiscală la plata TVA, conform estimărilor CE, în anul 2022, pentru care sunt disponibile cele mai recente informații referitoare la toate statele UE, deviația privind conformarea la plata TVA exprimată ca pondere în totalul obligațiilor fiscale referitoare la TVA a prezentat o tendință de restrângere, în unele cazuri chiar semnificativă, comparativ cu situația din anul 2018. În perioada cuprinsă între anii 2018 și 2022, România a prezentat cea mai amplă deviație de conformare la plata TVA raportat la totalul obligațiilor fiscale referitoare la TVA din cadrul statelor UE, aceasta menținându-se la un nivel de peste 30 la sută.

Capitolul 8 tratează problema insecurității alimentare. Datele FAO arată că între 8,9 și 9,4 la sută din populația globului este posibil să fi suferit de foame în anul 2023, cu 152 de milioane de persoane mai mult decât în 2019, pre pandemie. Anul trecut a fost declarată oficial foamete în tabăra de refugiați Zamzam din Sudan și este de așteptat ca până în luna mai 2025 alte 5 zone suplimentare să

se confrunte cu foamete, în timp ce 17 alte zone sunt la risc sever de a intra în această categorie. Situația din Sudan este înrăutățită de înghețarea fondurilor agenției USAID de către guvernul american, care contribuia cu 43 la sută din ajutorul umanitar pentru Sudan. Noua administrație Trump a înghețat pentru 90 de zile fondurile tuturor agențiilor care gestionau ajutor umanitar, fiind exceptate în cele din urmă fondurile alocate pentru programe care implică salvarea de vieți. Și în Fâșia Gaza situația s-a înrăutățit din nou. Israel și Hamas nu au ajuns la o înțelegere referitoare la continuarea armistițiului cu faza a doua a acestuia, astfel că accesul ajutoarelor este momentan limitat din 2 martie. Pe perioada funcționării primei faze a armistițiului, între 19 ianuarie și 2 martie, a fost permis accesul camioanelor cu ajutoare și combustibil în cantitate îndestulătoare dar nevoile din zonă sunt urgente, în condițiile în care în luna octombrie peste 90 la sută din populație se confrunta cu insecuritate alimentară faza 3 și peste pe scala IPC, iar Comitetul pentru Evaluarea Foametei atrăgea atenția că există risc de foamete iminentă în zona de nord.

Capitolul 9 tratează problematica schimbărilor climatice. Organizația Meteorologică Mondială a confirmat 2024 ca fiind cel mai cald an înregistrat de când se fac măsurători; secretarul general al ONU, António Guterres, a declarat că „este încă timp pentru a evita cele mai grave catastrofe climatice. Dar liderii trebuie să acționeze – acum“. Decizia președintelui Donald Trump de retragere a SUA din Acordul de la Paris și din orice acord, pact sau angajament similar luat în temeiul Convenției-cadru a ONU privind schimbările climatice, a stârnit temeri de implicații dăunătoare asupra schimbărilor climatice, sănătății globale, inegalităților și multilateralismul pe scară mai largă. De asemenea, Consiliului Rezervelor Federale din SUA a anunțat printr-un comunicat de presă că s-a retras din Rețeaua băncilor centrale și autorităților de supraveghere financiară pentru ecologizarea sistemului financiar. În partea a treia a acestui capitol este abordat modul în care BCE ia în considerare impactul schimbărilor climatice asupra politicii monetare și supravegherii bancare, prin prisma vicepreședintelui său, Frank Elderson. Ultima parte prezintă principalele evoluții în domeniul schimbărilor climatice și al finanțării verzi, identificate în „Tabloul de monitorizare a riscurilor climatice asupra sectorului bancar din România“, publicat de BNR.

B. Tabloul de bord al robusteții/rezilienței în UE și România

Tabloul de bord al robusteții și rezilienței – robustețea văzută în dinamică denotă reziliența sistemului

Șoc	Riscuri asupra convergenței	Riscuri asupra rezilienței
De ofertă agregată (<i>cost-push inflation</i>)		
<i>Războiul din Ucraina și incertitudini legate de un acord de încetare a focului</i>	<ul style="list-style-type: none"> Pierdere a dividendului păcii; creștere de cheltuieli pentru apărare 	<ul style="list-style-type: none"> Vulnerabilitate internă și externă la perturbări geopolitice și geostrategice
<i>Atacuri hibride cibernetice</i>	<ul style="list-style-type: none"> Slăbire a instituțiilor statului 	<ul style="list-style-type: none"> Vulnerabilitate internă la perturbări cibernetice
<i>Modificări tarife vamale</i>	<ul style="list-style-type: none"> Limitare a accesului la piețe și tehnologii 	<ul style="list-style-type: none"> Dependență de importuri strategice
<i>Variații ale prețurilor materiilor prime și/sau disfuncționalități în lanțurile de aprovizionare</i>	<ul style="list-style-type: none"> Reducere a competitivității și a atractivității pentru investiții 	<ul style="list-style-type: none"> Expunere la fluctuații externe în lanțurile de aprovizionare
<i>Fenomene extreme legate de schimbări climatice</i>	<ul style="list-style-type: none"> Necesitate de a redirecționa resurse către adaptare climatică 	<ul style="list-style-type: none"> Incapacitate de adaptare la evenimente extreme
<i>Un nou model economic?</i>	<ul style="list-style-type: none"> Fonduri europene insuficiente 	<ul style="list-style-type: none"> Capacitate instituțională insuficientă de adaptare la noul model industrial european
De cerere agregată (<i>demand inflation</i>)		
<i>Flexibilizarea temporară a PSC la nivel european</i>	<ul style="list-style-type: none"> Risc de folosire ineficientă a flexibilizării regulilor fiscale (clauza derogatorie) 	<ul style="list-style-type: none"> Echilibru fragil între nevoile de securitate și dezvoltare
<i>Magnitudinea și eșalonarea măsurilor de politică fiscală și de politică a veniturilor</i>	<ul style="list-style-type: none"> Inconsistență în implementarea strategiei fiscale pe termen lung 	<ul style="list-style-type: none"> Vulnerabilitate la cicluri electorale și instabilitate politică
<i>Deteriorarea balanței de plăți</i>	<ul style="list-style-type: none"> Creșterea deficitului 	<ul style="list-style-type: none"> Vulnerabilitate externă (piețe financiare și investitori)
Legenda culorilor:		
■ Situație critică		
■ Situație dificilă		
■ Situație în curs de îmbunătățire		

Definiția conceptului de reziliență

a. Înainte de pandemie

Deși a devenit un concept des utilizat, nu există o definiție unică a rezilienței economice (Di Pietro, 2021³⁴). Înainte de pandemie, conceptul de reziliență economică a fost analizat și extins de la principiul conform căruia reziliența evaluează capacitatea unei economii de a rezista la șocuri și de a se redresa rapid (Frankel și Rose, 1996³⁵; Kaminsky, *et al.*, 1998³⁶, Duval și Vogel, 2007³⁷; Sutherland și Hoeller, 2013³⁸; Sánchez, Rasmussen și Röhn, 2015³⁹) la un concept axat pe o serie de dimensiuni, cum ar fi: vulnerabilitate (senzitivitate la diferite tipuri de șocuri), rezistență (*resistance*) (sensibilitate la impactul șocurilor economice), robustețe/reorientare structurală (modul în care firmele, lucrătorii și instituțiile răspund și se adaptează la șocuri) și recuperabilitate/reînnoire (despre amploarea și natura redresării). Reziliența privește și capacitatea unui sistem de a învăța, de a se adapta și reorganiza cu costuri suportabile.

CE utiliza conceptul pentru analiza convergenței către economii reziliente, ca o condiție pentru adâncirea convergenței în Uniunea Economică și Monetară (UEM) din perspectiva vulnerabilității unei economii la șocuri și a capacității acesteia de a le absorbi și de a se recupera rapid (CE, 2017, p. 2⁴⁰; CE, 2018, pp. 7-8⁴¹); adică: o economie devenea cu atât mai rezilientă cu cât rezista mai bine unui șoc advers și revenea mai repede la rata de creștere a tendinței de dinaintea șocului, prin minimizarea pierderii cumulate de PIB potențial (Giudice *et al.*, 2018⁴²). Trebuie spus însă că, această înțelegere a rezilienței privește prin excelență PIB potențial, în timp ce aspecte de ordin structural nu sunt suficient reliefate. De altminteri, este relativ limitată literatura de specialitate consacrată

³⁴ Filippo Di Pietro, Patrizio Lecca & Simone Salotti, „Regional economic resilience in the European Union: a numerical general equilibrium analysis”, *Spatial Economic Analysis*, 16:3, 287-312, DOI: 10.1080/17421772.2020.1846768.

³⁵ Jeffrey Frankel, and Andrew Rose, „Currency Crashes in Emerging Markets: Empirical Indicators”, 1996, URL: https://www.researchgate.net/publication/5193412_Currency_Crashes_in_Emerging_Markets_Empirical_Indicators

³⁶ Kaminsky, Graciela, Lizondo, Saul and Reinhart, Carmen, „Leading Indicators of Currency Crises”. *International Monetary Fund*. 45. 10.1596/1813-9450-1852., 1998, URL: https://www.researchgate.net/publication/313674022_Leading_Indicators_of_Currency_Crises

³⁷ Duval, R., Elmeskov, J. and Vogel, L., „Structural Policies and Economic Resilience to Shocks”, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 567, OECD Publishing, 2007, URL: <http://dx.doi.org/10.1787/140152385131>

³⁸ D. Sutherland and P. Hoeller „Growth-promoting Policies and Macroeconomic Stability”, *OECD, Economics Department Working Papers*, No. 1091, OECD Publishing, 2013, URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5k3xqs7c8d2-en>

³⁹ Aida Caldera Sánchez, Morten Rasmussen and Oliver Röhn, „Economic Resilience: What Role for Policies?”, URL: https://www.oecd-ilibrary.org/economic-resilience-what-role-for-policies_5jrxhgf61q5j.pdf

⁴⁰ EC (2017), „Economic Resilience In Emu Thematic Discussions On Growth And Jobs” – Note for the Eurogroup URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/23535/eurogroup-15-september-item1-com-note-economic-resilience-in-emu.pdf>

⁴¹ EC (2018) Quarterly Report on the Euro Area, April 2018, Institutional Paper 076, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip076_chapter_i_economic_resilience_en.pdf

⁴² Gabrielle Giudice, J. Hanson, and Z. Kontolemis, „Economic Resilience in EMU”, *Quarterly Report on the Euro Area (QREA)*, vol. 17(2), pp. 9-15, July, 2018.

legăturii dintre structurile economice și reziliența economică. Sondermann (2017, p. 13)⁴³ încearcă o astfel de abordare și arată că, o țară care are structuri economice eficiente este mai rezilientă la criză și poate avea o scădere de PIB cu 20 la sută mai mică comparativ cu scăderea PIB dintr-o țară care are structuri economice puțin reziliente. Aici intervine și flexibilitatea instituțiilor de a se adapta pentru o mai bună absorbție a șocurilor iar Acemoglu și colab. (2001⁴⁴) și Rodrick (2011⁴⁵) demonstrează nevoia de structuri de calitate. La fel, FMI (2016)⁴⁶ și BCE (2016)⁴⁷ arată că, instituțiile solide cresc reziliența și stimulează productivitatea și creșterea potențială.

Trebuie să facem distincție conceptuală între robustețe și reziliență. Se poate spune că, robustețea privită în accepțiune dinamică echivalează cu reziliența.

Robustețea se referă la „capacitatea de a rezista sau de a supraviețui șocurilor externe, de a fi stabil în ciuda incertitudinii” (Bankes 2010, p. 2⁴⁸). Mai precis, robustețea a fost descrisă ca și „capacitatea unui sistem de a rezista la perturbații ale structurii fără modificarea funcției operative” (Jen 2003, p. 14⁴⁹). Robustețea este asociată, de cele mai multe ori, cu capacitatea unui sistem complex de a rămâne funcțional în fața șocurilor sau perturbărilor (Mens *et al.*, 2011⁵⁰). Acest accent pe rezistența la șocuri și funcționare sistemică este predominant în literatura dinaintea de pandemie. În acest material, este preferabil să vorbim despre robustețea sistemului ca fiind capacitatea de a amortiza șocuri la un moment dat, pe termen imediat. În timp ce reziliența este capacitatea de a face față la șocuri în timp, o interpretare în dinamică a robusteții denotă reziliența sistemului.

⁴³ D. Sondermann D. „Towards More Resilient Economies: The role of well-functioning economic structures”, *Journal of Policy Modeling*, vol. 40, issue 1, 2017, pp. 97-117, URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0161893818300024>

⁴⁴ D. Acemoglu, S. Johnson and J. Robinson. „The colonial origins of comparative development: an empirical investigation”. *The American Economic Review*, 2001, 91: 1369-1401.

⁴⁵ Danny Rodrik, “The Future of Economic Convergence”, NBER Working Paper 17400/2011.

⁴⁶ IMF, “A Macroeconomic Perspective on Resilience”, Policy Brief, November 2016, URL: <http://www.g20.utoronto.ca/2017/2017-Germany-IMF-a-macroeconomic-perspective-on-resilience.pdf>

⁴⁷ ECB, “Increasing resilience and long-term growth: the importance of sound institutions and economic structures for euro area countries and EMU”, *Economic Bulletin Issue 5*, 2016, URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eb201605_article03.en.pdf

⁴⁸ S. Bankes, “Robustness, Adaptivity, and Resiliency Analysis”, AAAI Fall Symposium - Technical Report, 2010, URL: https://www.researchgate.net/publication/270279829_Robustness_Adaptivity_and_Resiliency_Analysis

⁴⁹ E. Jen, E. “Stable or robust? What’s the difference?”, *Complexity*, Vol.8, No.3, pp. 12-18, 2003, Wiley Periodicals, URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/cplx.10077>

⁵⁰ M.J. P. Mens, F. Klijn, K.M. de Bruijn and vE. an Beek, “The meaning of system robustness for flood risk management”, *Environmental Science & Policy*, Vol.14, Issue 8, 2011, pp. 1121-1131, URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1462901111001365>

b. În context pandemic, de tranziție energetică și de război

Pandemia și tranziția energetică au readus în discuție conceptul de reziliență, încadrându-l în contextul tranziției către economii și sectoare durabile, care să faciliteze absorbția fondurilor MRR. În Regulamentul nr. 241/2021 privind implementarea MRR⁵¹, la articolul 2(5), se stipulează că „reziliență înseamnă capacitatea de a face față șocurilor economice, sociale și de mediu sau schimbărilor structurale persistente, într-un mod just, sustenabil și favorabil incluziunii“. Ca atare, pentru statele membre, reziliența rămâne o condiție necesară, dar nu suficientă pentru durabilitate.

În documentul de lucru al CE care însoțește Regulamentul nr. 241/2021 privind implementarea MRR (CE, 2021b, p. 14⁵²) reforma structurală se definește ca „o acțiune sau un proces prin care se fac modificări și îmbunătățiri cu impact semnificativ și efecte de durată asupra funcționării unei piețe, a unei politici, a structurilor unei instituții sau administrații sau asupra progresului către obiectivele relevante, cum ar fi creșterea economică, crearea de locuri de muncă, reziliență și tranziție digitală și verde“, cu scopul de a „îmbunătăți condițiile cadru, schimba structural parametrii și să elimine obstacolele în calea performanței [...] în domenii precum calitatea instituțiilor și a serviciilor publice, a mediului de afaceri, cercetării și inovării, educației sau protecției sociale“. Prin urmare, necesitatea reformelor structurale derivă din revelarea slăbiciunilor unui sistem când suferă șocuri puternice.

Războiul din Ucraina a adăugat o nouă dimensiune conceptului de robustețe și reziliență, în sensul întăririi capacității de apărare, de descurajare a unor acțiuni ostile, agresiuni.

⁵¹ Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of establishing the Recovery and Resilience Facility, 12 February, 2021a, disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0241>

⁵² Commission Staff Working Document, Guidance To Member States, Recovery And Resilience Plans, 22 January, 2021, SWD(2021) 12 final, PART ½, URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/document_travail_service_part1_v2_en.pdf

**PARTEA 1: PROVOCĂRI ȘI PRIORITĂȚI ALE UNIUNII
EUROPENE ÎN ACTUALUL CONTEXT
INTERNAȚIONAL**

1. Reformarea Uniunii Europene: Poate Europa să fie responsabilă de propria sa securitate?

Anul 2024 a fost anul cu cele mai multe cicluri electorale de după cel de-al doilea război mondial. Nu doar în UE, ci și în SUA și în Asia, votanții s-au îndreptat spre opțiuni care au ieșit din regula *status-quo* și care au pus la îndoială fundamentele economice și politice ce definesc, de opt decenii, ordinea globală postbelică. Câștigă teren curentul Noului Obscurantism (Applebaum, 2025⁵³) care face apel la emoții și nonconformism, neagă știința și modernitatea, promițând, sub o aură magică, bunăstare și pace, instaurate prin metode autocrate, de întoarcere la un trecut eroizat. Astfel de provocări, de o asemenea magnitudine și care se petrec într-o succesiune atât de rapidă, adaugă un strat suplimentar de anxietate societală și se amplifică pe măsură ce incertitudinile geopolitice și geoeconomice evoluează tot mai îngrijorător.

Și pe continentul european este același peisaj plin de provocări. Pe plan extern, UE se confruntă cu decizii grele. Viitorul unei Ucraine libere și suverane și, implicit, a unei Europe sigure, depinde de încheierea unui armistițiu și de garanțiile oferite. Incert este și viitorul NATO, ca umbrelă de securitate a cetățenilor europeni. Reînarmarea Uniunii devine noua mantră pentru apărarea și securitatea europeană, după ce vreme de peste trei decenii statele membre au alocat între 20 și 25 la sută din PIB-ul național pentru securitate socială, protecție medicală, educație și alte servicii publice și doar 1,5- 2 la sută din PIB național pentru securitate militară. Mai mult ca oricând în ultimii 35 de ani se invocă nevoia urgentă de schimbare a modelului economic european. Prin promovarea unei viziuni unitare pe termen lung asupra politicile industriale care să stimuleze sectorul de apărare, să genereze mai multă competitivitate și creștere economică sustenabilă, se dorește adaptarea la noua realitate.

Dar adaptarea politicii externe și a reformei interne a UE la noua realitate nu este ușoară și, mai ales, nu se poate face peste noapte. Sunt mulți factori care îngreunează decizia politică europeană de a investi în securitate militară.

În primul rând, securitatea militară este despre și pentru cetățeni, de aceea percepția publică despre siguranța națională și europeană este importantă în procesul decizional european. Dividendul păcii ultimelor opt decenii a însemnat enorm pentru multe generații de cetățeni europeni: aproximativ 1,8 trilioane euro (total cumulată de la sfârșitul Războiului Rece și până la invazia Rusiei în

⁵³ Applebaum.A. (2025). "The New Rasputins". *The Atlantic*. February 2025 Issue. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2025/02/trump-populist-conspiracism-autocracy-rfk-ir/681088/>

Ucraina)⁵⁴ au fost investiți pentru prosperitate și securitate economică, socială, culturală, educațională, în timp ce securitatea militară a fost garantată prin staționarea bazelor militare și a celor peste 100 000 de militari NATO sub umbrela de securitate a SUA. Contează mult modul în care cetățenii percep inversarea priorităților militare în favoare celor sociale, pentru a nu alimenta și mai mult curentele populiste. O schimbare de asemenea anvergură nu este deloc ușor de explicat cetățenilor europeni.

În al doilea rând, pentru a crește producția internă de apărare, UE are nevoie urgentă de un cadru comun de finanțare, stabil și previzibil, iar acesta este esențial pentru dezvoltarea sistematică a unei capacități europene de apărare. Finanțarea acestui cadru se poate face din surse bugetare, din actualul și viitorul Buget UE pe termen lung (CFM), fie printr-o creștere a resurselor proprii (own resources), fie prin introducerea de noi taxe europene. Dar, e nevoie de și mai mult, iar aceasta rămâne problema de fond a UE: progresul uniunii fiscale. Prin #ReArm, noul cadru financiar aprobat de Consiliul European din 6 martie 2025, toți cei 27 de lideri UE55 au fost de acord să deschidă un fond investițional în valoare de 800 miliarde de euro, din care se poate acorda imediat statelor membre împrumuturi de 150 miliarde euro garantat de Bugetul EU, exclusiv pentru achiziții de armament produs în Europa. Rapiditatea și solidaritatea cu care Consiliul a luat astfel de decizii merită semnalate, mai ales că s-au produs cu un avans de patru luni (termenul inițial era luna iunie 2025). Dacă se va merge înainte cu flexibilizarea regulilor noului cadru de guvernare fiscală, atunci ar putea fi posibil ca statele UE să-și sporească achizițiile militare pe baze proprii, dar și CE ar putea să redirecționeze fondurile neutilizate din PNRR, ca forme de transfer inter-statal, și/sau să propună înființarea unui nou MRR, ca instrument permanent de finanțare a cheltuielilor de apărare.

În al treilea rând, schimbarea de viziune cu privire la viitorul industriei de apărare mizează pe renașterea politicilor industriale europene; este o temă ce revine în actualitate, după conul de umbră în care a intrat în anii '70, în mare parte din cauza falimentelor (*bankruptcy*), a risipei de resurse publice, a conflictelor de interese și anticoncurențiale, a schemelor de intervenție guvernamentală, adesea inadecvate din punct de vedere fiscal și financiar. Acum, se propune o abordare (*industrial policy is not only "reborn", but also "reloaded"* (Ainginger și Ketels, 2024, p.8⁵⁶)) care să țintească restructurarea sectoarelor economice, nu oricum, ci în acele domenii care pot face față concurenței globale.

Despre aceste priorități de politică externă și internă se va discuta în următoarele două secțiuni ale acestui capitol.

⁵⁴ Costul total estimat al „dividendului păcii” este de aproximativ (Dorn, F., Potrafke, N. Schlepper, M. (2024). „European defence spending in 2024 and beyond: How to provide security in an economically challenging environment”. *EconPol Policy Report* No. 45/2024. URL: <https://hdl.handle.net/10419/289556>

⁵⁵ Ungaria s-a opus doar în ceea ce privește susținerea angajamentului UE de a oferi Ucrainei garanții de securitate în cazul unui armistițiu cu Rusia.

⁵⁶ Ainginger, K., Ketels, C. (2024). „Industrial policy reloaded”. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 24(1), 1–10.

1.1. Politica externă a Uniunii: schimbare de circumstanțe

Noua CE a reconfirmat, din primele zile ale mandatului, continuarea implementării obiectivelor de politică externă promovate în primul mandat al Comisiei van der Leyen: A] susținerea Ucrainei și a eforturilor globale de încheiere a unei păci sigure și durabile, pe bază de garanții ferme și, B] multilateralism în relația cu partenerii globali.

Ambițiile actualei CE merg, în acest mandat, și în direcția C] creșterii rezilienței economiilor statelor membre, pentru a putea construi un răspuns european mai ferm la noile provocări și, în mod special, la schimbările bruște ale politicii externe americane care zguduie lumea. Liderii europeni vor să treacă de la o abordare la scară mică (*small scale*) la inițiative și soluții globale, de mare anvergură (*big scale*), care să ofere cetățenilor europeni indicii că Uniunea poate juca un rol mai important la nivel internațional.

Un exemplu de acțiune politică transpartinică care să transmită reverberații pe plan global este „*PROJECT 27: Let's Reform Europe!*”⁵⁷, lansat la 21 ianuarie 2025, de Spinelli Group. Se urmărește crearea unei mase critice europene în favoarea reformei tratatelor, care să includă, prin altele, și clarificări legale, clare și explicite, cu privire la păstrarea integrității teritoriale a Uniunii⁵⁸. Un alt exemplu sugestiv este rezoluția transpartinică adoptată pe 12 martie 2025 în PE de a dezvolta un pilon european al NATO, capabil să acționeze autonom ori de câte ori este nevoie, în protejarea securității continentului european.

Aceste trei obiective de politică externă din mandatul actualei CE sunt analizate mai jos.

1.1.1. Susținerea Ucrainei

A] Uniunea este solidară cu Ucraina și cu statele aliate

UE a reiterat, ori de câte ori a fost necesar, angajamentul său ferm de a susține Ucraina și de a asigura o pace justă și durabilă în Ucraina, bazată pe garanțiile și principiile Cartei ONU și ale dreptului internațional că nici o inițiativă cu privire la Ucraina nu poate fi luată fără Ucraina. În acești trei ani de război, UE și statele sale membre au mobilizat, în comun și bilateral, atât contribuții financiare istorice, ce nu au mai fost niciodată oferite vreunui stat terț, cât și sprijin militar consistent. În total, până acum, eforturile aliaților europeni însumează aproximativ 140 miliarde euro, utilizați pentru funcționarea tuturor

⁵⁷ Proiect transpartinic inițiat în PE de Lukas Mandl (PPE), Gabriele Bischoff (S&D), Sandro Gozi (Renew Europe), Daniel Freund (Verzi/ALE) și Nikolas Farantouris (Stânga europeană).

⁵⁸ 13 țări și teritorii din afara granițelor UE (*Overseas Countries and Territories / OCTs*), printre care și Groenlanda sunt asociate cu UE, respectiv cu trei state membre (Danemarca, Franța și Țările de Jos); acestea nu sunt suverane ci, prin Tratatul de la Roma din 1957, sunt într-un parteneriat politic, de cooperare și comercial special cu UE (acces fără taxe și cote la piața unică). Statutul OCTs poate fi modificat prin decizii ale Consiliului European, la solicitarea unuia sau mai multor state membre, și fără modificarea TFUE; cel mai recent exemplu este modificarea statutului insulei Mayotte, în 2014.

straturilor statului ucrainean, ca sprijin militar și pentru acoperirea cheltuielilor antrenării a peste 73.000 soldați ucraineni în UE⁵⁹.

Totodată, CE rămâne și un partener de încredere față de statele membre NATO și celelalte state aliate membre ale Grupului de Apărare a Ucrainei (*Ukraine Defence Contact Group* sau, pe scurt, Grupul Rammstein), grup condus de SUA, în mandatul Administrației Biden, și, în prezent, de Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, din care fac parte aproximativ 50 de state aliate.

B) UE rămâne fermă în menținerea sancțiunilor împotriva Rusiei

Consiliul a adoptat cel de-al 15-lea pachet de sancțiuni împotriva Rusiei⁶⁰, la 16 decembrie 2024. Obiectul primordial al acestei noi iterații de sancțiuni este așa-numita „flotă navală din umbră” (*shadow fleet*) a Rusiei, adică acele 52 de nave deținute de entități chineze care efectuează operațiuni comerciale și de transport nereglementate și neasigurate de companiile convenționale din Occident și care încalcă prevederile sancțiunilor anterioare cu privire la transportul combustibilului, armelor, cerealelor și altor bunuri (cum ar fi componente de drone și alte piese microelectronice). Aceste sancțiuni sunt aplicabile sub formă de interdicții de călătorie și blocare de active. UE a sancționat, de asemenea, 54 de persoane și 30 de entități responsabile pentru acțiuni care subminează sau amenință integritatea teritorială, suveranitatea și independența Ucrainei.

Totodată, la finalul lunii ianuarie 2025, UE a reînnoit toate sancțiunile decise anterior împotriva Rusiei, pentru un nou ciclu de șase luni, după ce Ungaria a evitat un blocaj, în schimbul unor asigurări privind aprovizionarea cu energie a Europei prin sistemul de gazoducte din Ucraina direcționate către Ungaria și Slovacia.

Consiliul a mai aprobat și cea de a 16-a rundă de sancțiuni împotriva Rusiei⁶¹, chiar în pragul aniversării a trei ani de război. Noua rundă completează interdicțiile de la runda precedentă aplicate celor 153 de nave rusești și din țări terțe din sectorul energetic, militar, agricol, etc. care alcătuiesc „flota din umbră” a Rusiei și mai adaugă noi interdicții de acces în porturi, ecluze și aeroporturi utilizate pentru transferul de UAV-uri, rachete și tehnologii și componente conexe către Rusia. Operatorii din UE care exportă bunuri sensibile către state terțe sunt obligați să implementeze mecanisme de identificare, evaluare și reducere a riscurilor de re-export ale acestora către Rusia. S-au mai introdus restricții suplimentare la exporturile ruse de aluminiu

⁵⁹ Kiel Institute for the World Economy. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

⁶⁰ Consiliul European. (2024). "EU sanctions against Russia". *Press Release*. 16 December. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>

⁶¹ Consiliul European. (2025a). "EU adopts its 16th package of economic and individual measures". *Press Release*. 24 february. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/02/24/three-years-of-russia-s-full-scale-invasion-and-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-its-16th-package-of-economic-and-individual-measures/?utm_source=brevo&utm_campaign=AUTOMATED%20-%20Alert%20-%20Newsletter&utm_medium=email&utm_id=3318

primar, de software de explorare a petrolului și gazelor, și de echipamente de jocuri video (cum ar fi Xbox-ul Microsoft, despre care UE crede că Rusia îl folosește pentru a pilota drone), plus depozite și portofele de criptoactive. Pentru prima dată UE a impus o interdicție privind tranzacțiile instituțiilor de credit care utilizează sistemul de mesagerie financiară al Băncii Centrale a Rusiei (SPFS) și a extins interdicția pentru 13 bănci regionale esențiale pentru sistemele financiare rusești. De asemenea, Consiliul UE a suspendat licențele de radiodifuziune pentru opt instituții media rusești care au sprijinit agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei și au destabilizat țările vecine.

C] Încetarea parțială a focului în Ucraina?

Ultimele săptămâni au fost un carusel de evenimente și schimbări care s-au succedat cu o viteză neobișnuită în istoria ultimelor opt decenii dar care nu au concluzionat către perspectiva unei păci durabile și bazată pe garanții. Eforturile diplomatice globale din ultimele luni se concentrează pe o abordare graduală de închidere a operațiunilor militare active pe teritoriul Ucrainei. Doar că viziunile aliaților diferă.

Viziunea președintelui Trump este pentru o încetare cât mai rapidă a războiului din Ucraina prin negocieri bilaterale cu Rusia și cu Ucraina. Într-o primă etapă, s-a discutat despre oprirea focului la Marea Neagră; nici un stat european și nici o instituție UE nu au fost implicate în aceste negocieri. Pe 26 martie 2025, Administrația Trump a anunțat că SUA a încheiat, la Riad, în Arabia Saudită, două acorduri separate cu Rusia și cu Ucraina pentru a permite „navigarea în condiții de siguranță în Marea Neagră, eliminarea utilizării forței militare și prevenirea folosirii navelor comerciale în scopuri militare”⁶². SUA s-a mai angajat să contribuie la „restabilirea accesului Rusiei la piața mondială de exporturi de produse agricole și de îngrășăminte” și, a reiterat angajamentul de a „ajuta la realizarea schimbului de prizonieri de război, eliberarea deținuților civili și repatrierea copiilor ucraineni transferați forțat”⁶³. Rusia a anunțat că va aproba un armistițiu mai limitat, suspendând țintirea infrastructurii energetice a Ucrainei și atacurile în Marea Neagră doar pentru 30 de zile și condiționat, dacă SUA va renunța la unele sancțiuni din sectorul financiar împotriva companiilor care exportă produse alimentare și îngrășăminte și va reconecta Rusia la sistemul internațional SWIFT⁶⁴.

Viziunea franco-britanică este favorabilă unei păci de lungă durată, care se bazează pe dialog și sprijin multilateral din partea statelor aliate (31 până în prezent) organizate în cadrul unei coaliții (*coalition of the willing*) care, pe termen scurt, are ca scop continuarea susținerii financiare și militare a Ucrainei, iar pe termen lung, monitorizarea respectării acordului de încetare a focului, fie

⁶² The White House. (2025). Outcomes of the United States and Russia Expert Groups On the Black Sea. 25 March 2025. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/2025/03/outcomes-of-the-united-states-and-russia-expert-groups-on-the-black-sea/>

⁶³ Idem 62.

⁶⁴ Politico. „Putin is playing games with you, Starmer and Macron warn Trump”. Politico article. 27 March 2025, <https://www.politico.com/news/2025/03/25/us-black-sea-russia-ukraine-00247417>

doar de către armata ucraineană și/sau de un contingent militar internațional (*reassurance force and/or peacekeeping force*). Ambele obiective fac parte dintr-un plan de acțiune care se discută la nivelul unui grup tehnic de lucru (Grupul de Contact pentru Apărare al Ucrainei (UDCG)) prezidat, în prezent, bicefal, de Germania și Regatul Unit, și format din experți ai celor 31 de state aliante plus instituțiile europene; următoarea întâlnire a UDCG va avea loc la Bruxelles, pe 11 aprilie 2025.

1.1.2. Multilateralism în relația cu partenerii globali ai Uniunii

A] Extinderea cooperării internaționale UE - Mercosur⁶⁵

Tot în scopul întăririi securității comerciale și economice a UE, noua CE a optat, și în acest nou mandat, pentru o abordare multilaterală, prin lărgirea parteneriatelor internaționale ale UE, care să ajute la diversificarea aprovizionării lanțurilor de aprovizionare ale statelor membre.

Această abordare a inclus finalizarea, unui acord comercial cu statele Mercosur, în decembrie 2024. Germania și Argentina au condus, timp de 10 ani, negocieri fluide politic, într-o Americă de Sud tot mai dispersată politic de curente populiste și naționaliste. Deși, în fapt, este vorba despre o versiune revizuită a acordului semnat în 2019, acest acord nu întrunește un consens unanim la nivelul tuturor statelor UE, pentru că sunt interese comerciale naționale diferite; nu va fi ușor de ratificat o poziție comună. Franța, Spania și Polonia pledează pentru producția autohtonă de bunuri prin clauza de cumpărare exclusivă de produse europene (*buy European clauses*). La polul opus, Germania și Țările de Jos, fiind state mult mai expuse comerțului internațional, au interesul de a promova un flux comercial intens în afara granițelor UE.

Chiar și așa, cu această polarizare comercială, acordul cu Mercosur, cel mai mare încheiat vreodată de CE, este unanim apreciat datorită beneficiilor pe care le aduce Uniunii: un volum comercial „de patru ori mai mare decât cel mai mare volum de schimb comercial preferențial al UE, realizat în prezent cu Japonia” (von der Leyen, 2024a⁶⁶). Noul acord permite intrarea pe piața unică europeană a unui număr semnificativ mai divers de bunuri agricole din statele Mercosur, cum ar fi: carne de vită, carne de pasăre, zahăr din trestie, etanol, sucuri din fructe exotice, pește și produse din pește, etc..

După ratificarea acordului de către toate statele UE, avantaje vor fi și pentru statelor Mercosur, care nu au avut niciodată o piață internă unică ci, dimpotrivă, s-au confruntat cu moștenirea clasică latino-americană de substituție protecționistă a importurilor și de cooperare comercială la scară mică. Ieftinirea majorității produselor europene exportate în statele Mercosur

⁶⁵ Mercosur sau piața internă din America de Sud este o organizație internațională comercială formată din șase state: Argentina, Brazilia, Paraguay, Uruguay și Venezuela.

⁶⁶ von der Leyen. U. (2024a). *Press Conference*. 29 December. URL: <https://www.facebook.com/EuropeanCommission/videos/press-conference-of-president-von-der-leyen-in-montevideo/1554063471981768/>

(prin eliminarea a 91 la sută din actualele tarife la exporturile UE), liberalizarea accesului cetățenilor latino-americieni la mașinile europene și la companii din industria extractivă de pe teritoriul UE este, pe alocuri, condiționat de obligativitatea armonizării legislative a regulilor privind liberalizarea achizițiilor publice și de redirectionare a mineralelor esențiale extrase către producătorii interni, precum și a regulilor ecologice privind defrișările, pentru care UE a acordat un sprijin financiar de 1,8 miliarde euro⁶⁷.

B] Siria

La mijlocul lunii decembrie 2024, războiul civil de 13 ani din Siria, blocat într-un îndelungat impas, s-a acutizat odată cu fuga din țară a președintelui Bashar al-Assad și preluarea puterii de către o coaliție de rebeli condusă de Hayat Tahrir al-Sham despre se știe că au legături anterioare cu organizații militante precum Al Qaeda. Căderea regimului Assad a devenit inevitabilă atunci când rebelii au câștigat controlul asupra coridorului Homs-Hama (Reisinezhad, 2024⁶⁸). CE a reacționat imediat și a lansat un pod aerian pentru a livra provizii umanitare Siriei, majorând ajutorul financiar cu 4 milioane euro (cu un total, la finalul anului 2024, de 163 milioane euro).

Tensiunile interne încă persistă și va fi greu de ajuns la stabilirea unui guvern național unificat și independent (*nonsectarian interim government*), care să evite continuarea războiului civil, să înceapă reconstrucția țării și să deschidă noi canale de cooperare cu UE, Qatar, Arabia Saudită, Turcia și SUA. Într-un sistem politic și economic cu milenii de istorie dar atât de eterogen și de fragmentat, pacea este un deziderat greu de atins, mai ales acum, când echilibrul de putere din regiune este atât de fluid pe fondul conflictului dintre Israel-Hamas. Cu toate acestea, crearea unui consens în jurul Siriei ar fi de dorit cu atât mai mult cu cât „ar putea servi drept fundație pentru o nouă ordine regională” (Dalay, 2024⁶⁹).

Noua viziune diplomatică a UE este de a deschide și, pe cât posibil, de a lărgi dialogul cu Siria alături de Iordania, SUA, Turcia și statele arabe vecine. Dar nu oricum, ci cu anume cerințe: suveranitate și unitate guvernamentală, integritate teritorială, respect pentru minorități în absența radicalizării. Serviciului Extern al UE a făcut un pas concret: la propunerea Austriei și Italiei, statele membre au decis o foaie de parcurs (*roadmap*) în șase etape, care cuprinde, printre altele, o relaxare cuprinzătoare (*broad suspension – minus X*) a regimului de sancțiuni al UE impus Siriei sub fostul dictator Bashar al-Assad, un cadru consolidat de facilitare a accesului la ajutorul umanitar și alte măsuri care ar putea stimula investițiile străine

⁶⁷ Administrațiile Lula și Bolsonaro s-au confruntat cu proteste constante împotriva defrișărilor din pădurile amazoniene; ajutorul financiar european a fost bine primit în Brazilia.

⁶⁸ Reisinezhad, A. (2024). "Syria Is Again a Victim of Its Geography". London School of Economics and Political Science. *Foreign Policy* Article. URL: <https://foreignpolicy.com/2024/12/09/syria-civil-war-assad-geography/>

⁶⁹ Dalay, G. (2024). "How Post-Assad Syria Could Unleash a New Regional Order". *Foreign Policy* Article. URL: https://foreignpolicy.com/2024/12/13/syria-assad-regional-order-turkey-gulf/?tpcc=fp_this_week&utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=FP%20This%20Week-%20121624&utm_term=fp_this_week

și reconstrucția țării. Doar că, implementarea acestei foi de parcurs va depinde de cum va coopera noul regim și, dacă vor fi îndeplinite cerințele UE; altminteri, sancțiunile vor fi reinstaurate. Deocamdată negocierile sunt rezumate la nivel de comitete tehnice, pe durata primului semestru al anului 2025.

C] Israel

La mijlocul lunii ianuarie 2025, după luni de negocieri care au implicat SUA, Qatar și Egipt, s-a reușit stabilirea unui acord de încetare a focului între Israel și Hamas care prevede, printre altele, eliberarea ostajilor în etape. De asemenea, pe măsură ce forțele israeliene se retrag în Gaza și se ajunge la un acord de încetare a focului, se așteaptă noi garanții de securitate pentru Israel și, noi opțiuni de asistență umanitară pentru palestinieni. Serviciul Extern al UE a anunțat deschiderea primului dialog politic la nivel înalt dintre UE și Palestina⁷⁰.

La scurt timp după preluarea mandatului la Casa Albă, Președintele Trump a propus o operațiune de curățare a Gazei (*a clean out of Gaza*)⁷¹ prin transferul refugiaților palestinieni către Egipt și Iordania. Propunerea a fost respinsă de ambele țări și de alte state arabe.

Reluarea atacurilor militare ale Israelului asupra Gaza, în data de 18 martie 2025, și uciderea a peste 400 de persoane a reîntors întreaga regiune la starea anterioară de încordare și violență.

1.1.3. Ce impulsionează politica externă a UE și cât de rezilientă este Uniunea?

Actualele ambiții ale CE vizează creșterea rezilienței economiilor statelor membre, sub forma unei capacități comune a UE de a construi, într-un timp cât mai scurt, răspunsuri consolidate ferme la schimbările atât de rapide și de bruște ale politicii externe americane care deja zguduie lumea. Aspirația de a avansa uniunea politică în acest mod impulsionează decidenții europeni să joace un rol mai proeminent în politica externă comună a UE, mai ales când se confruntă cu noi provocări precum: A] tranzacționarea războiului din Ucraina, ca formă de recompensă pentru sprijinul militar și financiar acordat de SUA în cei trei ani de război și, B] geopolitizarea belicoasă a comerțului global, prin amenințări repetate cu impunerea de sancțiuni comerciale asupra Canadei și Mexicului și extinderea asupra altor state.

A] Reziliența UE ca răspuns la schimbarea politicii americane în abordarea războiului din Ucraina de la dialog multilateral la negocieri bilaterale

Pentru prima oară de la invadarea Ucrainei de către Rusia, aliații au viziuni diferite cu privire la finalizarea acestui război de agresiune.

⁷⁰ Kallias K. (2025). Speech EU-Israel Association Council meeting. 24 February 2025.

⁷¹ Associated Press. "Trump's Palestinian refugee idea falls flat with Arab allies and confounds a Republican senator". 27 January 2025. URL: <https://apnews.com/article/trump-jordan-egypt-palestinian-refugees-gaza-e979a6f5d359c5bce8493ddfd8bfa798>

Președintele Trump dorește obținerea păcii și încheierea conflictului din Ucraina (*to make a deal*). Două acțiuni recente ale Administrației Trump indică o pivotare a SUA de la dialogul tradițional multilateral la negocieri directe.

Prima acțiune a vizat un acord bilateral SUA-Ucraina "pentru stabilirea normelor și condițiilor de investiții într-un fond de reconstrucție a Ucrainei" (Șmihal, 2025⁷²). Negocierile continuă sub forma unei noi versiuni propusă de Administrația Trump pe 25 martie 2025⁷³, după ce prima versiune nu a mai fost semnată, la finalul lunii februarie 2025. Pentru prima oară în istoria postbelică globală, un astfel de aranjament bilateral este structurat ca un fond bilateral de investiții, prin care Ucraina oferă SUA, ca o compensație financiară pentru ajutorul acordat în cei trei ani de război, sume de până la 500 de miliarde dolari provenite din monetizarea viitoare a resurselor naturale ale statului (petrol, gaze, uraniu, litiu și alte minerale rare); participațiile la capitalul constituit al fondului erau egal distribuite între SUA și Ucraina, cu o clauză de interzicere a vânzării sau transferării către o terță parte. Cea de a doua versiune prezentată Ucrainei de Administrația Trump, „depășește cu mult” prima versiune⁷⁴.

A doua acțiune care semnalizează schimbarea logicii politicii externe americane este intrarea SUA în negocieri bilaterale directe cu Rusia pentru încetarea focului și pentru „tranzacții majore de dezvoltare economică care vor avea loc între Statele Unite și Rusia”⁷⁵.

Deși NATO, UE și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord împărtășesc obiectivul președintelui Trump de a obține pacea în Ucraina, abordarea aliaților europeni este diferită de viziunea actualei Administrații americane.

Pentru aliații europeni *contează ordinea de succedare a evenimentelor* până se încheie și se menține o pace durabilă în Ucraina (*fully fledged peace*): mai întâi se dorește un armistițiu de încetare a focului între Rusia și Ucraina (demilitarizarea activă), urmat de negocieri privind teritoriul și garanții comune de securitate pe teritoriul ucrainian, care să includă continuarea livrării de echipamente militare pentru armata ucraineană și/sau prezența permanentă a unei misiuni europene de menținere a păcii în Ucraina și la granița cu UE (sub forma unei coaliții – *a coalition of the willing*). Abia la finalul acestei succesiuni

⁷² Unian News Agency. 26 February 2025. URL: <https://www.unian.net/world/smi-opublikovali-polnyy-tekst-soglasheniya-o-poleznyh-iskopaemyh-mezhdu-ukrainoy-i-ssha-12928140.html>

⁷³ FT. (2025). "US seeks to reopen terms of Ukraine minerals deal". FT article. 21 March 2025. URL: <https://www.ft.com/content/88e4ea22-3a27-4e68-9c6e-4a008f257522> și "US proposes new critical minerals deal to Ukraine". FT article. 26 March 2025. URL: <https://www.ft.com/content/aeb03da5-f8cf-4741-ad7e-ba388ff8380a?desktop=true&segmentId=7c8f09b9-9b61-4fbb-9430-9208a9e233c8#myft:notification:daily-email:content>

⁷⁴ FT. (2025). "US proposes new critical minerals deal to Ukraine". FT article. 26 March 2025. URL: <https://www.ft.com/content/aeb03da5-f8cf-4741-ad7e-ba388ff8380a?desktop=true&segmentId=7c8f09b9-9b61-4fbb-9430-9208a9e233c8#myft:notification:daily-email:content>

⁷⁵ Trump D. (2025). *Truth Social Post*. "(...) I am in serious discussions with President Vladimir Putin of Russia concerning the ending of the War, and also major Economic Development transactions which will take place between the United States and Russia". 24 February 2025. URL: <https://truthsocial.com/@realDonaldTrump/posts/114059930426328863>

de evenimente se va putea semna un tratat de pace. Toate aceste secvențe sunt importante pentru UE și statele aliate.

Însă, îngrijorătoare sunt două din aceste etape. Prima îngrijorare are ca obiect (in)capacitatea aliaților europeni de a suplini livrările americane de echipament militar și muniție oprite de SUA. Aici intervine apelul la solidaritate comună pe continent, pentru obiectivul comun: securitatea Europei. Decizia Regatului Unit de a crește cheltuielile militare la 2,5 la sută din PIB, aprobarea #ReArm de către Consiliul European și decizia Germaniei de modificare a plafonului datoriei publice pentru a permite creșterea livrărilor militare către Ucraina sunt decizii care au fost luate în doar câteva zile. A doua îngrijorare este legată de misiunea europeană de menținere a păcii la granița UE și pe teritoriul ucrainian, ca parte a garanțiilor de securitate; deși această misiune are ca scop securitatea întregii Uniuni, decizia trimiterii de contingente aparține fiecărui stat membru.

B] Reziliența UE ca răspuns la geopolitizarea și escaladarea tensiunilor în comerțul global

Barierile comerciale nu sunt noi în peisajul comercial global. În primul mandat, președintele Trump a impus, cu excepția Canadei și Mexicului, tarife suplimentare de 25 la sută pentru o gamă largă de produse din China, 25 la sută pentru produse din oțel și 10 la sută pentru produsele din aluminiu. Administrația Biden a impus tarife suplimentare împotriva Chinei. IRA (*Acordul de reducere a inflației*) a fost tot un fel de instrument de direcționare a majorității subvențiilor pentru combaterea efectelor schimbărilor climatice.

În primele trei luni de mandat, președintele Trump a făcut un zig-zag de anunțuri care au oscilat între impunere versus amânare de noi taxe și bariere comerciale și au culminat cu data de 2 aprilie 2025 (auto-numita „ziua eliberării”) când SUA a impus un tarif minim de 10 la sută pentru toate importurile SUA și taxe mai mari pentru UE și principalii alți parteneri comerciali americani.

Lista impunerilor comerciale anunțate până la data de 3 aprilie 2025 (aplicarea cărora a fost amânată cu 90 de zile) de către Administrația Trump este sintetizată mai jos:

(i) pe 5 aprilie 2025 ar urma să intre în vigoare un tarif de 20 la sută aplicat pentru toate importurile americane din statele membre UE; de asemenea, zeci de alți parteneri comerciali ai SUA sunt vizați de tarife suplimentare care vor intra în vigoare din 9 aprilie: China (34 la sută), Vietnam (46 la sută), Japonia (24 la sută), Regatul Unit, Australia, Singapore și Arabia Saudită (10 la sută, etc.);

(ii) pe 4 aprilie a fost anunțat, după patru runde de amânări, ca va fi instituit un tarif de 25 la sută pentru majoritatea mărfurilor importate din Canada și Mexic;

(iii) pe 12 martie 2025 a intrat în vigoare un tarif global de 25 la sută pentru importurile de oțel, aluminiu și produse asociate care încorporează oțel și

aluminiu (de exemplu, mașini, aparatură electrică și electrotehnică industrială și casnică, etc.); o parte din aceste tarife sunt noi, iar o altă parte sunt reluate din primul mandat al președintelui Trump, după ce au fost suspendate de administrația Biden;

(iv) începând cu 2 aprilie 2025 s-au anunțat taxe vamale de 200 la sută la câteva din produsele europene (vin și altor băuturi alcoolice) importate de SUA din statele membre, o taxă pe fentanil, dacă UE nu renunță la impozitarea unor importuri americane și alte tarife împotriva țărilor care au un excedent comercial de mărfuri cu SUA;

(v) investigarea importurilor SUA de cherestea de rășinoase din Canada, subiect de dispută comercială de lungă durată dintre SUA și Canada;

(vi) începând cu 4 februarie 2025 s-a introdus un tarif general de 10 la sută pentru bunurile importate de SUA din China; răspunsul Chinei a venit pe 10 februarie, sub forma introducerii unui tarif de 10 până la 15 la sută la importurile de gaze naturale lichefiate, cărbune, țiței, unele exporturi de mașini și echipamente agricole din SUA. De asemenea, China a lansat o investigație antitrust asupra companiei Google și a impus noi controale la exporturile de metale rare.

Primele efecte sunt deja vizibile: date preliminare ale dinamicii importurilor Chinei din SUA⁷⁶ arată o scădere semnificativă, în primele două luni ale anului 2025 comparativ cu aceeași perioadă a anului 2024, la produse de bază precum bumbac (80 la sută), mașini de mare tonaj mare (70 la sută), pentru țiței și gaze naturale lichefiate (40 la sută).

Dincolo de motivații și de modalitatea belicoasă de a le impune, două întrebări predomină în analizele grupurilor de reflecție europene: care (mai) este viitorul comerțului liber? Și, cât de mari vor fi distorsiunile generate asupra comerțului european, în particular?

B1] Dispare epoca vechiului atlantism (*the old atlanticism is disappearing*⁷⁷) și apare o nouă abordare a relației transatlantice UE – SUA

Primul semnal se vede la nivel de schimbare de percepții în rândul statelor membre. Sondajul efectuat de *European Foreign Relations Council* (EFRC) în luna februarie 2025 a indicat o schimbare clară de percepție în rândul opiniei publice europene, comparativ cu acum un an și jumătate: SUA nu mai este perceput ca un stat aliat chiar și în cele mai tradiționale state atlantiste (precum Polonia și Danemarca) ci este, mai degrabă, ca un partener necesar cu care UE trebuie să coopereze strategic. Sondajul sugerează că acest sentiment s-ar putea accentua după „ziua eliberării”, pentru că este posibil să se ajungă la

⁷⁶ Bloomberg. Analysis. 21 March 2025. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-03-21/china-imports-of-us-commodities-cars-collapse-in-new-trade-war>

⁷⁷ European Foreign Relations Council Survey. 2025. URL: <https://ecfr.eu/publication/transatlantic-twilight-european-public-opinion-and-the-long-shadow-of-trump/>

scumpirea produselor și serviciilor din lanțurile valorice globale, la creșterea incertitudinilor comerciale și, implicit, a riscurilor de tranzacționare, ceea ce ar putea fi calea spre escaladare și, mai apoi, către un război comercial global pe scară largă (Demertzis, 2024⁷⁸; Marin, 2025⁷⁹).

Alte semnale depind de modul în care se vor implementa decizii politice recente precum operaționalizarea noului program #ReArm, obiectivul noului guvern german de a obține independența militară față de SUA, sau deciziile altor state membre, printre care și România, de a aloca peste 2 la sută din PIB pentru cheltuieli militare care contribuie la finanțarea comună a NATO⁸⁰.

Grafic 1.1. Numărul de decizii de acordare de ajutor de stat în UE a crescut considerabil în perioada post-pandemie (număr/an)

Sursa: European Court of Audits. Annual Report 2021-2024. URL: <https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=sr-2024-21>

Trebuie amintit că astfel de decizii vin pe un fond structural deja existent în UE de relaxare a regulilor privind acordarea ajutorului de stat. Pentru ultimii cinci ani, Grafic 1.1. arată o creștere substanțială a cheltuielilor cu ajutorul de stat de la aproximativ 120 miliarde euro înainte de pandemie la peste 320 miliarde euro în 2020 și 2021 (acordate ca răspuns la un număr extraordinar de mare de șocuri negative și repetitive). Implementarea măsurilor din „Busola Competitivității” (*EU competitiveness compass*) poate duce la un grad mai mare de intervenționism statal, prin creșterea subvențiilor în sectorul industrial și la schimbarea regulilor în domeniul politicilor concurențiale cu scopul de a impulsiona producția de armament. Suplimentar,

noile distorsiuni comerciale adaugă presiuni fiscale pentru a compensa creșterea prețurilor și, posibil, o atenuare a creșterii economice globale.

B2] Primele reacții ale Uniunii după deciziile din „ziua eliberării”

Pentru BCE, este posibilă o escaladare a tensiunilor comerciale globale, iar Europa trebuie să fie pregătită pentru orice, inclusiv încercări de utilizare a

⁷⁸ Demertzis.M. (2024). “Trade at the Heart of the EU’s Economic Security”. *Intereconomics* Volume 59, 2024. Number 6 pp. 313–318. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2024/number/6/article/trade-at-the-heart-of-the-eu-s-economic-security.html>

⁷⁹ Marin D. (2025). “The End of Globalization as We Know It”. *Project Syndicate*. 5 March. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/tariffs-uncertainty-and-automation-are-driving-firms-to-embrace-reshoring-by-dalia-marin-2025-03>

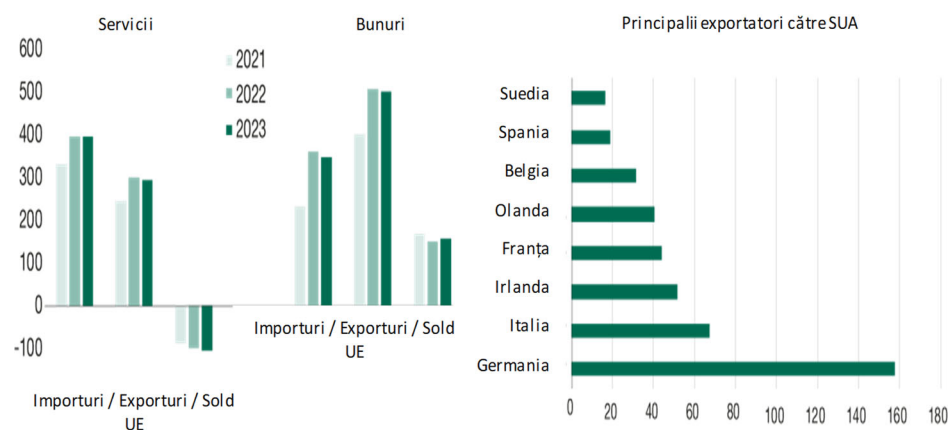
⁸⁰ Deși NATO nu are un buget centralizat, precum al unui stat membru, finanțarea sa cuprinde două componente: (i) contribuții directe (*common funds*) prin care se finanțează cele trei bugete comune ale NATO (bugetul civil, bugetul militar și Programul NATO de investiții în securitate prin finanțarea infrastructurii și a capacităților militare care servesc intereselor Alianței în ansamblu) și (ii) contribuții indirecte pentru NATO dar directe pentru apărarea națională, prin care fiecare stat membru NATO își finanțează propria armată cu cel puțin 2 la sută din PIB. Sursa: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_67655.htm?selectedLocale=en

tarifelor ca „armă de răspuns și, chiar ca șantaj” (Lagarde, 2025a⁸¹). Deocamdată, BCE nu a inclus astfel de ipoteze noi în modelul său de prognoză a inflației, considerând că, „deși fricțiunile comerciale globale continuă să prezinte riscuri” (Lagarde, 2025b⁸²).

Pentru CE situația este mai complicată. Deși pe 12 martie CE a anunțat un răspuns comun european, care să fie implementat în două etape și care ar afecta cca 26 miliarde euro în exporturi americane⁸³, ulterior, chiar și după „ziua eliberării”, CE a anunțat că UE este pregătită să răspundă cu contra-măsuri de răspuns dar, până atunci, „nu este prea târziu pentru a aborda preocupările prin negocieri (...) adică, să trecem de la confruntare la negociere” (von der Leyen, 2025⁸⁴).

FMI se bazează pe faptul că actualul context global este mult diferit față de cel de la finalul secolului 19⁸⁵, iar reziliența globală actuală va fi suficient de robustă la eventuale noi bariere comerciale: acum cca 50 la sută din PIB UE provine din tranzacții comerciale, iar în ultimii trei ani, comerțul dintre UE și SUA s-a cifrat la sume record de circa 1,5 trilioane euro, din care peste 500 miliarde euro tranzacționabili în ultimii doi ani; în plus, Germania este cel mai mare exportator european către SUA (Grafic 1.2).

Grafic 1.2. Schimburile comerciale ale UE către SUA în perioada 2021-2023 (miliarde euro)

Sursa: CE, Demertzis, 2024

⁸¹ Lagarde C. (2025a). Speech to the European Parliament’s Economic and Monetary Affairs Committee. 19 March 2025. URL: <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/w3ct5swi?partner=uk.co.bbc&origin=share-mobile>

⁸² Lagarde. C. (2025b). European Parliament plenary debate on the ECB Annual Report, 10 February 2025a. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2025/html/ecb.sp250210~77679a7d66.en.html>

⁸³ CE. (2025). Press Release. 12 March 2025. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_740

⁸⁴ Von der Leyen (2025). “EU ‘prepared’ to retaliate against Trump’s 20 percent tariffs”. Politico article. 3 April. URL: <https://www.politico.eu/article/eu-vows-to-retaliate-against-trumps-20-percent-tariffs/>

⁸⁵ Președintele McKinley a modificat Legea vamală în 1890 prin introducerea a 450 amendamente, sub formă de majorări de tarife și taxe vamale la importuri, în medie, de la 38 la sută la 49,5 la sută.

1.2. Politicile comune europene și reformarea internă a UE: de la un proiect de pace, la un buget de apărare

Noua CE și-a început mandatul într-o perioadă de tulburări geopolitice dramatice, de incertitudini mari în relația transatlantică, cu îngrijorări legate de o posibilă escaladare a tensiunilor comerciale și a intervenționismului statal, care se adaugă la provocările anterioare legate de inflație, creștere economică, atenuarea efectelor schimbărilor de mediu și perspective de scădere a costului vieții pentru cetățenii europeni.

La 1 ianuarie 2025, Polonia a preluat președinția Consiliului UE pentru primul semestru al anului 2025. Deviza „Securitate, Europa” sugerează că Ucraina și politica de securitate externă și internă sunt în fruntea agendei Președinției Consiliului. Rapoartele publicate anul trecut de Mario Draghi și de Enrico Letta au descris amploarea problemelor economice interne ale UE și au avansat câteva propuneri; parte dintre acestea au fost adoptate de noua CE pentru următorul mandat 2025-2029 și au fost preluate de Președinția poloneză de la Președinția maghiară pentru a fi incluse în cele aproximativ 50 dosare de negociat în sistemul *trialog*, Dar, Programul de lucru al Președinției poloneze mai conține și alte câteva obiective interne ambițioase, printre care și începerea negocierilor la o foaie de parcurs (*roadmap*) pentru următorul Cadru Financiar Multianual (CFM) 2028-2034.

Așadar, pe termen scurt, ce este de făcut pe plan intern pentru a răspunde provocărilor imediate și, pe termen lung, pentru reformarea mai profundă a UE?

1.2.1. Pe termen scurt, ce opțiuni sunt disponibile?

Ce poate face UE pe termen scurt, în actualul și cu instrumentele pe care le are la dispoziție?

Din punct de vedere strategic s-a vorbit mult la întâlnirile liderilor europeni din ultimele luni despre necesitatea de a rămâne concentrați pe obiectivele stabilite pentru a continua reformarea UE. Reformarea internă a Uniunii, dificilă oricum din cauza guvernantei sale multistratificate, este îngreunată suplimentar de polarizarea intereselor naționale și, mai nou, de zig-zag-ul politicii externe americane. UE vine din trecut cu o sumă de probleme structurale a căror rezolvare a fost amânată prin lipsa unui angajament politic ferm și care, în timp, s-au cronicizat (Zettelmayer și Grabbe, 2025⁸⁶). Cu toate acestea, s-a reușit, într-un timp relativ scurt după standardele decizionale europene, să se coaguleze un consens european cu privire la regândirea politicii industriale la nivelul UE și a întregului modelului economic european. Ceva trebuie făcut, și cât mai repede!

⁸⁶ Zettelmayer J., Grabbe H.. (2025). "Not yet Trump-proof: an evaluation of the European Commission's emerging policy platform". *Bruegel Policy Brief* Issue no 3/2025. 29 January 2025. URL: <https://www.bruegel.org/sites/default/files/2025-01/PB%2003%202025.pdf>

Din punct de vedere politic, faptul că securitatea și viitorul industriei de apărare au devenit urgența zero a liderilor europeni, și faptul că acest deziderat se întâlnește în cele mai recente documente strategice europene, indică un angajament politic comun, imediat și ferm. Însă, trebuie luate în considerare două categorii de precauții. Prima categorie de precauție ține de capacitatea decidenților de a păstra coerența decizională, atât pe orizontală, între statele membre, cât și pe verticală, în lanțul ierarhic al instituțiilor europene. A doua precauție ține de limitele BCE și ale politicii monetare, care pot sprijini politicile economice europene, dar nu oricând și, mai ales, nu oricum!

Din punct de vedere financiar, opțiunile disponibile pentru susținerea priorităților politice și de politici sunt limitate. Consiliul European din 6 martie 2025 a avut o însemnătate istorică: gândită ca un proiect de pace, UE a dobândit un buget de război. Liderii europeni au convenit ca UE să se angajeze în schimbări majore în ceea ce privește realocarea resurselor fiscale-bugetare comune din Bugetul UE, în sensul prioritizării industriei de apărare față de toate celelalte obiective de politici economice. Pe termen scurt, solidaritatea politică la nivel european se poate obține doar în raport cu limitele cadrului juridic al tratatelor. Ca atare, diversificarea surselor de finanțare pentru acoperirea integrală a cererii de achiziții de echipamente militare se poate realiza, deocamdată, doar în contextul creării unui cadru de finanțare stabil și previzibil pentru dezvoltarea sistematică a unei capacități europene de apărare.

A] Diversificarea surselor de finanțare pentru crearea unei capacități europene de apărare (inclusiv pentru achiziții rapide de echipamente militare)

A1] #ReArm/ Readiness2030: noua propunere a CE de finanțare bugetară a cheltuielilor de apărare și securitate

Proiectul „Reînarmarea Europei” (#ReArm), redenumit, la solicitarea Italiei și Spaniei, Readiness2030, este noul cadru financiar pentru finanțarea cheltuielilor de apărare, anunțat de CE și aprobat de Consiliul European din 6 martie 2025, ca răspuns de adaptare a UE la un nou context geopolitic. #ReArm/ Readiness2030 oferă cinci categorii de soluții suplimentare: (i) un fond în valoare de 800 miliarde de euro, din care un împrumut imediat de 150 miliarde euro va fi utilizat pentru un împrumut comun (*EU common borrowing*) care să acopere cheltuieli imediate cu apărarea UE pe cont propriu, fără ajutor american (*freeloading*) iar restul de 650 miliarde euro urmează a fi eșalonat pentru achiziții militare efectuate pe parcursul următorilor patru ani, preferabil sub formă de angajamente de cheltuieli pe termen lung, pentru a oferi predictibilitate și încredere sectorului european de apărare în dezvoltarea capacităților sale industriale; (ii) utilizarea finanțărilor publice pentru apărare prin relaxarea regulilor fiscale ale PSC și activarea Clauzei de derogare⁸⁷ (*escape clause*), etapizat, pe măsură ce se dezvoltă capacitatea europeană de producție, pentru

⁸⁷ CE. (2025a). Communication from the Commission. "Accommodating increased defence expenditure within the Stability and Growth Pact". 19 March 2025. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/a57304ce-1a98-4a2c-aed5-36485884f1a0_en?filename=Communication-on-the-national-escape-clause.pdf

a permite creșterea eșalonată a cheltuielilor de apărare cu până la 1,5 la sută din PIB național și fără a declanșa Procedura de Deficit Excesiv (PDE); (iii) eliminarea unora din barierele și restricțiile existente pe piața unică pentru sprijinirea întreprinderilor mari din sectorul apărării, creșterea stimulentei financiare, etc. (iv și v) cooptarea BEI și a surselor private de capital în finanțarea sectorului de apărare⁸⁸.

În acest sens, CE (prin Consiliul Ecofin și substructurile aferente) are pe ordinea de zi trei inițiative de implementarea a deciziilor Consiliului European din 6 martie. Prima inițiativă legislativă va împuternici CE să se împrumute cu circa 150 miliarde euro pentru proiecte de apărare; nu este clar, deocamdată, dacă împrumuturile vor fi acordate la nivel național sau la nivel european și/sau vor fiacompaniate de granturi. Opțiunea statelor sudice (Franța, Italia și Spania), care au un grad mare de supraîndatorare, este favorabilă finanțării cheltuielilor militare prin granturi, mai degrabă decât prin creșterea împrumuturilor, care să fie acordate sub umbrela unui fond european de apărare (modelat pe formatul MRR) sau chiar a unei bănci europene de apărare (modelată pe formatul băncilor multilaterale de dezvoltare). A doua inițiativă a CE se referă la direcționarea fondurilor de coeziune din Bugetul UE către finanțarea proiectelor cu dublă utilizare, de care să beneficieze atât civili, cât și armate ale statelor membre. A treia inițiativă a CE pe termen scurt este mandatarea BEI, ca bancă de stat a statelor membre, să mobilizeze urgent resursele sale proprii care, în combinație cu capitalul privat gestionat în comun, sub umbrela unei uniuni europene a economisitorilor, să fie canalizate spre investiții în apărare.

A2] Creșterea limitei de împrumut guvernamental al Germaniei, principalul furnizor bilateral european pentru Ucraina

Cu doar două zile înaintea Consiliului European din 6 martie 2025, Bundesbank a propus o reformă de anvergură a politicii fiscale naționale, prin modificarea plafonului național de împrumut stabilit constituțional care să permită: (i) creșterea cheltuielilor din bugetul de apărare; (ii) înființarea unui fond special de investiții în sumă de 500 miliarde euro, prin care să se finanțeze modernizarea infrastructurii învechite din educație, transport, sănătate, energie etc. (bunuri publice comune) în următorii 10 ani; (iii) autorizarea creșterii cheltuielilor bugetelor federale ale celor 16 landuri peste limita de 0,35 la sută din PIB național anual, și până la 220 miliarde euro până în 2030, finanțabile prin creșterea datoriei suverane, dar având ca referință plafonul de 60 la sută al criteriului de la Maastricht. Astfel, multiplicatorul fiscal va fi următorul: atunci când datoria suverană este sub pragul de 60 la sută din PIB, se poate mări limita de îndatorare la maxim 1,4 la sută din PIB până se atinge plafonul maxim de 220 miliarde euro; dar, în cazul în care nivelul rata datoriei suverane depășește pragul de 60 la sută, atunci suma va fi plafonată la aproximativ

⁸⁸ Consiliul European (2025b). *Press Release*. 6 March. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/03/06/special-european-council-6-march-2025/?utm_source=brevo&utm_campaign=AUTOMATED%20-%20Alert%20-%20Newsletter&utm_medium=email&utm_id=3318

100 miliarde euro. În prezent, datoria brută a Germaniei este de aproximativ 62 la sută din PIB și este prevăzută să scadă în următorii ani, chiar și în cazul unei creșteri economice relativ mici, conform calculului Bundesbank⁸⁹.

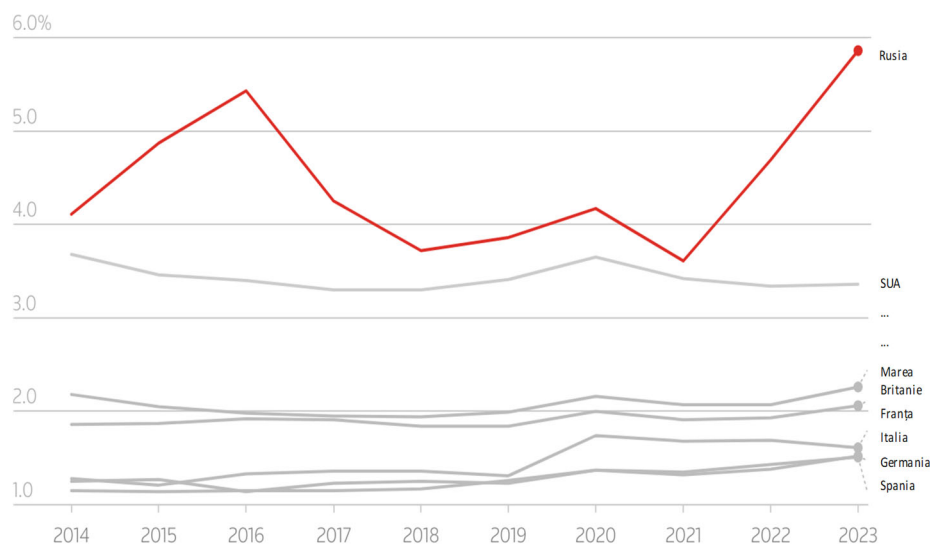
Aceasta este o decizie istorică atât pentru Bundesbank și Germania, cât și pentru viitorul Proiectului European. Impactul creșterii cheltuielilor militare germane va fi uriaș (*game changer*) dar „dacă acestea nu sunt gestionate corespunzător (...) Germania se va reînarma cu o viteză mai mare decât celelalte state” (Draghi, 2025⁹⁰).

A3] Creșterea contribuțiilor naționale la finanțarea NATO

În cei trei ani de război în Ucraina, statele membre UE și NATO au alocat, în medie, „nu cu mult mai mult decât limita minimă de aproximativ 1 la sută stabilită de aliații Germaniei după primul război mondial” (Schularick, 2025⁹¹).

Grafic 1.3. Cheltuieli de apărare

(% PIB, 2015 an de referință pentru prețuri și curs de schimb; cifrele pentru Rusia, 2022 și 2023 sunt estimative)

Sursa: Reuters, SIPRI, 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/security-demands-cast-new-shadow-europes-finances-2025-02-17/>

⁸⁹ Bundesbank. (2025). "Bundesbank proposes debt brake reform for sound public finances and increased investment". 4 March. URL: <https://www.bundesbank.de/en/tasks/topics/bundesbank-proposes-debt-brake-reform-for-sound-public-finances-and-increased-investment-952716>

⁹⁰ Draghi, M. (2025). Bloomberg Article. 26 March 2025. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-03-26/draghi-calls-germany-s-shift-on-defense-spending-game-changer?srnd=homepage-asia>

⁹¹ Kiel Institute. (2025). "Guns and Growth: The Economic Consequences of Surging Defense Spending". 14 February. URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/guns-and-growth-the-economic-consequences-of-surging-defense-spending/>

Președintele Trump a cerut, în mod repetat, creșterea cheltuielilor militare ale statelor NATO peste plafonul de 2 la sută, chiar până la 5 la sută din PIB. În prezent, șapte state membre UE nu ating ținta NATO de 2 la sută din PIB.

Noul președinte NATO, Mark Rutte, a lansat, spre dezbatere publică, o nouă abordare a politicii europene de apărare și securitate atunci când a propus, în primul său discurs public de la preluarea mandatului⁹² trecerea la o mentalitate de război. Această propunere se bazează pe o listă deschisă de argumente în favoarea revenirii bugetelor de apărare din statele membre NATO la cotele practicate în perioada Războiului Rece (la începutul anilor 1980, înainte de prăbușirea Uniunii Sovietice, membrii europeni ai NATO au cheltuit în medie aproximativ 3,8 la sută din PIB pentru apărare⁹³; detalii în Grafic 1.3).

Dacă statele membre UE care sunt și membre NATO și-ar majora contribuția la bugetul NATO de la 2 la 3,5 la sută din PIB și ar trece de la cumpărarea de arme concepute și fabricate în principal în SUA la produse și servicii produse în setatele membre UE, s-a putea ajunge la un plus de creștere economică între 0,9 și 1,5 la sută PIB UE 207 (Kiel Institute, 2025⁹⁴).

În cifre absolute, odată cu retragerea sprijinului SUA, necesarul de finanțare al UE pentru apărare ar trebui să crească de la cca 10 miliarde euro la circa 100 miliarde euro⁹⁵ (Kubilius, 2025⁹⁶), simultan cu păstrarea Clauzei de excludere a cheltuielilor militare (*escape clause*) din calculul criteriului de la Maastricht privind deficitul bugetar și datoria suverană, în mod diferențiat, între statele care îndeplinesc / nu îndeplinesc obiectivul NATO de cheltuieli pentru apărare de 2 la sută din PIB. Pentru primele cele mai îndatorate state din zona euro, Franța, Italia și Spania, a căror datorii suverane depășesc 100 la sută din PIB național dar care au și capacități mari în industria de apărare, impactul fiscal ar putea fi o ajustare cu aproximativ 0,5 la sută din PIB pe an (Burilkov, Wolff, 2025⁹⁷).

Pentru a oferi câteva opțiuni de atenuare a acestor cifre, CE a prezentat, pe 19 martie 2025, un alt document strategic privind viitorul apărării europene, care include o listă de acțiuni concrete (*the EU defense white paper*). În centrul noii propuneri a CE este crearea unei piețe unice de apărare; prin deschiderea unei scheme de împrumuturi de până la 150 miliarde euro (sau SAFE), se oferă

⁹² Rutte, M. (2024). "To prevent the war, we must spend more". Speech. Brussels, 12 December. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_231348.htm

⁹³ NATO Internal Report. 1985. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_1985_12/20100830_1985-025.pdf

⁹⁴ Idem 91.

⁹⁵ Ca și termen de comparație, PAC are un buget de 386,6 miliarde pentru perioada 2021-2027.

⁹⁶ Politico. "Bracing for a Russian attack: EU defense chief wants €100B for weapons", Article. 7 December 2024. URL: <https://www.politico.eu/article/kubilius-next-budget-should-have-e100-billion-for-defense/>

⁹⁷ Burilkov, A., Wolff, G.B. (2025). "Defending Europe without the US: first estimates of what is needed". 21 February 2025. *Bruegel Analysis*. URL: <https://www.bruegel.org/analysis/defending-europe-without-us-first-estimates-what-needed>

posibilitatea doar statelor membre UE de a efectua achiziții comune de arme din UE (minim 65% din fonduri), iar pentru restul sumei de până la 650 miliarde euro vor fi posibile achiziții și din alte state aliante (Regatul Unit, Finlanda, Elveția, Ucraina Coreea de Sud, Japonia, Canada, etc.), de a investi mai mult în apărare și de a facilita finanțarea proiectelor comune de apărare (mai ales în domenii în care există un deficit de capacitate de producție, cum ar fi apărare aeriană și mobilitate militară). Unele state membre i-au în considerare renunțarea la angajamentele anterioare de achiziționare de echipament militar american (de pildă, Portugalia⁹⁸). Deocamdată nu se știe dacă astfel de împrumuturi vor fi completate de un fond european finanțat prin datorie comună europeană, axat pe achiziționarea de echipamente de apărare la nivelul UE și pe sprijinirea țărilor cel mai direct expuse. Doar s-a specificat explicit regimul fiscal special acordat cheltuielilor militare ale statelor membre, în conformitate cu noile reguli bugetare ale UE: cheltuielile noi pentru apărare până la maximum 1,5 la sută din PIB vor fi calculate în afara deficitului bugetar, cu o limită de până la patru ani. Desigur, aceasta nu schimbă pe fond situația complicată a bugetelor naționale.

Deocamdată, nu se poate vorbi de o poziție comună europeană cu privire la cât de departe ar trebui să se meargă în subordonarea obiectivului de securitate militară de politica industrială și, nici despre cum anume se va permanentiza finanțarea pe termen lung a ajustării modelului economic european.

B] Finalizarea Uniunii Bancare și progresul Uniunii economiilor și investițiilor nu mai pot fi amânate

Rapoartele Draghi și Letta avertizează că, fără convergență financiară deplină, piața unică rămâne pe mai departe fragmentată și cu un decalaj în creștere față de SUA și Regatul Unit.

Primii doi piloni ai UB sunt acum pe deplin funcționali; cel de-al treilea pilon, o schemă europeană de garantare, poate fi finalizat rapid dacă și când se va consensualiza decizia politică pentru o entitate europeană care să garanteze finanțarea de noi proiecte pan-europene de infrastructură sau de alte bunuri de publice europene.

Finalizarea UB prin acoperirea paneuropeană a depozitelor din sistemul bancar, complementar cu progresul Uniunii economiilor și a investițiilor (noua titulatură a uniunii piețelor de capital), ar putea da un dublu semnal: o direcționare mai eficientă a capitalului către acele companii în nevoie de finanțare, indiferent de statul membru, și o încurajare a finanțărilor în comun prin transferuri transfrontaliere; adică, un alt pas înainte către uniunea fiscală.

Consiliul European din 20 martie 2025 a oferit un nou impuls pentru progresul Uniunii de economii și investiții care să canalizeze cele aproximativ 10 trilioane

⁹⁸ Publico. Article. 13 March 2025. URL: <https://www.publico.pt/2025/03/13/politica/entrevista/nuno-melo-afasta-compra-f35-eua-causa-trump-mundo-ja-mudou-2125727>

euro deținute în conturile bancare din sistemul financiar în direcția finanțării din surse private a companiilor europene și, să grăbească stabilirea unui set de principii de supraveghere unică pentru entitățile nebankare din UE (*convergent supervisory practices of capital markets across the EU*)⁹⁹.

C] Nici adâncirii pieței unice nu mai poate fi amânată

Cel puțin două căi sunt vizate:

C1] Calea simplificării propusă de președinta CE la Forumul Economic de la Davos¹⁰⁰ este un semnal inedit: pentru prima dată în istoria Proiectului European, CE pune un puternic accent pe simplificarea legislativă, în sensul intenției (deocamdată) de a oferi firmelor care inovează un al 28-lea regim de drept corporatist, de insolvență, de legislație fiscală și de muncă.

Angajamentul CE nu este de a de-reglementa ci de a simplifica și armoniza un sistem legislativ care adesea a fost criticat de investitori ca fiind birocratic și stufos. În mod special sunt vizate simplificări de cazuri mari și complexe de fuziuni și achiziții (M&A), și/sau de firme care investesc în tehnologii inovatoare și în infrastructură tehnologică transfrontalieră, și/sau alte proiecte mari pan-europene care pot genera situații de monopol/oligopol.

În prezent este în negocieri setul de propuneri Omnibus pentru simplificarea, cu cel puțin 25 la sută, a actelor legislative aferente sarcinilor administrative și cu cel puțin 35 la sută pentru întreprinderile mici și mijlocii (*the EU Omnibus Simplification Package*).

C2] Calea eliminării cât mai multor bariere intra-UE (inclusiv barierele financiare și cele corelate cu bunurile publice europene). Piața unică este una dintre cele mai mari și mai puțin apreciate realizări ale Proiectului European, cu un potențial, încă, sub-utilizat atâta vreme cât UE nu poate funcționa ca o adevărată piață unică (*fully fledged single market*). Iar acest adevăr se vede în costul mediu de tranzacționare al mărfurilor între statele membre care, la actualul nivel al barierelor comerciale, este echivalent cu instituirea unui tarif de aproximativ 45 la sută, adică de trei ori mai mari decât tarifele comerciale de circa 15 la sută dintre statele americane care compun SUA. Altfel spus, costurile estimate ale comerțului cu mărfuri peste granițele statelor SUA reprezintă aproximativ o treime din costul comerțului între statele membre care compun UE. În cazul serviciilor, aceste estimări arată un echivalent tarifar de 110 la sută (!), iar ca impact direct total, eliminarea acestora ar putea crește

⁹⁹ Care să includă: (i) un ecosistem comun de capital privat și de capital de risc; (ii) un cadru comun de securizare și ținte specifice pentru cadrul prudential european și, (iii) extinderea competențelor ABE și ale supraveghetorilor naționali asupra actorilor transfrontalieri de pe piețele financiare și de capital cei mai relevanți din punct de vedere sistemic. Sursa: Consiliul European. (2025c). Conclusions. 20 March 2025. Art 15 and 16. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/03/20/european-council-conclusions-on-competitiveness-european-defence-and-security-and-migration/?utm_source=brevo&utm_campaign=AUTOMATED+-+Alert+-+Newsletter&utm_medium=email&utm_id=3318

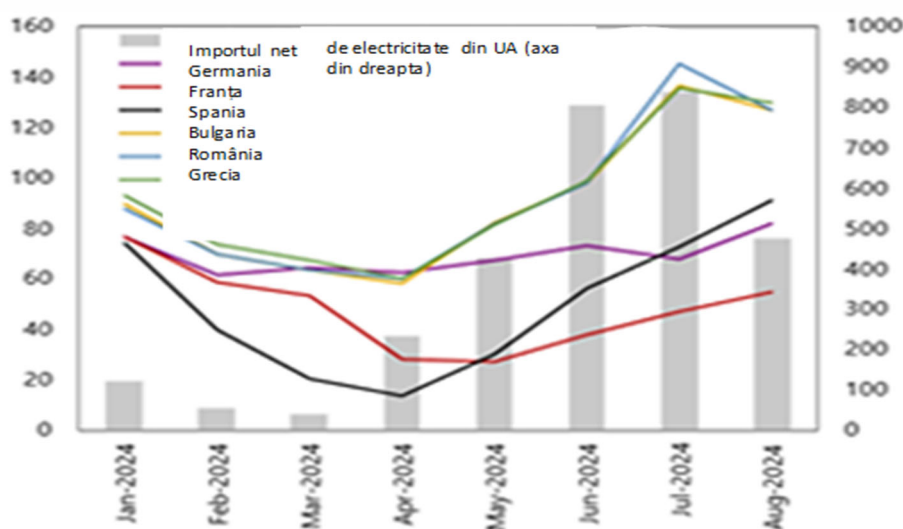
¹⁰⁰ Von der Layen. (2025). "Europe is ready to change". *The World Economic Forum in Davos*. Speech. 14 February. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nNMVVSu2itA>

productivitatea cu aproape 7 puncte procentuale pe termen lung (Krammer, 2024¹⁰¹).

D] Calea unificării piețelor naționale de energie

În domeniul energiei, UE are o piață fragmentată, cu prețuri diferite (Grafic 1.4.) și autorități naționale de reglementare și monitorizare, ceea ce determină incoerență și prețuri mai mari și mai volatile. Câteva acțiuni pot fi întreprinse pe termen scurt:

Grafic 1.4. Evoluția prețurilor la energie în câteva state membre UE (Euro/Mwhe; axa din dreapta: Gwh)

Sursa: Krammer, 2024

Urgența maximă este găsirea modalităților de reducere a prețurilor la energie și de încurajare a tehnologiilor alternative la scară mică care ar putea oferi un pas înainte promițător pentru gestionarea cauzelor inflaționiste (Rogoff, 2025¹⁰²).

Se știe că dezavantajul concurențial al UE este vizibil, în special, în industriile mari consumatoare de energie (dintre care se detașează industria chimică și cea producătoare de aluminiu și oțel). FMI a calculat că, dacă toate state membre UE și-ar integra piețele naționale de energie, atunci s-ar putea economisi aproximativ 40 miliarde euro pe an¹⁰³ din scăderea prețurilor ca urmare a tranzacționării de electricitate și a majorării capacității rețelelor

¹⁰¹ Krammer A. (2024). „Scaling Up the Single Market to Boost Productivity”. *IMF Blog*. Speech at Launch of the Fall 2024 Regional Economic Outlook for Europe at the House of the Euro in Brussels/ 14 November. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/11/18/sp111424-scaling-up-the-single-market-to-boost-productivity>

¹⁰² Rogoff K. (2025). „Europe in Trump’s Crosshairs”. *Project Syndicate*. 28 January. URL: https://www.project-syndicate.org/commentary/how-european-countries-should-respond-to-trump-by-kenneth-rogooff-2025-01?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=421d2bea1c-ECON-NEWSLETTER_2024-10_24_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_-e4393264df-481877671&mc_cid=421d2bea1c&mc_eid=53f6ca43b8

¹⁰³ FMI. 2025. Document intern pentru Eurogrup. Confidențial.

transfrontaliere. Simultan, s-ar putea ajunge și la îmbunătățirea securității energetice. Dar, sunt câteva probleme. De pildă, unele state membre ar putea avea rețineri să tranzacționeze mai mult extern, deoarece statele care exportă electricitate produsă la un cost scăzut tind să se opună integrării rețelelor din cauza temerilor interne de creștere a prețurilor pe plan intern. În schimb, statele care produc la costuri mari ar putea fi reluctante să-și deschidă piețele către importuri mai ieftine de electricitate, pentru a ar face concurență producătorilor locali. Problematică este și dependența unor state membre (Ungaria și Slovacia) de petrol și gaze lichefiate rusești.

1.2.2. Precauția nr. 1: coordonarea între statele membre este vitală pentru a nu distorsiona, și mai mult, piața unică!

Uniunea este, într-adevăr, la un punct istoric de răscruce (*UE is having its moment*). Lumea se schimbă ca peisaj politic, și repun în discuție principiile clasice ale teoriei economice.

Unul dintre acestea este intervenția statului în economie; nu oricum și nu oricând, ci cu scopul de a proteja anumite categorii sociale sau domenii specifice de interes public. Astfel de măsuri au fost implementate în UE în perioada de după pandemie; în general, au avut caracter temporar și au respectat principiul proporționalității. FMI a constatat că, ajutorul de stat acordat de statele membre s-a triplat în ultimul deceniu, crescând de la 0,5 din PIB în 2012 la aproximativ 1,5 la sută în 2022, mai ales în domeniile legate de tehnologie verde și eficiența energetică (Krammer, 2024)¹⁰⁴.

În situația creată la nivel global în ultimele luni este imposibil de evitat mai mult intervenționism dacă se dorește progresul către o capacitate comună de apărare și securitate pe continentul european. Obiectivul imediat este protejarea economiei statelor membre și a Uniunii, în general, prin reducerea autonomiei pentru lanțurile interne de aprovizionare și orientarea acestora, pe cât posibil, spre producția internă europeană. Doar că, o intervenție a statului dincolo de aceste limitări, prin prelungirea sine-die a schemelor de subvenții sau a altor măsuri de plafonare, poate conduce la dezechilibre de funcționare a pieței unice europene care, pe termen mediu și lung, este posibil să se pot acutiza așa de mult, încât ajung să contrabalanseze efectele pozitive ale intervenționismului practicat.

Una din soluții care să ajute la evitarea acutizării acestor dezechilibre este cooperarea internă, pan-europeană. Studii de caz și experiența istorică variată din companiile multinaționale arată că, acolo unde strategia de creștere a intervenției statului în economie nu a fost dublată, concomitent, de măsuri de asigurare a coerenței politicilor naționale (pe orizontală) și a coerenței deciziilor ierarhice (pe verticală), a scăzut eficacitatea subvențiilor. Așa a fost cazul când o companie dintr-un stat membru a beneficiat de o schemă de ajutor de stat care a afectat interesele partenerilor din alte state membre, sau când schemele de

¹⁰⁴ Idem 101.

subvenție s-au suprapus sau chiar când companii cu acționariat multi-național au facilitat subvenționarea reciprocă între statele membre¹⁰⁵.

1.2.3. Precauția nr. 2: politica monetară poate ajuta, dar nu poate face orice și, mai ales, oricând!

A] Schimbări de paradigmă pentru băncile centrale

A1] Noua paradigmă privind sursele inflației (*two-sided inflation*)

După șocul puternic pandemic și, mai ales, după avalanșa de șocuri post-pandemice, băncile centrale s-au aflat în situația de a acționa limitat. Și asta nu din cauze ce țin de ineficacitatea instrumentelor pe care le au la dispoziție, ci pentru că inflația are, în prezent, cauze ce sunt în afara controlului direct al băncilor centrale. În atare situație, ce poate și ce nu poate face banca centrală în lupta cu inflația și cum poate fi mai bine explicată decizia de politică monetară?

Până la pandemie, banca centrală explica decizia de politică monetară din perspectiva combaterii inflației provenită din creșterea cererii agregate. De pildă, atunci când era cazul, prin intermediul regulii lui Taylor¹⁰⁶, decizia de politică monetară anti-ciclică (restrictivă, contracțională) era pusă pe seama unor factori precum creșterea consumului sau a cheltuielilor guvernamentale; ca atare, pentru calibrarea politicii monetare se utilizau instrumente specifice precum creșterea ratei dobânzii de politică monetară, diminuarea masei monetare și/sau absorbția excesului de lichiditate (*fine-tuning*); astfel de măsuri diminuau excesul de cerere agregată și potoleau inflația.

Dar, pandemia și anii post-pandemici au pus banca centrală în fața unor șocuri complementare ce țin de oferta agregată. Apărute la momentul pandemic sub forma penuriei de forță de muncă și a încetirii producției globale, aceste șocuri adverse s-au repetat în următorii ani și chiar s-au acutizat ca urmare a întreruperilor dese în lanțurile globale de aprovizionare, volatilizării prețurilor la energie, extinderii conflictelor geopolitice globale, etc., ceea ce a dus la creșterea costurilor materiilor prime și de transport și au alimentat inflația. Această inflație de ofertă (*cost-push inflation*) este mai dificil de gestionat de băncile centrale, spre deosebire de inflația de cerere, deoarece creșterea ratelor dobânzilor nu afectează direct constrângerile de ofertă. O examinare mai îndelungată și mai atentă a efectelor inițiale generate de șocurile de pe partea ofertei ar putea ajuta la depistarea caracterului lor temporar, mai ales că unele din aceste șocuri se pot auto-corecta în timp (Schnabel, 2024¹⁰⁷). Ca atare, o bancă centrală nu poate face orice în lupta cu inflația, și nici oricând,

¹⁰⁵ Airbus este un exemplu de combinare a schemelor de finanțare între Regatul Unit, Franța și Germania.

¹⁰⁶ Creată în 1992, Regula lui Taylor este utilizată, informal, de majoritatea băncilor centrale ca ghidaj pentru calibrarea nivelului ratei dobânzii de politică monetară necesară să mențină un echilibru între inflație și creștere economică.

¹⁰⁷ Schnabel I. (2024). "Reassessing monetary policy tools in a volatile macroeconomic environment". Speech at the 25th Jacques Polak Annual Research Conference, 14 November 2024. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp241114~af51032e63.en.html>

ci atunci când se confruntă cu șocuri de ofertă are nevoie să fie complementată de politicile fiscale care să diminueze cauzele fundamentale ale inflației de ofertă. De aceea decizia de politică monetară trebuie explicată într-o manieră duală, complementară (*two-sided inflation*), care să reunească mai multe perspective (BRI¹⁰⁸, BCE¹⁰⁹, Fed¹¹⁰).

Printr-o rafinare a regulii convenționale a lui Taylor, cu o așa-numită Regulă Taylor-țintită, se propune o schimbare a paradigmei de analiză a deciziei monetare care să aducă în prim plan, deopotrivă, factori de pe partea ofertei cu factori de pe partea cererii agregate. S-a demonstrat econometric că, o regulă Taylor țintită ar aproxima mai bine o decizie de politică monetară decât s-ar face prin regula convențională Taylor pentru că, atunci când au loc fluctuații mari ale ciclului economic, acestea sunt surprinse atât de factori de cerere, cât și de cei de ofertă. Ca atare, ar trebui să existe un răspuns de politică (*policy*) mai discret și mai nuanțat la un șoc de ofertă (sau cel puțin mai îndelung examinat) decât în cazul în care inflația este determinată de un șoc al cererii agregate. Justificarea teoretică din spatele acestei abordări sugerează că răspunsurile agresive la inflația de ofertă pot fi destabilizatoare, mai ales atunci când o astfel de inflație este tranzitorie (înăsprirea politicii monetare poate ajuta la reducerea efectelor inflaționiste de runda a doua prin reducerea cererii, dar poate duce la volatilitate economică inutilă care încetinește creșterea economică și afectează șomajul¹¹¹).

A2] Paradigma independenței băncii centrale în era volatilității și a incertitudinilor

BCE a fost prima bancă centrală mare care a exprimat public îngrijorarea cu privire la riscul prejudicierii independenței băncilor centrale. „Deși cercetările recente sugerează că *de jure* independența băncii centrale nu a fost vreodată mai importantă decât este în prezent, nu există dubii că *de facto* independența băncii centrale este pusă sub semnul întrebării în câteva părți ale lumii“ (Lagarde, 2025c¹¹²).

¹⁰⁸ Hofmann, B., Manea C. Mojon, B. (2024). “Targeted Taylor rules: monetary policy responses to demand- and supply-driven inflation.” *BIS Quarterly Review*, 10 December, URL: https://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt2412d.htm

¹⁰⁹ Semnalate în Raportul EM17.

¹¹⁰ Chahrour, Ryan, Adam Hale Shapiro, and Daniel J. Wilson. (2024). „News Selection and Household Inflation Expectations.” Federal Reserve Bank of San Francisco Working Paper 2024-31. Yellen J. (2017) și Yellen J. (2017). “Yellen calls risks of inflation ‘two-sided’”. *Associated Press*. Article 14 July. URL: <https://doi.org/10.24148/wp2024-31>

¹¹¹ Există însă o nuanță atunci când este vorba despre un șoc mare de ofertă, cum a fost perioada de inflație post-Covid, când era teama ca efectele de runda a doua să nu cumva să genereze o spirală salariu-preț. În acel caz, s-a considerat că decizia de creștere a ratei de dobândă a fost bine venită pentru că a ancorat mai bine așteptările inflaționiste.

¹¹² Lagarde. (2025c). „The Lámfalussy Lectures Conference – 2025 Opening ceremony. *Magyar Nemzeti Bank*. 27 January. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/ecb-president-warns-over-loss-central-bank-independence-2025-01-27/>

Aflată sub presiunea declarațiilor politice¹¹³, Fed nu a operat, deocamdată, vreun fel de modificare de natură a-i afecta independența sau prejudicierea prerogativelor legale. Însă, Fed a acceptat, totuși, o serie de concesii în zona funcțiilor și atribuțiilor sale secundare, cum ar fi: eliminarea de pe website a secțiunii despre diversitate, egalitate și incluziune, retragerea voluntară din Rețeaua internațională a băncii centrale pentru ecologizarea sistemului financiar, și limitarea comentariilor despre impactul creșterii tarifelor doar la impactul asupra inflației în SUA, „deși nu este clar cât de persistentă va fi această presiune ascendentă” (Collins¹¹⁴, 2025). În ceea ce privește obiectivele și funcțiile de bază ale băncii centrale, nu au fost operate modificări privind destituirea președintelui și/sau a modificării mandatului Fed. Singura schimbare explicită efectuată până acum este renunțarea la FAIT (*flexible average inflation targeting*) care a fost introdusă în anunțul Fed privind obiectivele pe termen mai lung¹¹⁵ și în strategia de politică monetară după revizuirea din 2019-2020 de menținere a unei inflații moderate în urma perioadelor în care inflația a fost constant sub 2 la sută.

A3] Paradigma acceptării posibilității de a nu atinge, pe termen scurt, ținta de inflație de 2 la sută

BCE a făcut deja publică această posibilitate: „incertitudinile comerciale și geopolitice excepțional de mari, la niveluri nemaivăzute după Războiul Rece, în afara atacurilor teroriste (...) ar putea împiedica BCE să-și îndeplinească mandatul de inflație de 2 la sută pe termen scurt” dar (...) conduita politicii monetare va ținti nivelul de 2 la sută pe termen mediu” (Lagarde, 2025d¹¹⁶). Trebuie precizat ca, BCE a reușit, în linii mari, să readucă inflația la nivelul țintă, atât după criza din 2008-9, cât și după șocurile din 2021-22, deși pentru aceste din urmă cazuri sunt discutabile câteva nuanțe.

Alte semnale au fost transmise de două bănci centrale naționale din zona euro. Faptul că Bundesbank, banca centrală cu o lungă tradiție anti-inflaționistă, a inițiat propunerea de mărire a plafonului național de împrumut, stabilit la nivel constituțional și nemodificat de opt decenii, a transmis un puternic mesaj de schimbare istorică. Aceeași retorică a fost reiterată și de De Nederlandsche Bank (DNB), banca centrală a unui alt stat frugal îndelung promotor al austerității macroeconomice. Declarația guvernatorului Klaas Knot, la scurt timp după decizia Consiliului European din 26 martie 2025 de aprobare a

¹¹³ Președintele Trump a cerut Fed să reducă ratele dobânzilor, dar nu a intervenit direct; Elon Musk a declarat că dorește să auditeze Fed, fără a detalia.

¹¹⁴ Reuters. "Fed's Collins says it is clear tariffs will drive inflation up near term". Reuters Article. 28 March. 2025. URL: <https://www.reuters.com/markets/us/feds-collins-says-it-is-clear-tariffs-will-drive-inflation-up-near-term-2025-03-27/>

¹¹⁵ Fed (2024). "Statement on Longer-Run Goals and Monetary Policy Strategy. Adopted effective January 24, 2012; as reaffirmed effective January 30, 2024". URL: https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/files/FOMC_LongerRunGoals.pdf

¹¹⁶ Lagarde C. (2025d). Speech at 25th "ECB and Its Watchers" conference organised by the Institute for Monetary and Financial Stability at Goethe University. 12 March 2025. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2025/html/ecb.sp250312~915537d675.en.html>

#ReArm, a fost un semnal comunicațional puternic pentru băncile centrale membre SEBC: „apărarea (*defense*) este mai importantă, deocamdată, decât contabilitatea (băncii centrale)... dacă vrem să facem mai multe lucruri împreună și să existe din ce în ce mai multe bunuri publice europene, precum apărarea, care poate fi oferită mai eficient la nivel european decât la nivel național”¹¹⁷.

În toate cele trei cazuri se face referire la o flexibilitate temporară și limitată de constrângeri privind contractarea împrumuturilor viitoare doar pentru cheltuielile de apărare și, doar secvențial, după o evaluare fiscală anuală; toate specificațiile tehnice urmează să fie parte a unui acord scris de relaxare temporară a regulilor fiscale care vor afecta, pe termen scurt, atingerea țintei de 2 la sută.

A4] Cât din impactul schimbărilor climatice poate fi inclus în procesul de elaborare și conducere a politicii monetare?

Episoadele extrem de dramatice care s-au petrecut pe continentul european în ultimii ani ca urmare a schimbărilor bruște climatice din state precum Germania, Spania, Italia, etc. au arătat amploarea riscurilor pe care degradarea naturii le poate avea asupra economiei și a sectorului financiar european.

Deși extrem de utilă datorită efectelor directe pe care le au asupra stabilității prețurilor, integrarea considerațiilor climatice în procesul de elaborare și conducere a politicii monetare a băncilor centrale nu este deloc simplă pentru că necesită o navigare atentă a cadrelor juridice și instituționale specifice fiecărei țări, mai ales în cazul UE. Un studiu recent FMI¹¹⁸ atrage atenția că implicarea în inițiative legate de climă fără un mandat juridic explicit poate pune în pericol nu doar independența dar, mai ales, credibilitatea unei bănci centrale; cel mult băncile centrale pot sprijini eforturile de combatere a schimbărilor climatice, dar limitele acțiunilor permise trebuie explicit enunțate.

Deocamdată în UE nu se pune problema de o lărgire a mandatului BCE sau a oricărei bănci centrale naționale. Dar, evenimentele climatice extraordinare din ultimii ani care au afectat continentul european au deschis interesul decidenților europeni pentru a clarifica punctele tangențiale dintre legislația aferentă BCE și SEBC și legislația amplă din domeniul schimbărilor climatice. La nivel instituțional, eforturile BCE sunt coordonate în această direcție de Centrul pentru schimbări climatice, care are un mandat limitat la integrarea considerațiilor climatice doar la nivel de analize de politica monetară și de supraveghere bancară¹¹⁹.

¹¹⁷ Knott K. (2025). Presentation of the DNB Annual Report. De Telegraaf Article. 20 March 2025. URL: <https://www.telegraaf.nl/financieel/1035532277/dnb-baas-knot-defensie-even-belangrijker-dan-boekhouding>

¹¹⁸ Tamez, M., Weenink, H., Yoshinaga, A. (2024). „Central Banks and Climate Change: Key Legal Issues”. *IMF Working Papers*, 2024(192), A001, URL: <https://doi.org/10.5089/9798400288395.001.A001>

¹¹⁹ Detalii se găsesc la secțiunea aferentă de pe website-ul BCE. URL: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/climate/html/index.en.html>

Regatul Unit oferă o experiență opusă. După ieșirea din rigorile legislative europene, Banca Angliei (BoE) a avut o altă abordare strategică. În martie 2021, BoE a primit un mandat actualizat de a facilita tranziția la zero emisii nete de gaze cu efect de seră (*facilitate the transition to net zero*), ceea ce s-a concretizat în lărgirea portofoliului funcțiilor BoE prin integrarea sustenabilității mediului în politica operativă a băncii centrale, în trei direcții: evaluarea modului în care schimbările climatice și tranziția către o economie cu emisii scăzute de carbon influențează indicatorii macroeconomici, expunerea instituțiilor financiare și testarea rezilienței băncilor și a asigurătorilor în diferite scenarii de schimbări de climă.

B] Desincronizarea globală a conduitelor de politică monetară

Rar pentru istoria monetară recentă, se pare că efectele tensiunilor globale se repercutează și asupra cadrului operațional de implementare a politicii monetare între marile bănci centrale, în sensul unei desincronizări (decuplări). Câteva indicii:

În primul rând, sunt câteva semne distincte în ceea ce privește gestionarea diferită a lichidității. Comparativ cu perioada crizei financiare globale din 2008-9, când Fed, BCE și BoE au adoptat o conduită comună în conducerea și calibrarea politicii monetare, în prezent, furnizarea de lichiditate în sistemul bancar și financiar global se realizează în funcție de condițiile și contextul propriu. De pildă, în interiorul zonei euro dar și în afara zonei euro, BCE și băncile centrale naționale continuă furnizarea de lichiditate prin păstrarea unui portofoliu extins de obligațiuni; este o opțiune avantajoasă nu doar pentru sistemul financiar european, dar și pentru BCE și celelalte bănci centrale membre SEBC căci, printr-un control mai ferm a ratei dobândii *overnight*, se pot supraveghea mai bine condițiile financiare din sistemul bancar. Însă, reversul acestui avantaj se reflectă în bilanțul monetar, care s-a permanentizat la volume mari, greu de gestionat și costisitoare din punct de vedere fiscal atunci când scade randamentul activelor din bilanț (rata de politică monetară este mai mică decât rata dobânzii pe termen scurt pe care banca centrală o plătește băncilor comerciale). În plus, un bilanț monetar mare limitează marja BCE și a băncilor centrale naționale de a furniza lichiditate în caz de o viitoare criză. Faptul că BCE a raportat pierderi record, pentru al doilea an consecutiv (circa 7,9 miliarde euro, cea mai mare pierdere din istoria BCE) arată cât de complexă este problema.

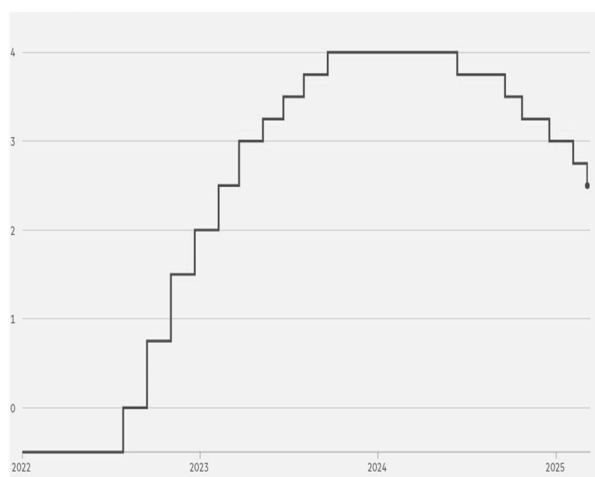
În al doilea rând, sunt indicii și cu privire la folosirea diferențiată a portofoliului de instrumente de politică monetară. În timpul crizei financiare din 2008-9, unele bănci centrale (printre care și BNR) au făcut apel la instrumentul rezervei minime obligatorii (RMO) pentru reglarea lichidității, un instrument suficient de cuprinzător pentru a satisface cererea sistemului financiar, dar nu mai mult. În plus, se intervenea cu instrumente specifice de reglare a lichidității (compensarea deficitului, respectiv absorbția excedentului de lichiditate cu facilități de împrumut (*repo* și *reverse repo*) și cu împrumuturi cu rate ale dobânzii într-o bandă/coridor în jurul ratei de politică monetară). Iar în caz de nevoi de lichiditate, rata *overnight* la care instituțiile de credit se împrumutau, unele de la altele, oscila, cel mai adesea, în interiorul unui coridor calibrat de BCE și băncile centrale

naționale în funcție de fluctuația lichidității din sistemului financiar. În prezent, BCE și băncile centrale naționale versus Fed versus BoE și Banca Japoniei combină aceste instrumente în funcție de condițiile locale, dacă cererea de lichiditate este structural mai mică sau mare, mai stabilă sau mai puțin stabilă decât în trecut, ajustând coridorul de rate ale dobânzii în funcție de context.

De câteva luni, BoE testează o cale proprie de acțiune (Bailey, 2024¹²⁰), combinând furnizarea de lichiditate în anumite limite, cu un portofoliu permanent de obligațiuni emise doar la cerere și care oferă instituțiilor financiare posibilitatea de răscumpărare garantată la dobânda de politică monetară. Acest lucru este posibil și pentru că ieșirea Regatului Unit din UE a eliberat BoE de rigorile legale ale TUE; ca atare, BoE s-a reîntors la o colaborare mai strânsă cu Trezoreria (HMT) și la cutuma veche de preluare a pierderilor BoE la bugetul de stat, fără posibilitatea de a fi amânate sau rostogolite (*roll-over*) așa cum este la BCE și în SEBC. Avantajul unui astfel de cadru de politică monetară este că se păstrează un control mai strict asupra ratei dobânzii la împrumuturi *overnight* și, implicit, un bilanț monetar mai mic în perioade normale, pentru a se putea extinde substanțial în perioade de criză.

C] BCE a intrat într-un ciclu mai alert de reducere a ratei dobânzii de politică monetară, concomitent cu o schimbare de limbaj comunicațional

Grafic 1.5. Traectoria reducerii ratei de dobândă a politicii monetare a BCE (*deposit rate*), procente

Sursa: BCE, FT

De la mijlocul lunii decembrie 2024 și până în prezent, BCE a efectuat trei iterații de reducere a ratei dobânzii de politică monetară, până la nivelul de referință de 2,50 la sută – Grafic 1.5.

Pentru primele două iterații, tonul a fost mai moderat (*dowish*) în favoarea menținerii caracterului restrictiv al politicii monetare, ca o recunoaștere a faptului că rata dobânzii depășea rata neutră¹²¹ iar pericolul inflaționist (*headwinds*) încă afecta economia zonei euro (Lagarde, 2025e¹²²). La ultima iterație din 6 martie 2025, s-a consemnat o schimbare de ton, care a semnalat o atitudine mai clară în a transmite că „politica monetară devine semnificativ mai puțin restrictivă” (Lagarde, 2025f¹²³).

¹²⁰ Bailey A. (2024). „The importance of central bank reserves”. Lecture in honour of Charles Goodhart, *London School of Economics*. 21 May. URL: <https://www.bankofengland.co.uk/speech/2024/may/andrew-bailey-lecture-london-school-of-economics-charles-goodhart>

¹²¹ Definită ca acel nivel al ratei dobânzii care nici nu stimulează dar nici nu frânează creșterea economică.

¹²² Lagarde C. (2025e). *Press Conference*. 30 January. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/html/index.en.html?date=2025-01-30

¹²³ Lagarde C. (2025f). *Press Release*. 30 January. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2025/html/ecb.mp250306~d4340800b3.en.html>

În toate cele trei cazuri piețele financiare nu au fost luate prin surprindere. Prognosele privind inflația au rămas neschimbate, doar estimările de creștere a PIB în zona euro au fost revizuite.

Ședința Consiliului Guvernatorilor din 6 martie 2025 s-a suprapus cu evoluțiile surprinzătoare de pe piața datoriilor suverane, unde randamentele obligațiunilor europene¹²⁴ au crescut brusc, ca urmare a deciziei Bundesbank de a sprijini o expansiune de stimulare fiscală în domeniul apărării, la fel ca și anvergura fiscală declanșată în UE de anunțul #ReArm de eliminare a cheltuielilor pentru apărare din calculul deficitului bugetar. Pe acest fond, a crescut optimismul pentru o creștere economică mai robustă a zonei euro, dar și temerea pentru noi expectații inflaționiste, mai ales că acum inflația are cauze duble, atât de pe partea cererii cât și a ofertei agregate (*two-sided inflation*) (BCE, 2025f¹²⁵).

Ca limbaj comunicațional, BCE a surprins prin schimbarea nuanțelor de direcționare la toate cele trei conferințe de presă: s-a înlocuit ghidajul distinct din trecut, cu îndrumări difuze („rata de politică monetară va fi păstrată suficient de restrictiv atât timp cât este necesar”), pentru ca la ședința din martie să se evite orice element de orientare viitoare a deciziei de politică monetară a BCE (*refusal to commit*); iar această ultimă nuanță nu fost „o mică schimbare inofensivă” (*not an innocuous little change*) (Lagarde, 2025f).

O altă remarcă ce a atras atenția a fost cea referitoare la faptul că BCE continuă să ignore din modelul său econometric anunțurile Administrației Trump de perturbare a comerțului global. Președintele BCE a specificat, explicit: „comerțul este încorporat doar indirect [...] nu este bun pentru creștere, produce efecte incerte asupra inflației în zona euro... (deocamdată, „nu se știe dacă tarifele sunt inflaționiste sau deflaționiste (...) tot ce știm cu siguranță este că acestea vor avea un impact negativ global”. (Lagarde, 2025g).

1.2.4. Pe termen mediu și lung, poate industria europeană de apărare deveni motorul reformării Uniunii?

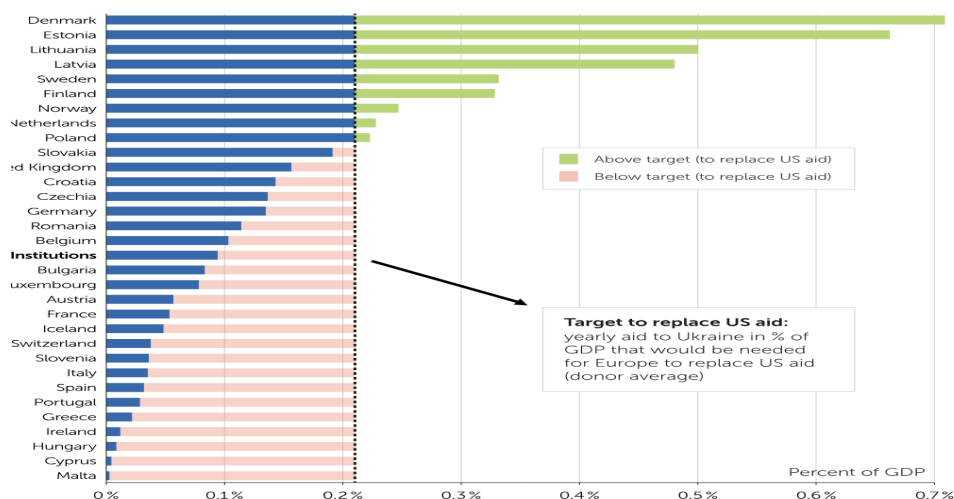
În edițiile anterioare ale Raportului EuroMonitor au fost prezentate, pe larg, cele două opțiuni strategice ale statelor membre care se bazează pe interesele lor naționale. Viziunea franceză promovează principiul autonomiei strategice, pe baza căruia politicile naționale de apărare se concentrează pe suveranitate tehnologică, cu scopul de a-și consolida și proteja industria autohtonă. Modelul nordic crede că, prin cooperare internațională și o justă împărțire a resurselor și a informațiilor cu aliații, se poate avansa mai rapid spre independența militară.

¹²⁴ Obligațiunile germane pe 10 ani au crescut, pe 5 martie 2025, cu 30 de puncte de bază, cea mai mare creștere zilnică de la reunificarea Germaniei în 1990 (Deutsche Bank, *Reuters*. Article 6 March. URL: https://www.tradingview.com/news/reuters.com,2025:newsml_L5N3PP1LQ:0-ecb-fails-to-get-the-memo-on-europe-s-emergency/).

¹²⁵ Lagarde C. (2025g). *Press Release*. 6 March. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/monetary-policy-statement/2025/html/ecb.is250306~4307bd0941.en.html

O a treia opțiune se conturează tot mai proeminent în ultimele luni. Această nouă tendință este motivată, pe de o parte, de schimbările extraordinare în rațiunea însăși a naturii unui război: dronele, interceptoarele de apărare antirachetă cu rază lungă de acțiune sau avioanele de generația a cincea, infrastructura și conexiunea la internet, aplicațiile și tehnologiile IT joacă acum un rol dacă nu mai important, poate la fel de mare ca și armamentul militar clasic. Pe de altă parte, avalanșa declarațiilor Administrației Trump a deschis calea UE spre reînnoirea colaborării cu Regatul Unit¹²⁶ pentru interesul colectiv al continentului european¹²⁷. Dacă se va continua acest tip de alianță, atunci s-ar putea ajunge ca efortul colectiv european (statele membre împreună cu Regatul Unit) să fie doar de 0,12 la sută din PIB european comun (UE și Regatul Unit) (Burilkov și Wolff, 2025¹²⁸).

Grafic 1.6. Cu cât ar trebui să crească contribuțiile statelor membre și ale UE comparativ cu media sprijinului financiar acordat în perioada 2022-2024 (% PIB)

Sursa: Kiel Institute, 16 March 2025. URL: [Ukraine Support: Europe could replace most of the US support | Kiel Institute](https://www.kielinstitute.org/ukraine-support-europe-could-replace-most-of-the-us-support/)

În cifre absolute, aceasta înseamnă o creștere cumulată a ajutorului european de la 44 miliarde euro pe an (cât este în prezent) la 82 miliarde euro; bilateral, contribuțiile instituțiilor UE ar trebui să crească de la 16 miliarde euro la 36 miliarde euro, iar contribuția Germaniei de la 6 miliarde euro la cel puțin 9 miliarde euro, contribuția Regatului Unit de la 5 miliarde euro la 6,5 miliarde euro, cea a Franței de la 1,5 miliarde euro la 6 miliarde euro, etc. – detalii în Graficul 1.6. Deși fezabil ca efort financiar, sunt, totuși, câteva incertitudini.

¹²⁶ UE și Guvernul Regatului Unit au convenit să trateze discuțiile din domeniul apărării separat de negocierile post-Brexit, inclusiv cele aferente dosarelor urgente (pescuit și mobilitatea tinerilor).

¹²⁷ Opțiunea aceasta nu este nouă; a fost utilizată în timpul celui de-al doilea război mondial, sub forma Operațiunii britano-americane Tizard (*The Tizard Mission*), actualizată recent sub forma așa-zisei „suveranități colective a tehnologiei” între aliații NATO și Ucraina, pentru construcția de drone.

¹²⁸ Burilkov A., Wolff G. B. (2025). „Defending Europe without the US: first estimates of what is needed”. *Bruegel Analysis*. 21 February. URL: <https://www.bruegel.org/analysis/defending-europe-without-us-first-estimates-what-needed>

Prima incertitudine este legată de răspunsul la întrebarea dacă Europa va mai putea accesa baza militaro-industrială a SUA din cadrul NATO pentru producerea și repararea de echipamentelor militare în așa fel încât să obțină economii mari de scară, adică se poate obține o reducere a costurilor concomitent cu creșterea producției (*economies of scale*). Interesantă este remarca Bruegel, care crede că, în viitorul apropiat, capacitatea industrială militară a SUA se va confrunța cu constrângeri și, ca atare, este destul de posibil ca producția americană să fie direcționată primordial către alte teatre de operațiuni¹²⁹.

A doua incertitudine ține de voința politică a statelor aliate (statele membre plus Regatul Unit) de a pune în comun propriile avantaje competitive – atât în ceea ce privește inovarea tehnologică, cât și capacitățile militare; dacă da, atunci, la nivel cumulat, UE și Regatul Unit s-ar putea transforma într-un partener mai puternic pentru SUA, consolidând reziliența europeană pentru deceniile următoare (Frølund și Murray, 2025¹³⁰).

A treia incertitudine se referă la decizia națională a statelor membre de a permite Ucrainei acces deplin la piața unică a UE dar limitat din domeniul de apărare, ceea ce ar putea transforma Ucraina într-un jucător cheie în rearmarea UE. Impulsionând astfel piața unică pentru apărare și consolidând baza industrială europeană de apărare, împreună cu Regatul Unit, UE poate crește securitatea continentului european și poate reduce dependența de SUA (Burilkov, Mejino-Lopez și Wolff, 2024¹³¹). Pe de altă parte, integrându-și capacitatea de producție militară în sectorul de apărare al UE, Ucraina poate deveni, imediat, un furnizor de facto de securitate al UE împotriva Rusiei, cel puțin din patru motive: (i) produce, de facto, echipamente militare cu cele mai mici costuri din Europa, (ii) livrează, rapid și în timp util, aceste echipamente produse la prețuri imbatabile pentru UE, (iii) testează pe terenul de luptă echipamentul produs; producătorii locali ucraineni au dovedit deja un grad mare de adaptabilitate și capabilitate a de a integra rapid piese și materiale mai ieftine în echipamentele militare NATO, (iv) marii producători europeni de echipamente de apărare sunt dispuși să investească în construirea de unități suplimentare de producție în Ucraina, după război. Două ținte ar fi astfel atinse: pe de o parte, Ucraina ar percepe acest pas ca un avans în negocierile de aderare la UE, iar pe de altă parte, acest demers ar dinamiza politica de securitate a UE (Wolff *et al.*, 2025¹³²).

¹²⁹ Burilkov A., Mejino-Lopez, J., Wolff G. (2024). „The US defence industrial base can no longer reliably supply Europe”. *Bruegel Analysis*. 19 December. URL: <https://www.bruegel.org/analysis/us-defence-industrial-base-can-no-longer-reliably-supply-europe>

¹³⁰ Frølund L., Murray. F. (2025). „Europe Needs Shared Defense Capabilities”. *Project Syndicate*. 6 January. URL: https://www.project-syndicate.org/commentary/europe-must-pursue-collective-sovereignty-over-tech-by-lars-frolund-and-fiona-murray-2025-01?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=9838354e09-ECON-NEWSLETTER_2024-03_14_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_e4393264df-481877671&mc_cid=9838354e09&mc_eid=53f6ca43b8

¹³¹ Idem 129.

¹³² Wolff, G.B., Burilkov, A., Bushnell, K., Kharitonov, I. (2024) „Fit for war in decades: sluggish German rearmament versus surging Russian defence production”. 16 September 2024. *Bruegel Analysis*. URL: <https://www.bruegel.org/analysis/fit-war-decades-sluggish-german-rearmament-versus-surg-ing-russian-defence-production>

„Busola competitivității”, primul document strategic de referință emis de noua CE, poate fi considerat o sursă de oportunități pentru a face mai ușoare schimbările de mult așteptate în guvernarea UEM, în mod special în industria de apărare unde se crede că ar fi mai eficiente schemele de ajutor de stat, ajustate la realitățile naționale decât infuzia de bani europeni direcționați prin PNRR, pe criterii prea generale. Și Raportul Draghi pledează pentru scheme de subvenții pentru a ajuta sectorul industrial din UE, atât pentru sectoarele noi (tehnologia curată), cât și pentru cele vechi (industria consumatoare de energie).

2. Busola competitivității

CE a prezentat în ianuarie 2025 un document strategic care analizează poziția competitivă a UE – „A Competitiveness Compass for the EU” („Busola competitivității” – CE, 2025). Documentul subliniază trei avantaje strategice ale UE: resurse economice substanțiale, cadru instituțional stabil și reziliență în fața crizelor. Totuși, UE se confruntă cu probleme structurale serioase în plan tehnologic și al productivității, decalajul față de SUA adâncindu-se, iar China devenind un competitor redutabil. Principala vulnerabilitate este incapacitatea de a valorifica potențialul inovativ. Documentul avertizează că această situație afectează fundamentul proiectului european și propune trei direcții de transformare: stimularea inovării, realizarea tranziției verzi într-un mod care să susțină competitivitatea și consolidarea autonomiei strategice. Sunt incluse și cinci domenii de acțiune transversale pentru sprijinirea competitivității în toate sectoarele.

2.1. Introducere

Documentul arată că există trei avantaje strategice care stau la baza poziției globale a UE: resursele și infrastructura economică substanțiale, cadrul instituțional și economic distinct, respectiv modelul care și-a dovedit reziliența în fața crizelor recente. Astfel, UE deține capital uman valoros, resurse financiare private considerabile și o piață internă de mari dimensiuni. Cadrul său instituțional și juridic stabil, împreună cu modelul distinct al economiei sociale de piață, oferă un fundament solid pentru dezvoltare. Perioada recentă, marcată de provocările generate de pandemie și de criza energetică, a demonstrat capacitatea UE de adaptare și rezistență la presiuni externe semnificative.

Dar CE consideră că, în plan tehnologic și al productivității, UE se confruntă totuși cu probleme structurale serioase. De peste două decenii, poziția sa competitivă s-a deteriorat constant: s-a adâncit decalajul față de SUA în domeniul tehnologiilor avansate, în timp ce China a devenit un competitor redutabil în numeroase sectoare strategice. Analiza arată că principala vulnerabilitate o reprezintă incapacitatea de a valorifica potențialul inovativ – atât în ceea ce privește comercializarea noilor tehnologii, cât și integrarea acestora în procesele industriale existente.

Comisia subliniază că miza acestei situații depășește cadrul economic, afectând însuși fundamentul proiectului european. Astfel, documentul avertizează că o productivitate scăzută ar conduce inevitabil la o diminuare a nivelului de trai, ar afecta sistemele sociale și ar reduce oportunitățile de dezvoltare. În contextul actual al competiției globale pentru resurse și supremație tehnologică, Comisia evidențiază faptul că autonomia strategică a UE și finanțarea obiectivelor sale majore – precum tranziția verde și digitală – depind direct de revigorarea competitivității sale economice.

Documentul prezentat de CE la finalul lunii ianuarie 2025 este rezultatul unui proces (care a evoluat pe parcursul anului 2024) de la identificarea problemei la analiza detaliată și până la decizia politică, proces reflectat în patru documente strategice: Declarația de la Anvers din februarie, prin care mediul de afaceri și sindicatele au solicitat un „Pact Industrial” pentru revitalizarea capacității industriale a UE¹³³; Raportul Letta din aprilie¹³⁴, care a avertizat asupra riscului pierderii relevanței globale a UE în absența unei mai bune valorificări a Pieței Unice; Raportul Draghi din septembrie¹³⁵, care a analizat pierderea factorilor tradiționali de creștere economică și a propus soluții concrete pentru revigorarea economiei europene prin inovare și investiții strategice; și Declarația de la Budapesta din noiembrie¹³⁶, prin care liderii europeni au solicitat elaborarea unui „Pact pentru Competitivitate”.

Competitivitatea este considerată elementul central al strategiei UE și CE stabilește două obiective strategice. Primul se referă la actualizarea politicilor existente, mergând de la simple ajustări până la transformări fundamentale acolo unde contextul actual o impune. Al doilea urmărește îmbunătățirea mecanismelor de colaborare între statele membre pentru a eficientiza procesele decizionale și a reduce fragmentarea. Pentru a rămâne competitivă la nivel global, UE are nevoie de o coordonare strânsă între politicile naționale și cele europene, mai ales în zone critice precum fiscalitatea, piața muncii sau politicile industriale.

Bazându-se pe concluziile Raportului Draghi, propunerea CE se concentrează pe trei direcții de transformare: (i) stimularea inovării pentru reducerea decalajelor existente, (ii) realizarea tranziției verzi într-un mod care să susțină competitivitatea, (iii) consolidarea autonomiei strategice prin reducerea dependențelor excesive. Pentru fiecare dintre aceste priorități sunt propuse măsuri concrete de implementare.

Documentul prezentat de CE include și cinci domenii de acțiune transversale menite să sprijine creșterea competitivității în toate sectoarele: (i) reducerea

¹³³ Documentul este disponibil la: <https://antwerp-declaration.eu/>

¹³⁴ Documentul a fost prezentat într-o ediție anterioară a EM. Raportul Letta este disponibil la: <https://european-research-area.ec.europa.eu/documents/letta-report-much-more-market-april-2024>

¹³⁵ Documentul a fost prezentat într-o ediție anterioară a EM. Raportul Draghi este disponibil la: https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en#paragraph_47059

¹³⁶ Documentul este disponibil la: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2024/11/08/the-budapest-declaration/pdf/>

complexității cadrului de reglementare, (ii) eliminarea barierelor din Piața Unică, (iii) crearea unui nou cadru pentru economii și investiții, (iv) dezvoltarea competențelor profesionale și asigurarea echității sociale, (v) îmbunătățirea coordonării între diferitele niveluri de guvernanță.

2.2. Direcția de transformare 1: Stimularea inovării

Documentul identifică principalele provocări ale sistemului european de inovare. Deși UE generează un număr de brevete comparabil cu SUA și China, doar o treime dintre brevetele realizate în mediul academic sunt valorificate comercial. Companiile noi întâmpină obstacole majore în dezvoltare, cauzate de fragmentarea pieței unice și accesul limitat la capital de risc – UE atrage doar 5 la sută din fondurile globale de capital de risc și dezvoltare (*venture capital*), în contrast puternic cu SUA (52 la sută) și China (40 la sută). Aceste bariere determină multe companii promițătoare să se relocheze în afara UE.

Pentru a aborda aceste provocări, Comisia propune trei direcții principale de acțiune. Prima direcție vizează excelența în tehnologiile viitorului. Aceasta include măsuri pentru dezvoltarea capacităților în domenii precum inteligența artificială, tehnologiile cuantice și semiconductorii. Se propune crearea unei rețele de „fabrici IA” și dezvoltarea infrastructurii de *cloud computing* la nivel european. Un accent special este pus pe asigurarea cadrului normativ adecvat prin inițiative precum Actul pentru Cloud și Dezvoltare a IA.

A doua direcție de acțiune se concentrează pe investițiile în noile motoare de creștere economică. Sunt vizate domenii precum științele vieții și biotehnologia, materialele avansate și tehnologiile spațiale. Pentru fiecare dintre acestea, Comisia propune acte normative specifice (Actul European pentru Biotehnologie, Actul pentru Materiale Avansate, Actul Spațial) și strategii dedicate. Se prevede și adaptarea politicii de concurență pentru a facilita dezvoltarea companiilor europene la scară globală.

A treia direcție de acțiune urmărește difuzarea inovației în întreaga economie. Având în vedere că 70 la sută din valoarea adăugată globală în următorul deceniu va fi bazată pe tehnologii digitale, se pune accent pe adoptarea acestora în economia europeană. În prezent, doar 13 la sută dintre companiile UE utilizează inteligența artificială, ceea ce a determinat propunerea strategiei „Apply AI” și a unor măsuri de modernizare a infrastructurii digitale.

2.3. Direcția de transformare 2: Strategie comună pentru decarbonizare și competitivitate

A doua direcție de transformare se concentrează pe îmbinarea obiectivelor de mediu cu cele economice. Documentul prezintă viziunea UE asupra modului în care tranziția către o economie verde poate stimula inovarea și competitivitatea industrială.

Principalele vulnerabilități identificate sunt: (i) costul ridicat al energiei pentru companiile europene, semnificativ peste nivelul din alte regiuni ale lumii; (ii) dependența masivă de importurile de energie, care acoperă aproximativ două treimi din consum; (iii) poziția fragilă a industriilor cu consum intensiv de energie în contextul tranziției verzi.

Pentru abordarea acestor provocări, documentul CE propune trei direcții de acțiune complementare. Prima direcție abordează problema prețurilor ridicate și volatile ale energiei în UE. Provocarea are atât cauze structurale – dependența de importurile de combustibili fosili, cât și aspecte ce țin de organizarea pieței – ineficiențe în stabilirea tarifelor și integrarea insuficientă a piețelor naționale. Pentru a răspunde acestor provocări, se propune un Plan de Acțiune pentru Energie Accesibilă (T1 2025) care urmărește trei obiective principale: îmbunătățirea accesului consumatorilor de energie la prețuri competitive, dezvoltarea instrumentelor financiare pentru contracte pe termen lung și modernizarea infrastructurii energetice. O componentă esențială o reprezintă investițiile în rețelele de transport și distribuție, inclusiv pentru hidrogen și dioxid de carbon, acestea fiind cruciale pentru tranziția către un sistem energetic cu emisii zero.

A doua direcție de acțiune se concentrează pe dezvoltarea argumentului economic pentru producția curată. Comisia propune crearea unor piețe-pilot și politici care să stimuleze adoptarea timpurie a tehnologiilor verzi, folosind puterea pieței unice europene. Măsurile concrete includ: introducerea unor scheme de etichetare și certificare, mandate specifice și preferințe în achizițiile publice, precum și stimulente financiare prin contracte pentru diferență. Pentru sectoarele energointensive - oțel, metale și chimice - considerate cele mai vulnerabile în această tranziție, se vor elabora planuri de acțiune specifice: Planul de acțiune pentru oțel și metale (2025) va propune măsuri concrete pentru abordarea nevoilor de investiții, accesul la materiale primare și secundare și utilizarea instrumentelor de apărare comercială, iar Pachetul pentru industria chimică (T4 2025) va urmări asigurarea competitivității industriei și protecția sănătății umane și a mediului.

În domeniul mobilității, documentul propune un dialog strategic pentru sectorul auto care va culmina cu un plan de acțiune industrial pentru acest sector (T1 2025), concentrându-se pe inovație, decarbonizare și competitivitate. Complementar, se va dezvolta un Plan de Investiții în Transportul Durabil (T3 2025) pentru a reduce riscurile investițiilor în infrastructura de încărcare și în producția și distribuția de combustibili pentru transport regenerabili și cu emisii reduse de carbon. Pentru transportul maritim, se va dezvolta o Strategie Europeană Portuară și o Strategie Industrială Maritimă (2025) care să evidențieze rolul porturilor și industriei maritime în economia viitoare a UE. În sectorul feroviar, accentul se pune pe conectivitatea transfrontalieră, cu un Plan pentru Trenuri de Mare Viteză (2025). Pentru sectorul agricol și alimentară, documentul prevede dezvoltarea unei viziuni (T1 2025) care să asigure competitivitatea și sustenabilitatea pe termen lung, garantând în același timp securitatea alimentară și reziliența zonelor rurale. Pentru protejarea competitivității

industrii europene, se prevede revizuirea Mecanismului de Ajustare la Frontieră a Emisiilor de Carbon (2025), cu posibila extindere a domeniului de aplicare.

A treia direcție de acțiune vizează valorificarea potențialului economiei circulare. Documentul subliniază beneficiile multiple ale acestei abordări: contribuția la decarbonizare, creșterea competitivității și consolidarea securității economice. Piața europeană de re-producție industrială (care include recondiționarea și re-fabricarea produselor) are un potențial semnificativ de creștere, estimat la o creștere de la 31 miliarde euro la 100 miliarde euro până în 2030, cu crearea a 500.000 de noi locuri de muncă. Pentru valorificarea acestui potențial, Comisia propune crearea unei piețe unice pentru deșeuri și materiale secundare și reutilizabile. Principalul instrument legislativ va fi Actul privind Economia Circulară (T4 2026), care va stimula investițiile în capacitatea de reciclare și va încuraja industria să reducă utilizarea materialelor virgine. Acesta va fi completat de noi cerințe de proiectare ecologică pentru categorii importante de produse.

2.4. Direcția de transformare 3: Reducerea dependențelor excesive și creșterea securității

A treia direcție de transformare se concentrează pe consolidarea autonomiei strategice a UE prin reducerea dependențelor excesive. În domeniul comerțului și securității economice, CE arată că UE are cea mai mare și mai rapidă rețea de acorduri comerciale din lume, acoperind 76 de țări și fiind principalul partener comercial pentru 72 de țări. Pentru aprofundarea parteneriatelor, UE dezvoltă noi instrumente precum Acordurile de Comerț Digital (negocieri în curs cu Coreea și finalizate cu Singapore), Acordurile de Recunoaștere Reciprocă (în vigoare sau în dezvoltare cu Australia, Canada, Japonia, Noua Zeelandă, Elveția și SUA) și Acordurile de Facilitare a Investițiilor Durabile. Noile Parteneriate pentru Comerț și Investiții Curate vor combina reguli comerciale și de investiții cu investiții Global Gateway și cooperare în reglementări, iar prin Pactul pentru Mediterana se va lansa o inițiativă ambițioasă de cooperare trans-mediteraneeană în domeniul energiei și tehnologiilor curate (T4 2025). În același timp, documentul recunoaște riscurile relațiilor comerciale, în special când piața europeană depinde de unul sau câțiva furnizori pentru bunuri și servicii cheie. Raportul Draghi evidențiază necesitatea asigurării rezilienței lanțurilor de aprovizionare, în special pentru materii prime critice, tehnologii digitale avansate și componente pentru medicamente esențiale. Pentru reducerea dependențelor în sectoarele strategice, UE va urmări politici de reciclare, inovare și cercetare, sprijin financiar ținut pentru capacități de producție interne și crearea de stocuri de rezervă. Ca parte a Strategiei de Securitate Economică, UE a definit patru zone de risc și zece tehnologii critice, propunând măsuri precum screening-ul investițiilor străine directe, controlul exporturilor și monitorizarea investițiilor externe. De asemenea, Comisia va dezvolta standarde de securitate economică pentru lanțurile de aprovizionare cheie împreună cu G7 și alți parteneri care împărtășesc aceeași viziune.

În privința echilibrării pieței și combaterii practicilor comerciale inechitabile, UE propune consolidarea instrumentelor de protecție și o mai bună coordonare între țările membre. Pentru a contracara efectele negative ale supraproducției subvenționate de state terțe, se are în vedere înființarea unui sistem centralizat de achiziții pentru materiile prime, care reprezintă intrări cruciale pentru sectoarele energetic, producția de alimente și sectoarele industriale (T2-3 2025). În domeniul achizițiilor publice se va introduce un sistem preferențial pentru producătorii europeni din domeniile strategice, urmând ca legislația în domeniu să fie actualizată (2026). Pentru sectorul farmaceutic, noua legislație privind medicamentele esențiale (T1 2025) va viza întărirea capacității de producție la nivel european.

În domeniul industriei de apărare, securității și pregătirii, documentul evidențiază fragmentarea sectorului european de apărare și nivelul scăzut de investiții în cercetare-dezvoltare comparativ cu SUA, ceea ce generează o dependență crescută de furnizori non-UE. Pentru consolidarea sectorului se propune intensificarea cooperării între statele membre prin achiziții comune de echipamente, proiecte comune de cercetare-dezvoltare și crearea unei piețe unice în domeniul apărării, măsuri ce vor fi detaliate în Cartea Albă privind Viitorul Apărării Europene (T1 2025). În contextul amenințărilor hibride și cibernetice crescânde, se va elabora o Strategie de Securitate Internă (T1 2025), iar pentru îmbunătățirea capacității de răspuns la crize se va dezvolta o Strategie privind Uniunea Pregătirii (T1 2025). Documentul abordează și riscurile climatice, propunând un Plan European de Adaptare la Schimbările Climatice (2026) și o Strategie Europeană privind Reziliența Apei (T2 2025) pentru a spori capacitatea de adaptare a infrastructurii critice și a sectoarelor economice cheie.

2.5. Domeniul de acțiune transversală 1: simplificarea și eficientizarea cadrului de reglementare european

Documentul prezintă viziunea Comisiei asupra modului în care reducerea poverii administrative poate crește atractivitatea UE pentru investiții și poate stimula competitivitatea, în contextul în care pentru două treimi din companii această povară reprezintă principalul obstacol pentru investițiile pe termen lung.

Propunerile Comisiei pentru această direcție transversală pot fi grupate, după natura intervenției, în patru categorii principale: schimbări instituționale, care vizează adaptarea structurilor și proceselor decizionale; schimbări legislative, care urmăresc simplificarea cadrului de reglementare; schimbări procedurale, care stabilesc noi modalități de lucru și obiective cantitative; și schimbări tehnologice, care facilitează digitalizarea proceselor administrative.

Pentru a aborda această provocare, Comisia propune o serie de schimbări instituționale. Primul pas îl reprezintă numirea primului Comisar pentru Implementare și Simplificare, care va coordona evaluarea completă a

acquis-ului UE pentru identificarea oportunităților de simplificare. Se vor organiza dialoguri semestriale de implementare între Comisari și părțile interesate, completate de verificări ale realității cu serviciile Comisiei. Pentru asigurarea succesului acestor măsuri, toate instituțiile UE vor coopera în cadrul unui acord interinstituțional revizuit, pentru a evita o „spirală de reglementare” și a menține angajamentul față de simplificare pe tot parcursul procesului legislativ.

Pe plan legislativ, primul pachet Omnibus va include măsuri concrete de simplificare pentru alinierea mai bună a cerințelor cu nevoile investitorilor, stabilirea unor termene proporționale și indicatori financiari care să nu descurajeze investițiile în companiile mai mici aflate în tranziție. O atenție specială va fi acordată prevenirii efectului de propagare în lanțul de aprovizionare, pentru a evita ca IMM-urile să fie supuse unor cerințe excesive de raportare. Se va extinde accelerarea autorizațiilor prin *Decarbonisation Accelerator Act* pentru mai multe sectoare energointensive aflate în tranziție și se vor simplifica procedurile pentru IPCEI (*Important Projects of Common European Interest* – Proiecte Importante de Interes European Comun) și proiectele de infrastructură energetică de interes comun. Propunerea pentru CFM va fi o oportunitate de a simplifica și eficientiza instrumentele de finanțare UE, în prezent fragmentate în prea multe programe.

În privința schimbărilor procedurale, Comisia a stabilit obiective cuantificate ambițioase. Ținta de reducere a sarcinilor de raportare cu minimum 25 la sută pentru toate companiile și 35 la sută pentru IMM-uri va fi extinsă pentru a acoperi costurile tuturor sarcinilor administrative, nu doar cele de raportare. Această extindere va contribui la atingerea obiectivului de reducere a costurilor administrative recurente cu aproximativ 37,5 miliarde euro până la sfârșitul mandatului. Pe parcursul anului și al întregului mandat, Comisia va implementa măsuri sectoriale specifice, incluzând: o revizuire substanțială a Regulamentului REACH care va acoperi atât acquis-ul existent, cât și noile inițiative privind substanțele chimice; măsuri pe termen scurt pentru reducerea sarcinilor în domeniul dispozitivelor medicale; și un pachet substanțial de simplificare pentru reducerea sarcinilor administrative pentru fermieri.

Transformarea digitală reprezintă o componentă esențială a strategiei de simplificare. Companiile și autoritățile publice vor beneficia de sprijin sporit, consolidarea capacităților și asistență tehnică pentru implementarea legislației UE. Se va facilita utilizarea instrumentelor digitale și AI pentru eficientizarea administrativă, cu accent pe interoperabilitatea transfrontalieră completă între soluțiile sectorului public. Portofelul digital european pentru companii va deveni instrumentul central pentru interacțiunea cu administrațiile publice, iar raportarea va trece la formate digitale bazate pe date standardizate. Aceste măsuri vor fi completate de soluții precum e-facturarea, e-semnătura, e-submission și pașaportul digital al produselor.

2.6. Domeniul de acțiune transversală 2: eliminarea barierelor din Piața Unică

Documentul prezintă viziunea Comisiei asupra modului în care o piață unică mai integrată poate stimula competitivitatea, în contextul în care aceasta reprezintă de 30 de ani principalul motor al competitivității europene, deserving 23 de milioane de companii și aproape 450 de milioane de europeni.

Propunerile Comisiei pentru această direcție transversală pot fi grupate, după natura intervenției, în trei categorii principale: măsuri de guvernare și implementare, care vizează îmbunătățirea funcționării pieței unice; măsuri de extindere și integrare, care urmăresc eliminarea barierelor existente și prevenirea apariției altora noi; și măsuri de standardizare, care facilitează adaptarea la noile tehnologii și consolidarea poziției UE la nivel global.

Principalele vulnerabilități identificate sunt: (i) pierderea dinamicii integrării pieței, cu o scădere a ponderii comerțului intra-UE în PIB atât pentru bunuri (23,8 la sută) cât și pentru servicii (7,6 la sută) în 2023, față de anii anteriori; (ii) nivelul redus al comerțului transfrontalier cu servicii, care reprezintă mai puțin de o treime din comerțul cu bunuri; (iii) persistența unor bariere semnificative, estimate de FMI ca echivalând cu o taxă de aproximativ 45 la sută pentru sectorul manufacturier și 110 la sută pentru sectorul serviciilor, valori care evidențiază o stagnare în reducerea obstacolelor comerciale în comparație cu anii precedenți.

În privința măsurilor de guvernare și implementare, Comisia va elabora o Strategie Orizontală pentru Piața Unică care va moderniza cadrul de guvernare. Se va consolida Grupul operativ pentru aplicarea normelor privind piața unică (SMET) pentru a asigura o transpunere care evită sarcinile inutile și o mai bună implementare și aplicare a legislației UE. Politica de coeziune modernizată va juca un rol crucial în reducerea disparităților și stimularea competitivității în întreaga piață unică.

Pentru extinderea și integrarea pieței unice, documentul propune măsuri de armonizare suplimentară pentru reducerea fragmentării juridice rămase, urmărind atât aprofundarea pieței unice, cât și simplificarea. Un accent special va fi pus pe integrarea timpurie și graduală a țărilor candidate în anumite părți ale pieței unice, permițând companiilor să se integreze în lanțurile valorice europene și facilitând procesul de convergență.

În domeniul standardizării, Comisia va accelera și va face mai accesibile procesele de stabilire a standardelor, în special pentru IMM-uri și startup-uri. Se va pune accent pe implicarea sistematică în procesele globale de standardizare pentru a influența rezultate aliniate cu interesele UE în domenii cheie precum telecomunicațiile 5G și 6G, IA, tehnologiile pentru energie regenerabilă, infrastructura de încărcare pentru vehicule electrice, accesibilitate și internetul obiectelor. Se vor căuta soluții alternative pentru a oferi companiilor securitate

juridică privind conformitatea cu normele UE în situațiile în care standardele armonizate nu există, nu sunt disponibile sau există o nevoie urgentă.

2.7. Domeniul de acțiune transversală 3: finanțarea competitivității și crearea unei Uniuni a Economiei și Investițiilor

Documentul prezintă viziunea Comisiei asupra modului în care pot fi mobilizate resursele necesare pentru atingerea obiectivelor UE, în contextul unor nevoi masive de finanțare estimate la 750-800 miliarde euro anual până în 2030, ceea ce implică o creștere a ratei investiții/PIB cu aproximativ 5 puncte procentuale.

În prima parte, documentul evidențiază necesitatea îmbunătățirii mobilizării investițiilor private și utilizării mai eficiente a fondurilor publice. Principalele vulnerabilități identificate sunt: (i) dependența excesivă de finanțarea bancară prin împrumuturi, în contrast cu nevoile companiilor de capital de risc și investiții în capitaluri proprii; (ii) rata de economisire a gospodăriilor din UE este cu 65 la sută mai mare decât în SUA, dar sectorul financiar nu le canalizează eficient către investiții productive; (iii) aproximativ 300 miliarde euro din economiile europenilor sunt investite anual în afara UE.

Pentru abordarea acestor provocări, Comisia va prezenta în 2025 o Strategie privind Uniunea Economiei și Investițiilor, urmată de propuneri specifice. Măsurile concrete includ: promovarea produselor de economisire și investiții cu costuri reduse la nivelul UE; valorificarea potențialului pensiilor private și ocupaționale; eliminarea barierelor din calea consolidării infrastructurii piețelor financiare; promovarea pieței de securitizare a UE; reforma și armonizarea cadrelor de insolvență; și eliminarea barierelor fiscale din calea investițiilor transfrontaliere.

În ceea ce privește coordonarea economică, noul Cadru de Governanță Economică sprijină acest obiectiv prin integrarea consolidată a politicilor fiscale sustenabile și a celor de stimulare a creșterii. Acesta permite căi de ajustare mai graduale și mai mult spațiu fiscal pentru reforme și investiții prioritare, după cum demonstrează prelungirea perioadei de ajustare de la patru la șapte ani pentru cinci state membre.

Pentru bugetul UE, experiența Platformei pentru Tehnologii Strategice pentru Europa (STEP) demonstrează valoarea adăugată a reorientării sprijinului bugetar către priorități clare de competitivitate. Viitorul Cadru Financiar Multianual va reprezenta o oportunitate de restructurare, prin crearea unui nou Fond European pentru Competitivitate. Acesta va sprijini tehnologiile și producția strategică, cercetarea și inovarea, și Proiectelor Importante de Interes European Comun. Complementar, se va urmări mobilizarea la scară largă a capitalului privat prin intermediul Grupului BEI și al rețelei băncilor de promovare europene, valorificând succesul InvestEU care a mobilizat deja investiții de 218 miliarde euro, din care 65 la sută din surse private.

2.8. Domeniul de acțiune transversală 4: promovarea competențelor și a locurilor de muncă de calitate, asigurând în același timp echitatea socială

Documentul subliniază importanța resurselor umane excepționale ale UE, de la comunitatea științifică până la industriile creative, evidențiind totodată necesitatea adaptării la transformările profunde ale pieței muncii.

Analiza situației actuale relevă un paradox: deși indicatorii de ocupare au atins niveluri record și șomajul este la minime istorice, sectorul economic, în special IMM-urile, se confruntă cu dificultăți majore în recrutarea personalului calificat. Sunt identificate trei provocări principale: deficitul de competențe în raport cu nevoile pieței, tendința demografică de scădere a populației active și barierele de acces la piața muncii pentru diverse categorii sociale.

Pentru gestionarea deficitului de competențe, documentul propune crearea unei Uniuni a Competențelor. Această inițiativă va aborda atât formarea continuă și reconversia profesională, cât și atragerea talentelor din afara UE. Se propun instrumente concrete precum planul pentru educație în domeniul științei și tehnologiei, strategia pentru formarea profesională și consolidarea rețelelor universitare europene. Un accent special este pus pe recunoașterea și transferabilitatea calificărilor la nivel european.

Pentru stimularea participării pe piața muncii, Comisia propune elaborarea unui cadru pentru calitatea locurilor de muncă. Acesta va integra aspecte precum condițiile de muncă, sistemul de remunerare și echilibrul între viața profesională și cea personală. Complementar, se va dezvolta o strategie pentru accesul la locuințe, recunoscând impactul acestui factor asupra mobilității forței de muncă.

În contextul transformărilor din economia modernă, documentul subliniază necesitatea modernizării sistemelor de protecție socială. Aceasta include adaptarea sistemelor de pensii pentru a susține îmbătrânirea activă și crearea unor mecanisme de suport pentru tranziții profesionale. Se propune utilizarea Semestrului European ca instrument de coordonare a acestor reforme la nivelul statelor membre.

Această abordare integrată reflectă înțelegerea faptului că politicile sociale eficiente și competitivitatea economică se susțin reciproc, fiind esențiale pentru sustenabilitatea modelului social european și crearea oportunităților de dezvoltare pentru toți cetățenii.

2.9. Domeniul de acțiune transversală 5: îmbunătățirea coordonării între diferitele niveluri de guvernare

Al cincilea domeniu de acțiune transversală abordează necesitatea unei coordonări mai eficiente între politicile naționale și cele europene pentru

maximizarea impactului. Documentul prezintă un nou mecanism de guvernare pentru alinierea politicilor industriale și de cercetare la nivel european și național.

Contextul care justifică această inițiativă este caracterizat de fragmentarea politicilor industriale și de cercetare între nivelul UE și cel al statelor membre. Principalele vulnerabilități identificate sunt: (i) lipsa coordonării între obiectivele multiple ale politicilor naționale; (ii) tendința statelor membre de a-și urmări propriile strategii de competitivitate în cadrul pieței unice, uneori în detrimentul altor state; (iii) eficiența redusă a resurselor alocate din perspectiva beneficiilor la nivel european.

2.10. Implementarea „Busolei competitivității”

Comisia propune crearea unui Instrument de Coordonare a Competitivității. Acesta va funcționa complementar cu Semestrul European, extinzând logica combinării reformelor cu investițiile către acțiuni coordonate transfrontaliere. Instrumentul va sprijini inițiative majore și proiecte cu valoare adăugată europeană pentru transformarea structurală a economiei, creșterea productivității și crearea de locuri de muncă de calitate.

În faza inițială, coordonarea se va concentra pe domenii pilot selectate pentru impactul lor asupra competitivității europene: infrastructura energetică și de transport, infrastructura digitală și aplicațiile IA, biotehnologia și capacitățile de producție strategice. Metodologia de selecție a sectoarelor va lua în considerare potențialul de inovare, decarbonizare și securitate economică.

Din perspectiva finanțării, instrumentul va beneficia în cadrul actualului CFM de experiența STEP, care a reorientat deja peste 6 miliarde euro din fondurile de coeziune și 8,7 miliarde euro din programele gestionate direct de Comisie. Se prevede utilizarea extinsă a garanției InvestEU și implicarea Grupului BEI și a băncilor naționale de dezvoltare/promovare.

Pentru viitorul CFM, implementarea instrumentului va fi susținută de un nou Fond pentru Competitivitate. Acesta va remedia problema fragmentării finanțărilor între multiple programe suprapuse, oferind o arhitectură integrată care să sprijine proiectele europene pe întregul ciclu investițional – de la cercetare la producție. Fondul va putea mobiliza flexibil întreaga gamă de instrumente financiare: granturi, împrumuturi, capitaluri proprii și achiziții publice.

Comisia va monitoriza anual progresul prin intermediul Raportului privind Piața Unică și Competitivitatea, iar dialogul social va rămâne fundamental în acest proces.

2.11. Concluzie

La finalul primului trimestru al anului în curs, conform calendarului cuprins în acest document al CE, urmează să fie finalizate șapte acțiuni din cadrul celor trei piloni, respectiv patru facilitatori orizontali ai competitivității.

Astfel, din primul pilon, al stimulării inovării, urmează să fie finalizată inițiativa fabricilor de inteligență artificială (*AI Factories Initiative*). Aceasta este menționată în contextul necesității Europei de a avea infrastructuri de calcul, cloud și date pentru a susține poziția de lider în domeniul inteligenței artificiale. Această inițiativă vizează valorificarea tuturor beneficiilor efectelor de agregare, respectiv de rețea la nivel european și presupune: (i) consolidarea puterii de calcul a Europei, bazându-se pe rețeaua europeană de supercomputere EuroHPC; (ii) punerea acestei puteri de calcul la dispoziția start-up-urilor, cercetătorilor și industriei pentru a instrui, dezvolta și îmbunătăți modelele lor de inteligență artificială; (iii) stabilirea de noi „gigafabrici” de inteligență artificială specializate în instruirea de modele AI foarte mari, care să permită ecosisteme AI cheie în întreaga UE.

În ceea ce privește a doua direcție de transformare – strategia comună pentru decarbonizare și competitivitate – urmează să fie finalizate trei acțiuni. Acordul industrial curat și Planul de acțiune privind energia accesibilă (*Clean Industrial Deal and an Action Plan on Affordable Energy*), care au ca scop principal asigurarea că UE rămâne o regiune atractivă pentru producție, inclusiv pentru industriile energointensive, și promovarea tehnologiilor curate și a modelelor de afaceri circulare pentru a atinge obiectivele de decarbonizare.

Dialogul strategic privind viitorul industriei auto europene și Planul de acțiune industrială (*Strategic dialogue on the future of the European automotive industry and Industrial Action Plan*) se concentrează pe șapte domenii esențiale: inovare și leadership în tehnologiile viitoare, tranziția spre decarbonizare, accesul la inputuri competitive și securitatea lanțurilor de aprovizionare, dezvoltarea forței de muncă și a competențelor, asigurarea unui comerț echitabil la nivel global, simplificarea cadrului de reglementare și stimularea cererii pentru vehicule ecologice. Rezultatele acestui dialog vor sta la baza unui plan de acțiune industrial pentru sectorul auto european, care va include măsuri concrete pentru menținerea competitivității industriei, adoptând totodată o abordare neutră din punct de vedere tehnologic pentru atingerea obiectivelor de neutralitate climatică.

Viziunea pentru agricultură și alimentație (*Vision for Agriculture and Food*) va stabili un cadru strategic pentru asigurarea competitivității și sustenabilității pe termen lung a sectoarelor agricole și alimentare europene, respectând limitele planetare (constrângerile ecologice globale¹³⁷). Această inițiativă intenționează

¹³⁷ În documentul CE, conceptul de „limite planetare” (*planetary boundaries*) este utilizat în contextul competitivității pe termen lung și sustenabilității. Se subliniază necesitatea ca agricultura și sectorul alimentar să funcționeze în limitele impuse de resursele naturale ale planetei pentru a asigura securitatea alimentară, reziliența și dezvoltarea zonelor rurale. Acest concept este derivat din teoria limitelor planetare, care identifică nouă procese esențiale pentru stabilitatea sistemului Pământului, cum ar fi schimbările climatice, utilizarea apei dulci și pierderea biodiversității.

să abordeze în mod echilibrat atât obiectivele economice, cât și obiectivele de sustenabilitate ecologică, urmărind să garanteze prosperitatea zonelor rurale, securitatea alimentară și reziliența sistemelor agricole. Strategia va pune accent pe stimularea antreprenoriatului agricol ca vector esențial pentru implementarea practicilor agricole inovatoare și durabile, sprijinind astfel transformarea sectorului către un model mai verde și mai competitiv.

În cadrul celei de a treia direcții de transformare (reducerea dependențelor excesive și creșterea securității) urmează să fie finalizate patru acțiuni în primul trimestru al anului 2025: (i) Carta albă privind viitorul apărării europene (*White Paper on the Future of European Defence*), care va stabili acțiunile necesare pentru consolidarea capacităților de apărare și stimularea industriei europene de profil; (ii) Strategia Uniunii de Pregătire (*Preparedness Union Strategy*), care va contura o abordare comună față de amenințările existente și potențiale, promovând cooperarea public-privat; (iii) Strategia de securitate internă (*Internal Security Strategy*), care va oferi un răspuns comprehensiv la amenințările de securitate online și offline; (iv) Legea privind medicamentele esențiale (*Critical Medicines Act*), care va urmări consolidarea aprovizionării cu medicamente esențiale și ingredientele acestora, abordând eșecurile pieței și reducând dependențele strategice.

Facilitatorii orizontali ai competitivității cu termen de realizare la finalul primului trimestru din anul 2025 includ două inițiative: (i) Uniunea Economiiilor și Investițiilor (*Savings and Investments Union*) urmărește mobilizarea capitalului privat în proiecte europene, promovând produse de economisire și investiții cu costuri reduse și facilitând accesul companiilor la finanțare, eliminând totodată barierele din calea consolidării infrastructurii piețelor financiare; (ii) Uniunea Competențelor (*Union of Skills*) se concentrează pe investiții în formarea adulților și învățarea pe tot parcursul vieții, crearea de competențe orientate spre viitor, păstrarea talentelor, mobilitatea echitabilă, atragerea și integrarea talentelor calificate din țări terțe și recunoașterea diferitelor tipuri de formare pentru a facilita mobilitatea profesională în întreaga Uniune.

PARTEA 2: EVOLUȚII MACROECONOMICE ȘI FINANCIARE

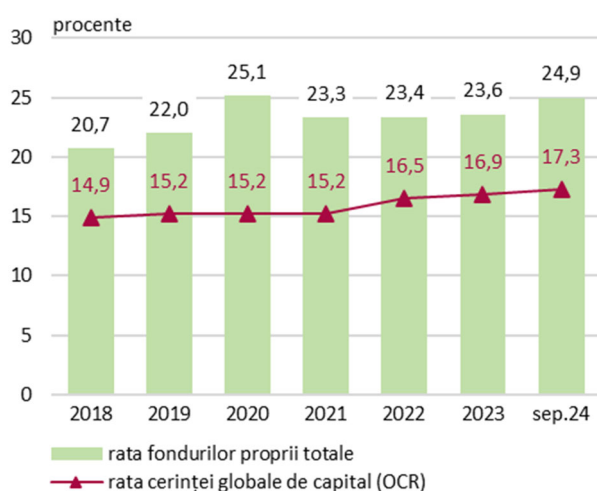
3. Sectorul financiar

3.1. Evoluția sectorului bancar

Contextul economic și financiar internațional continuă să fie marcat de perspective modeste de creștere, în special în Europa, și de un grad ridicat de incertitudine amplificat de conflictele armate, tensiuni geopolitice și perturbări majore în comerțul internațional. Pe plan intern, cadrul economic este caracterizat de presiuni asupra echilibrelor macroeconomice determinate de deficitele gemene și de incertitudini privind conduita politicii fiscale. Aceste evoluții mențin la un nivel ridicat riscurile la adresa stabilității financiare.

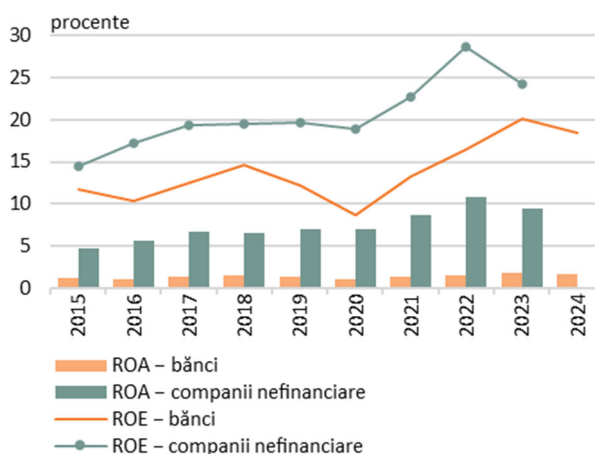
În acest context, sectorul bancar românesc și-a consolidat reziliența, menținând majoritatea indicatorilor prudențiali peste valorile medii europene, în timp ce creditarea sectorului privat a evoluat într-un ritm susținut. Sectorul bancar a continuat să își reducă ușor expunerea directă față de evoluțiile externe, atât prin canalul finanțării, cât și prin cel al capitalizării. Astfel, finanțarea de la nerezidenți s-a redus la sub 7 la sută în total pasiv la finalul anului 2024 (față de 18 la sută în urmă cu 10 ani), în timp ce ponderea băncilor cu capital românesc a crescut semnificativ în ultimul deceniu (de la 9,6 la sută la 37,5 la sută din totalul activelor, în septembrie 2024). Modelul de afaceri al băncilor se concentrează în principal pe activitatea de creditare, orientată majoritar pe piața locală, ponderea activelor externe menținându-se sub 10 la sută în total activ pe parcursul anului 2024.

Grafic 3.1. Fondurile proprii și cerința globală de capital

Sursa: BNR

Grafic 3.2. Rentabilitatea capitalului (ROE) și a activelor (ROA) sectorului bancar și companiilor nefinanciare

Sursa: BNR, MF

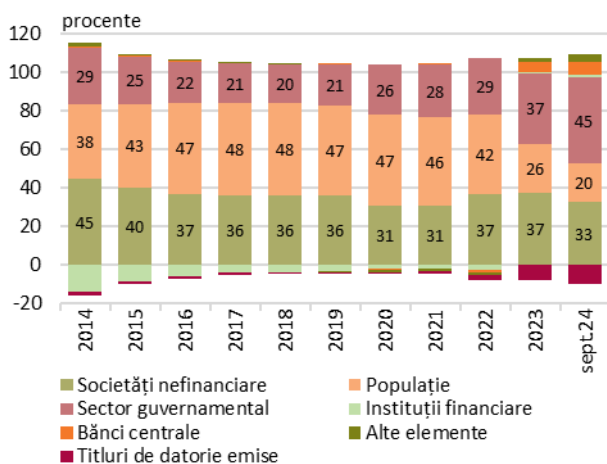
Poziția lichidității sectorului bancar s-a situat la un nivel superior, peste valorile minime reglementate, România regăsindu-se printre țările cu cele mai mari valori din Uniunea Europeană în ceea ce privește indicatorii prudențiali de lichiditate, LCR (acoperirea necesarului de lichiditate) și NSFR (finanțare stabilă netă). Astfel, valorile la nivel agregat au fost de 248,8 la sută pentru LCR și de

197,2 la sută pentru NSFR, toate instituțiile de credit înregistrând valori peste limita minimă reglementată de 100 la sută.

De asemenea, instituțiile de credit au continuat să-și îmbunătățească poziția solvabilității în anul 2024, atât cantitativ, cât și calitativ. Rata fondurilor proprii totale a crescut la 24,9 la sută (+1,3 puncte procentuale în septembrie 2024 față de anul anterior). Evoluția a fost determinată de majorarea fondurilor proprii de nivel 1 (+8,6 la sută a față de decembrie 2023), ponderea acestora în totalul fondurilor proprii urcând la 88,3 la sută. Această dinamică a fost însoțită și de o ușoară creștere a decalajului față de rata cerinței globale de capital (Grafic 3.1).

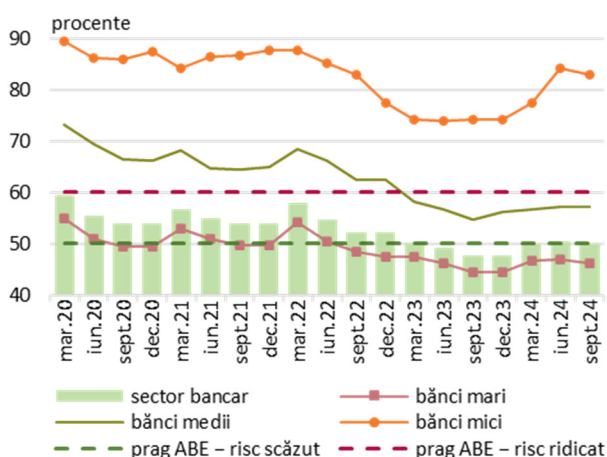
Îmbunătățirea poziției prudențiale a fost facilitată de evoluția favorabilă a profitabilității în condițiile unei dinamici pozitive a economiei, deși mai modeste decât valorile prognozate. Profitul net a înregistrat în anul 2024 un avans de 4,5 la sută, la aproximativ 14 miliarde lei, cota de piață a băncilor cu pierderi menținându-se la valori scăzute (0,26 la sută). În comparație cu celelalte sectoare ale economiei, ratele rentabilității din sectorul bancar înregistrează valori semnificativ mai reduse (Grafic 3.2), dar apropiate de cele ale sectoarelor bancare din Europa Centrală și de Est. Astfel, rata rentabilității capitalului (ROE) a fost de 18,4 la sută la finalul anului 2024, în timp ce rata rentabilității activelor (ROA) a fost de 1,7 la sută. În schimb, în cazul sectorului companiilor nefinanciare, valorile medii înregistrate în ultimii trei ani au fost de 25,2 la sută (ROE) și, respectiv, 9,6 la sută (ROA).

Grafic 3.3. Veniturile nete din dobânzi în funcție de sectorul instituțional

Sursa: BNR

Grafic 3.4. Eficiența operațională a instituțiilor de credit (cheltuieli operaționale/venituri operaționale)

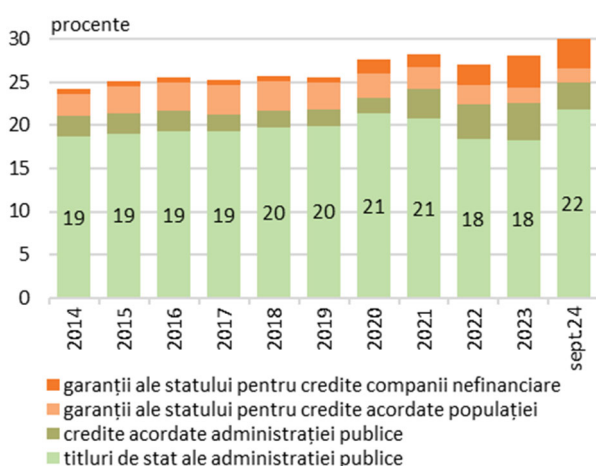
Sursa: BNR

Venitul net din dobânzi s-a menținut ca principalul factor care a contribuit pozitiv la dinamica rentabilității capitalului, deși impactul său a fost mai redus față de anul precedent (+4,8 puncte procentuale, septembrie 2024, comparativ cu +6,6 puncte procentuale în anul 2023). Această evoluție se datorează, pe de o parte, structurii de finanțare a băncilor, orientate către surse cu un cost scăzut (depozitele la vedere reprezentând 51 la sută din depozitele sectorului

real) și, pe de altă parte, efectului de volum, ca urmare a creșterii creditării sectorului real și guvernamental. Astfel, marja netă a dobânzilor s-a menținut relativ constantă (la 3,3 la sută în decembrie 2024) în pofida scăderii ratelor de dobândă determinate de începerea parcursului descendent al ratei de politică monetară în a doua jumătate a anului 2024. Contribuția cea mai importantă la realizarea venitului net din dobânzi continuă să fie reprezentată de sectorul real (52,7 la sută), deși în scădere comparativ cu anii anteriori, în special în ceea ce privește sectorul populației (Grafic 3.3). Spre deosebire de acesta, sectorul guvernamental și-a majorat contribuția, atât pe segmentul titlurilor de stat (+6 puncte procentuale, la 33,4 la sută), cât și pe cel al creditării acordate acestui sector (+2 puncte procentuale, la 11,3 la sută).

Băncile au continuat eforturile de îmbunătățire a eficienței operaționale, inclusiv prin dezvoltarea proiectelor de digitalizare, cheltuielile IT majorându-se cu peste 50 la sută comparativ cu nivelul înregistrat în anul 2020. Un factor important care a contribuit la reducerea profitabilității băncilor a fost taxa pe cifra de afaceri, aplicată începând cu anul 2024, în cuantum de 2 la sută, conform *Legii 296/2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare pentru asigurarea sustenabilității financiare a României pe termen lung*. În aceste condiții, cheltuielile administrative și-au majorat impactul negativ asupra rentabilității capitalului de la 0,6 puncte procentuale în anul 2023 la 2,8 puncte procentuale în anul 2024. Astfel, indicatorul de eficiență operațională s-a menținut în apropierea limitei de 50 la sută (valoarea maximă a categoriei cu risc scăzut, conform evaluării ABE), evoluția fiind determinată de către instituțiile de credit de dimensiuni mari și medii, în timp ce băncile de talie mică au continuat să întâmpine dificultăți în gestionarea cheltuielilor operaționale (Grafic 3.4).

Grafic 3.5. Expunerea sectorului bancar asupra sectorului guvernamental (% activ)

Sursa: BNR, FNGCMM

Analiza structurii bilanțiere arată continuarea intensificării interconexiunii dintre instituțiile de credit și sectorul guvernamental (Grafic 3.5). Expunerea băncilor a înregistrat un avans important în anul 2024, similar celui observat în primul an al pandemiei, ponderea în activ majorându-se cu +2,2 puncte procentuale, la 30,3 la sută în total activ (septembrie 2024). Cea mai importantă componentă a expunerii sectorului bancar continuă să fie reprezentată de deținerile de titluri de stat (22 la sută din activ, septembrie 2024). Aceste active, deși contribuie la consolidarea poziției solvabilității și lichidității, dat fiind gradul scăzut de risc și calitatea de activ eligibil pentru operațiunile de piață monetară, pot expune băncile la risc de concentrare și de rata dobânzii. Analiza

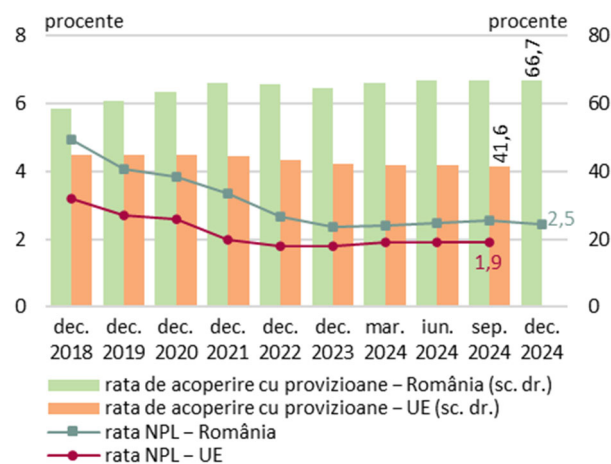
derulată în septembrie 2024 de către Banca Națională a României privind reziliența instituțiilor de credit la eventuale modificări adverse ale ratei dobânzii au arătat o capacitate relativ bună a sectorului de gestionare a impactului negativ. Spre deosebire de expunerile directe, cele indirecte, rezultate din

programele de garantare a creditelor (programele IMM Invest, IMM Invest Plus, Prima Casă, Noua Casă), s-au menținut la un nivel redus, similar celui observat la finalul anului 2023 (5,3 la sută din activ). Cu toate acestea, expunerile indirecte pot genera riscuri importante în eventualitatea în care calitatea creditelor acordate prin programele cu garanție de stat se deteriorează semnificativ, iar sectorul public se confruntă cu dificultăți în realizarea plăților aferente garanțiilor acordate.

Activitatea de creditare a sectorului real a continuat într-un ritm alert în anul 2024 (8,2 la sută). În cazul populației, activitatea a fost orientată în special către creditul de consum, care a înregistrat un avans accelerat, în timp ce creditul pentru achiziția unei locuințe a menținut un ritm modest. Creditarea sectorului companiilor nefinanciare a înregistrat un ritm mai redus comparativ cu cel aferent sectorului populației (7,1 la sută comparativ cu 9,3 la sută), scăderea de ritm datorându-se în special componentei în valută (rata de creștere reducându-se la 4,3 la sută de la 12,2 la sută în anul 2023).

Calitatea activelor sectorului bancar s-a menținut în categoria de risc scăzut conform evaluării ABE, rata de neperformanță înregistrând 2,5 la sută în decembrie 2024 (Grafic 3.6), în timp ce rata creditelor restructurate a fost de doar 1,35 la sută, apropiată de valoarea medie a UE (1,45 la sută). Mai mult,

Grafic 3.6. Indicatori privind calitatea activelor (rata NPL și rata de acoperire cu provizioane)

Sursa: BNR, ABE

rata creditelor clasificate în stadiul 2 de depreciere conform IFRS 9 a continuat să se diminueze, ajungând la 11,4 la sută în decembrie 2024. Pentru gestionarea pierderilor rezultate din expunerile neperformante, instituțiile de credit au un nivel corespunzător al rezervelor, rata de acoperire cu provizioane situându-se peste nivelul minim aferent categoriei cu risc scăzut al ABE (66,7 la sută comparativ cu 55 la sută).

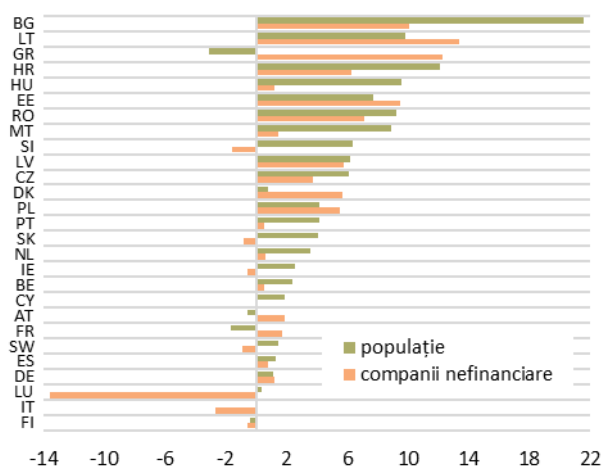
Un factor important în reducerea riscului de credit l-a reprezentat și conduita politicii macroprudențiale. Măsurile macroprudențiale implementate în ultimii ani au contribuit atât la reducerea riscurilor dinspre activitatea de creditare prin măsuri la nivel de debitor, cât și la

consolidarea rezilienței sectorului bancar prin asigurarea resurselor necesare gestionării eventualelor pierderi aferente portofoliilor de credite prin măsuri de natura capitalului. Amortizorul anticiclic de capital are ca scop reducerea riscurilor sistemice de natură ciclică din activitatea de creditare. În ședința din decembrie 2024, Comitetul Național pentru Supraveghere Macroprudențială a decis menținerea acestuia la nivelul de 1 la sută, având în vedere persistența riscurilor sistemice, dar și evoluția favorabilă a profitabilității sectorului bancar care face posibilă susținerea acestui nivel fără afectarea creditării sectorului

real¹³⁸. Un alt instrument macroprudențial important este amortizorul de capital pentru riscul sistemic. Acesta a fost definit cu scopul de susține procesul de administrare adecvată a riscului de credit și de creștere a rezilienței sectorului bancar¹³⁹. Nivelul amortizorului de capital este determinat în funcție de doi indicatori privind calitatea activelor: rata creditelor neperformante și gradul de acoperire cu provizioane a expunerilor neperformante. De la implementarea acestui instrument (iunie 2018), instituțiile de credit au înregistrat o îmbunătățire importantă a nivelului de risc, majoritatea instituțiilor de credit migrând din categoria cu risc ridicat către categoria cu risc scăzut. Astfel, în prima jumătate a anului 2025, 13 bănci sunt încadrate în categoria cu risc scăzut (pentru care nivelul amortizorului este stabilit la 0 la sută), 5 bănci sunt încadrate în categoria de risc mediu (pentru care cerința privind nivelul amortizorului este de 1 la sută) și doar o singură bancă se află în categoria cu risc ridicat (pentru care cerința este de 2 la sută).

3.2. Evoluția și riscurile creditării populației și companiilor nefinanciare

Grafic 3.7. Rate anuale de creștere a creditului în UE (procente, decembrie 2024)

Sursa: BCE

Sectorul bancar românesc a înregistrat în anul 2024 unul dintre cele mai rapide ritmuri de creștere a creditării sectorului real în cadrul Uniunii Europene (Grafic 3.7). Această dinamică a fost susținută atât de factori de cerere, în special în cazul populației, pe fondul creșterii venitului disponibil și a așteptărilor privind veniturile viitoare, cât și de factori de ofertă, precum continuarea programelor de sprijinire a IMM prin acordarea de garanții de credit (programul IMM Plus). Costurile de finanțare încă ridicate și perspectivele modeste de creștere economică, într-un context sporit de incertitudine, pot exercita presiuni asupra capacității de plată a debitorilor, în special a celor cu un grad mare

de îndatorare, a IMM și a firmelor din sectoarele economice vulnerabile la fluctuațiile economice.

Pe parcursul anului 2024, calitatea portofoliului de credite a continuat să se situeze în zona de risc scăzut, rata de neperformanță înregistrând valori apropiate de valoarea minimă înregistrată de la introducerea indicatorului (2,5 la sută, +0,09 puncte procentuale față de nivelul minim consemnat în decembrie 2023). Evoluțiile au fost caracterizate de dinamici divergente în structura portofoliului de credite. Astfel, în timp ce firmele IMM, în special cele din sectoare cu grad redus de tehnologie (*low-tech*) și grad redus de cunoaștere

¹³⁸ [Recomandarea CNSM nr. R/5/2024 privind amortizorul anticiclic de capital în România](#)

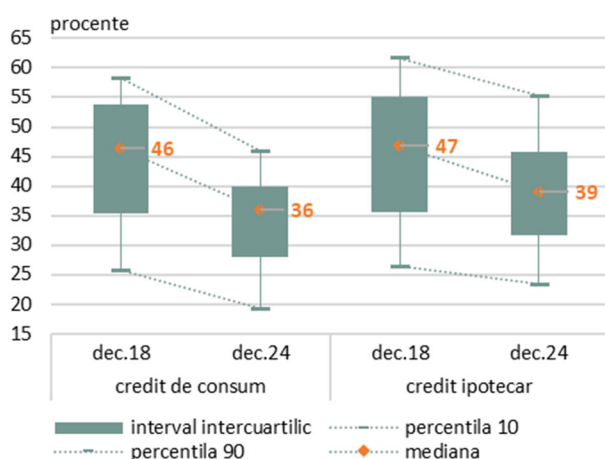
¹³⁹ [Recomandarea CNSM nr. 9/18.12.2017 privind amortizorul de capital pentru riscul sistemic în România](#)

(*less-knowledge intensive services*), precum și cele din sectorul IT, au întâmpinat dificultăți în rambursarea împrumuturilor, rata de neperformanță a portofoliului de credite acordate populației a scăzut.

Măsurile macroprudențiale la nivel de debitor, implementate încă înainte de criza pandemică, au reprezentat un factor important în menținerea la un nivel gestionabil a riscurilor asociate activității de creditare. În primul rând, stabilirea unor plafoane pentru nivelul de îndatorare a debitorilor (*debt-service-to-income*, DSTI, reintroduse în anul 2019) au rolul de a permite acestora menținerea unor rezerve de venit necesare absorbției unor eventuale șocuri asupra gradului de îndatorare (Grafic 4.8). În al doilea rând, limitele maxime privind nivelul creditului relativ la valoarea proprietății imobiliare (*loan-to-value*, LTV, reintroduse în anul 2011, și revizuite în anul 2022), complementare celor privind gradului de îndatorare (DSTI), oferă o protecție suplimentară atât debitorilor, cât și instituțiilor de credit în cazul unor posibile scăderi ale prețurilor locuințelor. Mai mult, definirea de limite mai stricte pentru împrumuturile în valută, atât pentru DSTI, cât și pentru LTV, permite asigurarea de rezerve suplimentare de creștere a gradului de îndatorare, respectiv a raportului dintre valoarea creditului și a colateralului, necesare gestionării unor eventuale evoluții adverse ale cursului de schimb.

În ceea ce privește sectorul populației, situația financiară a continuat să se îmbunătățească în anul 2024, în condițiile menținerii unei dinamici pozitive importante a veniturii din salarii și a majorării generalizate a pensiilor. Acest lucru a condus, însă, la o creștere alertă a creditului de consum (17 la sută, rată anuală de creștere, decembrie 2024), determinată în principal de accelerarea creditării negarantate (+23 la sută) și, într-o mică măsură, de cardurile de credit (+12 la sută).

Grafic 3.8. Distribuția gradului de îndatorare pentru creditele de consum și ipotecare

Sursa: BNR

Spre deosebire de perioadele anterioare caracterizate de dinamici rapide ale creditului de consum, creșterea creditului din prezent s-a realizat în condiții macroprudențiale mai stricte, menite să limiteze acumularea de riscuri în sectorul bancar. Astfel, riscul de credit aferent creditului de consum este semnificativ mai redus, gradul de îndatorare al debitorilor diminuându-se la 36 la sută din venitul disponibil comparativ cu 46 la sută în perioada anterioară implementării ultimei măsurii macroprudențiale de acest tip (Grafic 3.8). De asemenea, riscul de valutar și cel de rata dobânzii se situează la un nivel scăzut, cea mai mare parte a creditelor de

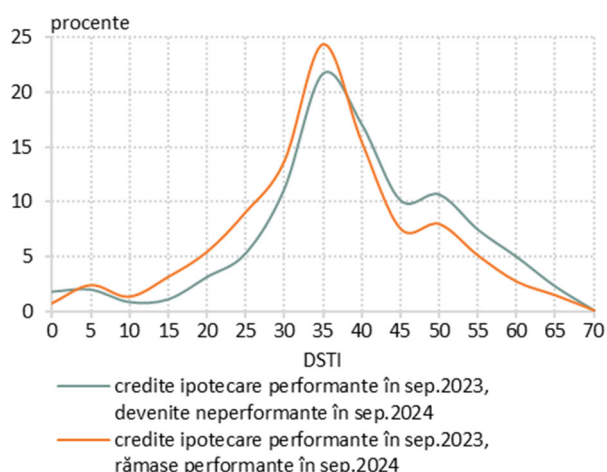
consum fiind acordate în lei (94 la sută din total credit de consum) și la o rată de dobândă fixă pe toată durata creditului (71 la sută).

În aceste condiții, rata de neperformanță a continuat tendința descendentă pe parcursul anului 2024, accelerând evoluția descendentă în ultimele luni până la valoarea de 5,03 la sută. În structură, se remarcă unele evoluții divergente. Pe

de o parte, cardurile de credit și cele de debit au înregistrat creșteri importante ale neperformanței în trimestrul al treilea, urmate de scăderi la valori apropiate celor de la finalul anului 2023. Ratele de neperformanță în aceste cazuri sunt semnificativ mai reduse comparativ cu cea aferentă creditului negaranțat (2,1 la sută și, respectiv, 2,04 la sută, față de 4,7 la sută, decembrie 2024). Pe de altă parte, în cazul creditului de consum cu garanție ipotecară (reprezentând doar 3 la sută din creditul acordat populației), rata de neperformanță s-a majorat ușor (+0,3 puncte procentuale), în condițiile în care volumul creditului s-a redus semnificativ (-17 la sută). Acest tip de credit, acordat în condiții macroprudențiale laxe, pe perioade foarte lungi de timp, majoritar în valută (70 la sută) și la rate variabile de dobândă, continuă să reprezinte cel mai riscant segment al creditului de consum, rata de neperformanță fiind în prezent de 12,7 la sută (decembrie 2024).

Spre deosebire de creditul de consum, cel ipotecar a înregistrat o evoluție modestă (4,2 la sută), reluând evoluția ascendentă întreruptă în anul 2023, modificarea taxei pe valoare adăugată pentru tranzacțiile imobiliare și așteptările privind evoluția pieței imobiliare reprezentând principalii factori care au contribuit la temperarea creditării pe acest segment. Normalizarea activității pe piața imobiliară rezidențială din ultimii ani, în condițiile unei dinamici pozitive importante a veniturilor și a unor evoluții moderate a prețurilor imobiliare rezidențiale la nivel național, a condus la o reducere a programului guvernamental de sprijinire a achizițiilor de locuințe (programul Noua Casă). Diminuarea volumului de credite acordate prin intermediul acestui program (-16 la sută în anul 2024) a fost, însă, compensată de majorarea creditării ipotecare standard.

Grafic 3.9. Distribuția gradului de îndatorare a creditelor imobiliare performante și neperformante

Sursa: BNR

Activitatea de creditare pe segmentul împrumuturilor ipotecare este, de asemenea, avută în vedere de măsuri macroprudențiale la nivel de debitor: (i) limitarea gradului de îndatorare (DSTI), și (ii) cerințe privind gradul de acoperire a creditelor prin garanții (LTV). Eficacitatea acestor măsuri este reflectată de evoluția calității acestor credite.

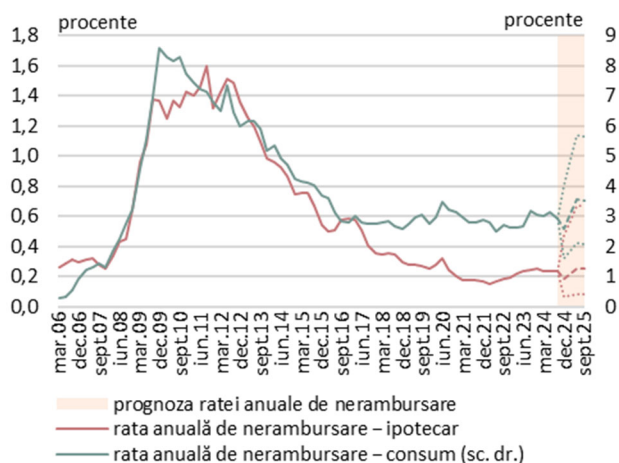
Gradul de îndatorare în cazul debitorilor cu finanțări bancare pentru achiziția de locuințe este în prezent la 39 la sută (valoare mediană, decembrie 2024). Debitorii cu un grad de îndatorare de 45 la sută sau mai mare s-au confruntat cu dificultăți de plată a creditelor într-o mai mare măsură comparativ cu cei cu grade de îndatorare mai mici (Grafic 3.9).

Astfel, ponderea creditelor ajunse în neperformanță pentru debitorii cu un nivel mare al îndatorării a fost de 36 la sută, comparativ cu doar 25 la sută în cazul debitorilor care nu au înregistrat restanțe în plata creditelor. De asemenea, implementarea măsurii LTV a determinat creșterea ponderii

creditelor cu valori mai mari ale gradului de acoperire prin colateral a creditelor, respectiv valori mai mici ale LTV. Astfel, ponderea creditelor ipotecare standard cu LTV mai mic de 85 la sută s-a majorat la 70 la sută (septembrie 2024) de la 61 la sută anterior recalibrării măsurii în anul 2022. Rata de nerambursare a creditelor ipotecare a urmat o evoluție descendentă în primele trei trimestre ale anului, tendința stabilizându-se ulterior în jurul valorii de 1,6 la sută.

Riscul valutar aferent acestor credite se menține la un nivel redus, similar creditului de consum, limitele mai restrictive pentru indicatorii DSTI și LTV în cazul împrumuturilor în valută descurajând finanțarea de acest tip (89 la sută

Grafic 3.10. Proгноza ratei anuale de nerambursare pentru creditele ipotecare și de consum

Sursa: BNR

din creditele ipotecare sunt acordate în monedă națională). Spre deosebire de creditele de consum, riscul de dobândă este unul important dat fiind sensibilitatea serviciului datoriei la modificări ale ratei dobânzii ca urmare a scadențelor lungi și valorilor mari ale sumelor acordate. Mai mult, aproximativ 60 la sută din creditele ipotecare sunt acordate la rate de dobândă variabile sau cu rate de dobândă fixă pe termen mai mic de un an.

Pentru perioada următoare, așteptările sunt de creștere ușoară a riscului de credit în cazul creditelor ipotecare și de majorare moderată în cazul creditelor de consum, evoluții caracteristice fazei descendente a ciclului de credit. Astfel, valoarea ratei de neperformanță

este estimată să crească cu 0,02 puncte procentuale în cazul creditelor ipotecare, la 0,25 la sută în septembrie 2025 și cu 0,6 puncte procentuale, la 3,5 la sută, în cazul creditelor de consum (Grafic 3.10).

În ceea ce privește sectorul companiilor nefinanciare, creditarea a continuat în anul 2024 într-un ritm mai modest (7,1 la sută), dar orientat într-o mai mare măsură către expuneri cu risc mai mic. Astfel, majorări s-au înregistrat în cazul creditului acordat corporațiilor (14,6 la sută) și a creditului în lei acordat IMM (+9,1 la sută), în timp ce creditul în valută acordat IMM s-a redus cu 6,1 la sută. Acest lucru a favorizat reducerea ponderii creditării în valută, în special în cazul împrumuturilor IMM (-3 puncte procentuale, la 38 la sută). Creditele companiilor nefinanciare continuă să fie expuse la riscul de rata dobânzii, majoritatea finanțărilor bancare fiind acordate cu rate de dobândă variabile pe toată durata creditului (94 la sută).

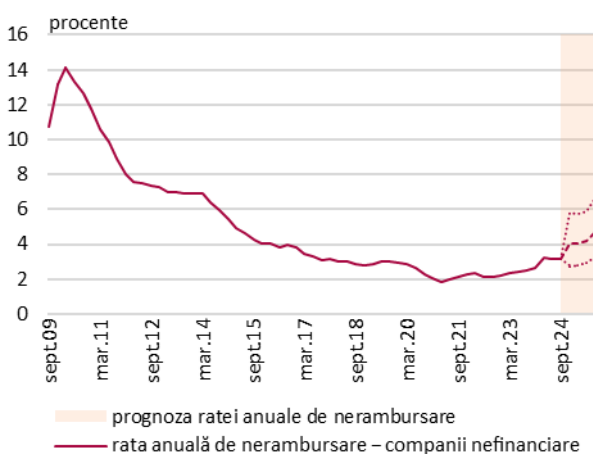
Din punct de vedere al riscului de credit, evoluțiile recente indică o ușoară deteriorare a calității, rata de neperformanță majorându-se ușor la 4,1 la sută (+0,3 puncte procentuale), pe fondul dificultăților financiare întâmpinate atât de către IMM, cât și de corporații. Astfel, rata de neperformanță a creditelor IMM a urcat la 4,8 la sută în decembrie 2024 (+0,36 puncte procentuale), în

timp ce în cazul corporațiilor aceasta s-a majorat la 2,7 la sută (+0,42 puncte procentuale). La nivel sectorial, firmele din comerț, industrie extractivă, agricultură și, dintre firmele din sectorul servicii, cele cu un grad redus de cunoaștere, au înregistrat cele mai mari creșteri ale volumului de credite neperformante. Pe segmentul firmelor IMM, acestor firme li se adaugă cele din utilități și, dintre cele din industria prelucrătoare, cele cu un grad redus de tehnologie.

O situație aparte o reprezintă firmele din IT, majoritatea fiind din categoria IMM, care se confruntă cu modificări structurale importante ale sectorului, în contextul accelerării inovațiilor tehnologice din domeniu, al digitalizării, dar și al răspândirii utilizării algoritmilor de inteligență artificială. În cazul acestor firme, rata de neperformanță s-a majorat cu 9 puncte procentuale la 14 la sută, în special ca urmare a creșterii creditelor clasificate de către bănci ca fiind în improbabilitate de plată (doar aproximativ o treime din expunerile încadrate în stare de neperformanță fiind credite cu întâzieri de peste 90 de zile).

Estimările privind riscul de credit aferent împrumuturilor acordate companiilor nefinanciare arată o continuare a tendinței de deteriorare a calității creditului,

Grafic 3.11. Prognoza ratei anuale de nerambursare pentru creditele acordate companiilor nefinanciare

Sursa: BNR

rata de neperformanță fiind estimată să se majoreze cu 1,4 puncte procentuale la 4,6 la sută, în intervalul octombrie 2023 – septembrie 2025 (Grafic 3.11).

Un segment important al creditării companiilor nefinanciare îl reprezintă împrumuturile cu garanție de stat (17,5 la sută din totalul portofoliului de credite acordate companiilor nefinanciare, decembrie 2024). Având în vedere contextul internațional actual, dar și cerințele de consolidare a bugetului de stat și de continuare a reformelor economice necesare absorbției fondurilor europene, în special a celor din PNRR, se impune o evaluare prudentă de către bănci a expunerilor care beneficiază în prezent de

garanții de stat. În plus, este necesară o reevaluare a rolului programelor guvernamentale de sprijinire a economiei în orientarea modelului de creștere către sectoare strategice, precum sectoare cu valoare adăugată mai mare, cu grad de tehnologie și cunoaștere mai mare și a celor care contribuie la îmbunătățirea siguranței alimentare și a celei energetice. În acest sens, la finalul anului 2024, s-a constituit un grup de lucru cu participarea atât a autorităților, cât și a sectorului privat, sub coordonarea Comitetului Național pentru Supraveghere Macroprudentială, având ca scop analizarea programelor guvernamentale și identificarea măsurilor necesare majorării impactului acestora asupra dezvoltării economice.

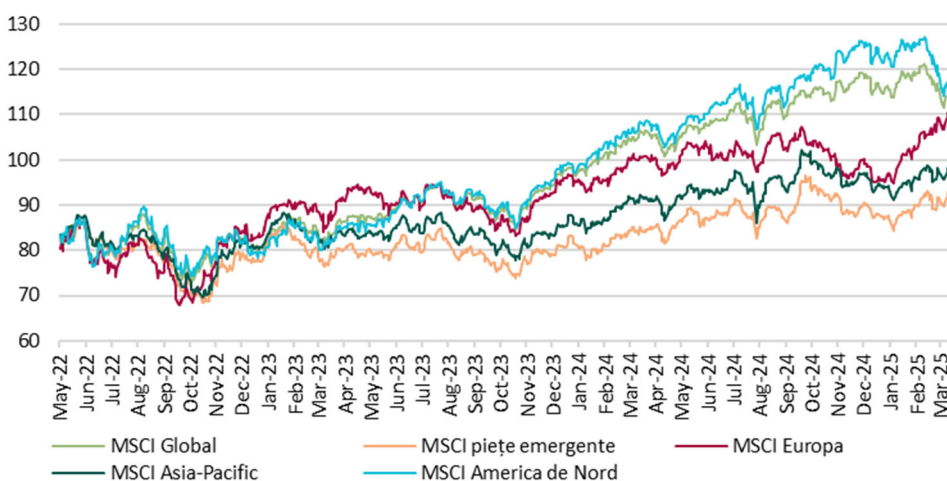
4. Sectorul non-bancar

Evoluțiile de ansamblu pe piețele financiare nebancare din Europa s-au menținut predominant pozitive pe parcursul perioadei primelor trei luni ale anului curent, în pofida accentuării riscurilor economice și geo-politice.

Pe segmentul piețelor bursiere se observă tendințele în continuare divergente ale indicilor de acțiuni din SUA comparativ cu cei europeni, însă de o manieră opusă față de situația consemnată pe parcursul ultimului trimestru al anului anterior.

Astfel, în vreme ce la finele anului 2024 cotațiile indicilor principali ai burselor din SUA consemnau noi maxime istorice pe fondul optimismului aproape generalizat privind companiile de tehnologie, pe parcursul primelor două luni ale anului evoluția a fost laterală, investitorii preferând să aștepte mai multă claritate în dinamica economiei și în ceea ce privește impactul politicilor economice ale administrației Trump. Însă, în prima jumătate a lunii martie, investitorii au început să se manifeste îngrijorări față de efectele economice negative previzibile ale abordării noii administrații a SUA privind relațiile de comerț exterior și reducerea cheltuielilor publice. Pe acest fond, indicii principalelor burse din SUA au înregistrat scăderi de circa 10 procente. Având în vedere ponderea dominantă în capitalizarea bursieră globală, aceste evoluții ale burselor din SUA au imprimat tendințe similare pentru indicii agregați la nivel internațional.

Grafic 4.1. Indici MSCI (1 ian 2022 = 100)

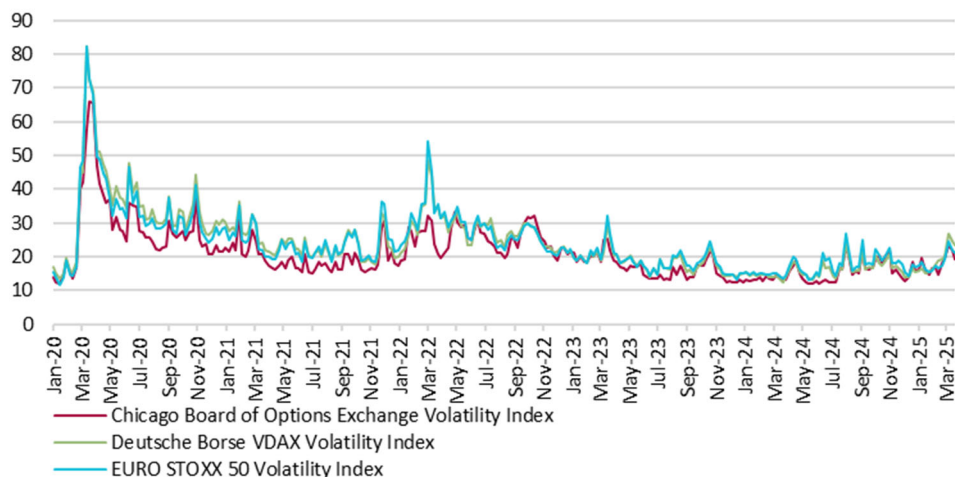
Sursa: Bloomberg, calcule proprii

Prin contrast, principalii indici europeni de acțiuni au consemnat o recuperare importantă pe parcursul primului trimestru al anului curent, astfel că pe ansamblu perioadei 13 ianuarie – 18 martie 2025 indicele compozit MSCI Europe a consemnat o apreciere cu circa 13 procente și a marcat noi maxime istorice. Inversarea de manieră pozitivă a divergenței dintre dinamica piețelor

de acțiuni din SUA și Europa a avut loc în contextul în care investitorii au acordat mai multă importanță implicațiilor favorabile pentru economia europeană provenind din planurile de relansare a sectorului industriei de apărare și au fost mai puțin preocupați de efectele negative ale tensiunilor comerciale cu SUA. Astfel, indicele Euro Stoxx 50, reprezentând 50 dintre cele mai mari și mai lichide acțiuni din zona euro, a menținut o creștere moderată, susținută de câștigurile corporative robuste și pe fondul reducerii de către BCE a ratei de referință a dobânzii în zona euro precum și al măsurilor anunțate privind pachetul de cheltuieli militare și investiții în infrastructura de 1 trilion de euro al Germaniei. Din punct de vedere sectorial, acțiunile companiilor industriale și cele din sectorul financiar s-au plasat printre cele cu cea mai accentuată apreciere, în vreme ce sectorul de asistență medicală s-a confruntat cu provocări, firme importante precum Novo Nordisk și Roche întâmpinând scăderi ale prețurilor acțiunilor din cauza preocupărilor de reglementare și a presiunilor competitive.

Pe termen scurt, volatilitatea piețelor de acțiuni se menține ridicată, luna martie fiind caracterizată de numeroase schimbări de tendință, atât pe piețele americane cât și europene, generate în principal de reacția de moment a investitorilor la noile informații ce apar în legătură cu tensiunile geopolitice și comerciale cu impact asupra celor două blocuri economice. Din perspectivă istorică însă, nivelul actual al indicilor de volatilitate implicită este semnificativ mai redus comparativ cu perioada de declanșare a pandemiei Covid sau primele luni ale războiului din Ucraina.

Grafic 4.2. Dinamica indicilor de volatilitate implicită

Sursa: Bloomberg

Totuși, chiar și pe fondul corecțiilor bursiere evidențiate mai sus, la nivel global indicii de volatilitate nu au înregistrat creșteri semnificative comparativ cu mediile istorice, situație valabilă inclusiv în cazul piețelor europene.

Pe plan local, Indicele de tranzacționare a Bursei București (BET), care urmărește performanța celor mai lichide companii listate la Bursa de Valori

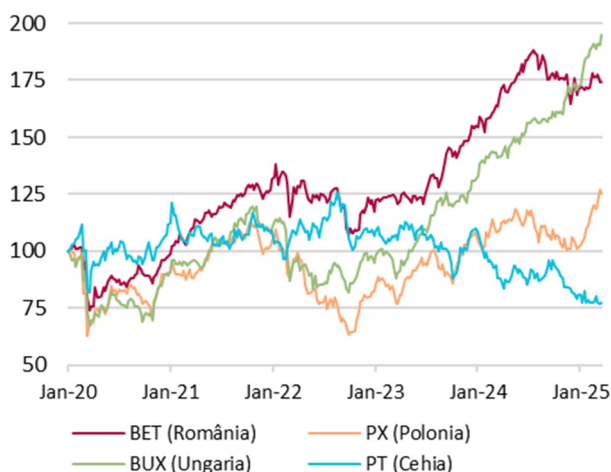
București, a prezentat fluctuații semnificative în perioada analizată și se menține într-un regim de consolidare ulterior maximului istoric atins în luna iulie a anului anterior și a corecției descendente ce a urmat pe parcursul lunilor august - noiembrie. Incertitudinile din plan politic și accentuarea deficitelor gemene concomitent cu încetinirea creșterii economice au condus la un comportament precaut al investitorilor, astfel că lichidității pieței s-a redus iar volatilitatea prețurilor s-a amplificat.

În ciuda acestor provocări, anumite sectoare au demonstrat rezistență. De exemplu, sectorul energetic, reprezentat de companii precum SNGN Romgaz SA și Transgaz, a menținut o performanță relativ stabilă beneficiind în continuare de încrederea investitorilor ca urmare a cererii interne susținute și importanței strategice. Însă, în același timp, prețurile acțiunilor companiilor din sectorul financiar s-au confruntat cu presiuni descendente, pe fondul îngrijorărilor legate de efectele încetinirii economice asupra profitabilității acestora.

Din perspectivă regională, evoluțiile au fost profund divergente, la cele două extreme plasându-se indicele bursei din Budapesta care a menținut un trend ascendent accentuat și consemnat în mod repetat noi maxime istorice, respectiv indicele bursei din Praga care se plasează la finele lunii martie 2025 la minimum ultimilor 5 ani. Indicele bursei poloneze a avut o evoluție predominant pozitivă pe ansamblul ultimelor două trimestre, consemnând în luna martie a anului curent noi maxime istorice. În acest context, evoluția indicelui principal al

Bursei de Valori București se plasează în interiorul plutonului format de indicii burselor de acțiuni din regiune.

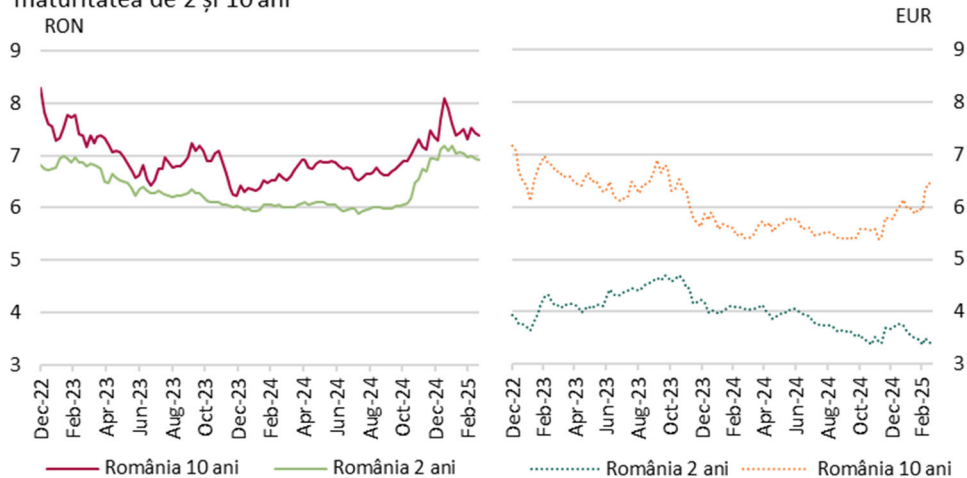
Grafic 4.3. Dinamica indicilor bursieri regionali (1 ian. 2020 = 100)

Sursa: Bloomberg, calcule proprii

În ceea ce privește piețele de obligațiuni suverane, în cazul României, pe parcursul ultimului trimestru din 2024 și primului trimestru din 2025, randamentele obligațiunilor suverane denuminate în lei s-au tranzacționat preponderent în plaja superioară de valori consemnată pe parcursul ultimilor doi ani. Randamentul titlurilor cu maturitatea de 10 ani a continuat trendul ascendent inițiat încă de la începutul anului trecut și a marcat un maxim de 8,1 la sută la jumătatea lunii ianuarie 2025, pentru ca ulterior să consemneze o ușoară corecție descendentă și să se stabilizeze în jurul nivelului de 7,4 la sută. Titlurile cu maturitate

mai scurtă, de doi ani, au împărtășit o tendință similară, înregistrând o creștere a randamentului la maturitate de la valori de aproximativ 6 la sută în luna octombrie 2024 până la maxime de circa 7,1 la sută la mijlocul lunii ianuarie 2025 iar ulterior s-a plasat la valori de circa 6,9 la sută în ultima decadă a lunii martie.

Grafic 4.4. Evoluția randamentelor obligațiunilor suverane emise de SUA și Germania cu maturitatea de 2 și 10 ani

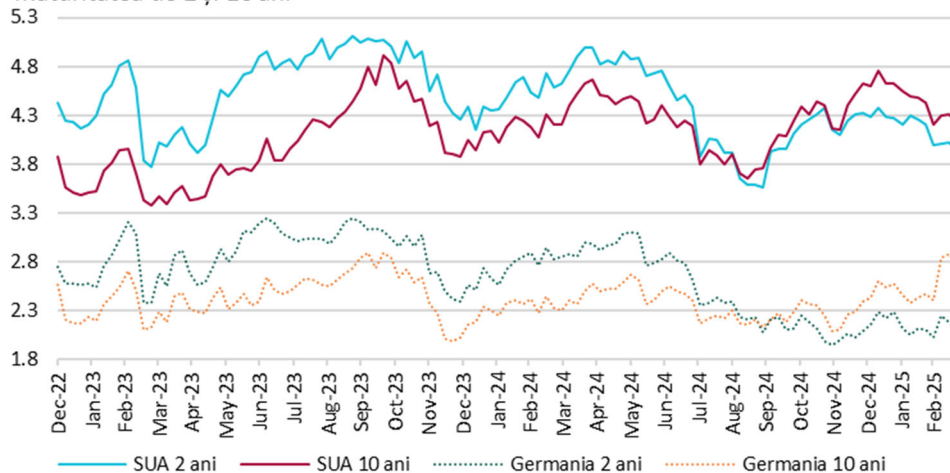
Sursa: Bloomberg

Instrumentele de datorie suverană denumite în euro emise de România au avut în perioada recentă evoluții divergente în funcție de maturități. Astfel titlurile pe termen de 2 ani au cunoscut o scădere a randamentului la maturitate, plasându-se la finele celei de-a doua decade a lunii martie la niveluri minime pentru ultimii doi ani, în jurul valorii de 3,35 la sută. În același timp, obligațiunile în euro cu maturitatea de 10 ani emise de România au cunoscut pe parcursul primului trimestru al anului curent o creștere a randamentelor de la valori de circa 5,4 la sută (la finele anului 2024 – un minim al ultimilor doi ani) până la aproximativ 6,38 la sută la finele celei de-a doua decadă a lunii martie.

Unul dintre factorii care au contribuit la evoluțiile menționate a fost modificarea pe parcursul ultimelor două trimestre a perspectivei privind ratingul de credit acordat României de către principalele agenții internaționale de rating, de la stabil la negativ, în contextul amplificării menționate a deficitelor gemene. Totodată, reducerile ratelor dobânzilor de către Banca Centrală Europeană în cursul ultimelor două trimestre au exercitat efecte descendente, în special asupra randamentelor obligațiunilor în euro emise de România pe orizontul mai scurt de timp (2 ani).

Pe plan internațional randamentele la maturitate ale obligațiunilor suverane în dolari emise de SUA și în euro emise de Germania au consemnat fluctuații de amplitudine moderată și au reflectat în principal anticipările investitorilor referitoare la evoluția inflației și a conduitei politicii monetare a FED și BCE.

Grafic 4.5. Evoluția randamentelor obligațiunilor suverane emise de SUA și Germania cu maturitatea de 2 și 10 ani

Sursa: Bloomberg

Randamentele obligațiunilor SUA cu maturitatea de 10 ani au menținut o volatilitate ceva mai ridicată, cu o tendință predominant descendentă pe parcursul primului trimestru al anului curent, inversând și anulând în mare parte avansul dobândit în cursul trimestrului anterior. Aceasta poate indica o temperare a anticipațiilor inflaționiste și posibilitatea unei încetiniri economice. O evoluție similară au avut și obligațiunile SUA cu maturitate de 2 ani, acestea menținând însă o traiectorie mai puțin volatilă, cu scăderi moderate ale randamentului spre finalul intervalului. Ceea ce se remarcă este ușoara creștere a diferenței dintre randamentele pentru maturitatea de 10 ani față de cele pentru maturitatea de 2 ani, mai ales prin comparație cu perioada trimestrelor doi și trei ale anului anterior.

Piața criptoactivelor a continuat să fie dominată de niveluri extreme ale volatilității, ca și pe întreg parcursul anului anterior. Și pe parcursul acestui început de an tranzacționarea acestor instrumente speculative s-a confruntat cu tulburări semnificative din cauza furturilor cibernetice pe scară largă, un exemplu fiind atacul asupra uneia dintre cele mai cunoscute platforme de tranzacționare dedicată acestor instrumente, *Bybit Exchange*. Aceasta era până în prezent apreciată ca fiind una dintre cele mai sigure burse de active crypto, datorită faptului că folosește sisteme de stocare a deținerilor participanților în portofele virtuale ce nu sunt conectate la internet (așadar sunt practic imposibil de accesat de către utilizatori neautorizați), cu excepția momentelor în care au loc transferurile acestor instrumente către și dinspre platforma de tranzacționare, pentru realizarea tranzacțiilor. Totuși, în luna februarie 2025, această platformă cu sediul în Dubai, a suferit o breșă masivă de securitate, ducând la furtul a aproximativ 400.000 de Ethereum, evaluat la aproximativ 1,5 miliarde de dolari. Incidentul este considerat cel mai mare furt de crypto active de până acum.

Aceste incidente evidențiază vulnerabilitățile de securitate persistente din cadrul ecosistemului crypto activelor și provocările permanente generate de activitățile infracționale cibernetice.

La evoluția descendentă a cotațiilor principalelor active cripto din cursul primului trimestru al anului curent a contribuit și tendința de marcare a profiturilor speculative în urma creșterilor semnificative consemnate în trimestrul anterior, în special pe fondul anticipărilor unui eventual tratament favorabil al politicilor reglementare din sectorul financiar pentru aceste active, de către noua administrație a SUA.

Grafic 4.6. Evoluția cotațiilor principalelor active cripto (USD)

Sursa: LSEG Datastream

5. Bulgaria – stadiul aderării la zona euro

Bulgaria își propune să devină al 21-lea stat membru al zonei euro. Încă din 1997, leva funcționează într-un regim de consiliu monetar, fiind inițial ancorată de moneda germană, iar ulterior de moneda euro. În prezent, cursul fix dintre cele două monede este 1 euro = 1,95583 leva.

Ținta inițială pentru adoptarea monedei euro era 1 ianuarie 2025. Totuși, Raportul de convergență al BCE din 2024 a constatat că Bulgaria nu îndeplinea toate criteriile necesare, în special din cauza inflației ridicate (ECB, 2024), ceea ce a dus la amânarea calendarului planificat.

În ciuda acestei întârzieri, Banca Națională a Bulgariei și autoritățile politice și-au menținut angajamentul de a adera la zona euro cât mai curând posibil, iar estimările indicau posibilitatea ca ulterior lunii decembrie 2024 nivelul inflației din Bulgaria să scadă sub pragul care ar permite solicitarea unei reevaluări extraordinare și, eventual, accelerarea procesului de aderare.

Un semnal important așteptat a fost adoptarea, la 7 august 2024, a legii privind introducerea monedei euro. Acest act legislativ este considerat cea mai importantă măsură juridică pentru pregătirea trecerii la euro, stabilind condițiile și modul în care se va realiza conversia monetară. Legea reprezintă unul dintre ultimii pași esențiali de natură legislativă înainte de re-evaluarea îndeplinirii criteriilor economice de convergență de la Maastricht, dintre care doar cel privind stabilitatea prețurilor nu este deocamdată considerat îndeplinit. În cazul unui rezultat favorabil, pasul următor ar fi luarea deciziei de către Consiliul UE privind adoptarea euro de către Bulgaria. Ulterior, vor mai fi adoptate reglementări și acte normative secundare pentru a detalia aspectele prevăzute în cadrul legislativ general. Pe 20 august 2024, președintele bulgar Rumen Radev a semnat decretul de promulgare a legii în Monitorul Oficial al Bulgariei, aceasta intrând astfel oficial în vigoare.

La începutul anului curent, pe 24 februarie 2025, Consiliul de Miniștri al Bulgariei a adoptat decizia de a solicita în mod formal CE și BCE elaborarea unui raport extraordinar de convergență iar Banca Națională a Bulgariei și Ministerul de Finanțe au transmis oficial cererea¹⁴⁰.

Raportul BCE privind convergența este așteptat în prima parte a lunii iunie 2025, în paralel cu raportul CE, conform declarațiilor primului ministru al Bulgariei¹⁴¹. Acestea vor evalua dacă Bulgaria a atins un nivel adecvat și sustenabil de convergență economică, precum și dacă legislația națională este compatibilă cu tratatele europene și cu SEBC și al BCE. Evaluările vor include atât o analiză juridică, cât și o analiză detaliată a criteriilor economice, inclusiv cele referitoare la inflație și la ratele dobânzilor pe termen lung.

Presupunând că publicarea raportului va avea loc la data preconizată, valorile de referință considerate pentru evaluarea îndeplinirii criteriului privind stabilitatea prețurilor vor fi calculate pe baza datelor aferente Indicelui Armonizat al Prețurilor de Consum (HIPC) din luna aprilie 2025. Potrivit legislației europene, valoarea de referință pentru criteriul stabilității prețurilor se determină ca media ratelor inflației din cele trei state membre UE cu cele mai bune performanțe în acest domeniu, la care se adaugă 1,5 puncte procentuale. Practica anterioară exclude din calcul eventualele valori anormale. Pe baza tendințelor observate în evoluția HIPC, conform datelor disponibile până în februarie 2025 și, presupunând o continuitate a acestora, este de așteptat ca, în aprilie 2025, cele trei țări cu cea mai scăzută inflație medie anuală să fie dintre Finlanda (1,1 la sută), Irlanda (1,2 la sută), Italia (1,2 la sută), Lituania (1,2 la sută) și Danemarca (1,4 la sută). Toate aceste cinci țări au consemnat în luna februarie 2025 o rată medie anuală a inflației determinată pe baza HIPC mai mică de 1,5 la sută iar tendința a fost descendentă sau

¹⁴⁰ BNT News. URL: <https://bntnews.bg/f/news/o/1328/a788a06f647d4c061e054aa45358882f.pdf>

¹⁴¹ Nikolov K. (2025). „Bulgaria claims it is fully ready to adopt the euro“. EuroActiv article. 26 February 2025. URL: <https://www.euractiv.com/section/politics/news/bulgaria-claims-it-is-fully-ready-to-adopt-the-euro/>.

staționară¹⁴². În acest context, în absența unor evoluții neanticipate sau a devierii de la trendurile actuale pe parcursul lunilor martie și aprilie, valoarea de referință astfel calculată pentru inflație s-ar putea situa, într-o aproximare orientativă și de ordin general, în intervalul 2,5-3,1 la sută. Pentru comparație, rata medie anuală a inflației din Bulgaria în luna februarie 2025 a fost de 2,6 la sută iar tendința ultimelor 12 luni a fost ușor descendentă.

În ceea ce privește criteriul referitor la rata dobânzii pe termen lung, o valoare orientativă pentru februarie 2025 calculată pentru cele cinci țări menționate mai sus (din care doar primele trei cel mai bine plasate din perspectiva inflației medii anuale vor fi considerate efectiv în raportul de convergență, exceptând eventuale valori extreme) este de circa 4,9 la sută și reprezintă media ratelor dobânzilor pe 12 luni în aceste țări, la care se adaugă două puncte procentuale. În februarie 2025, rata medie anuală a dobânzii echivalente în Bulgaria era de circa 3,9 la sută, semnificativ sub acest prag de referință¹⁴³).

Așadar, extrapolând trendurile actuale și în absența oricăror deviații sau manifestării unor factori neanticipați, se poate aprecia că există premise ca rezultatul evaluării din luna iunie să fie favorabil Bulgariei, astfel încât să fie îndeplinite condițiile pentru derularea celorlalte etape necesare în vederea adoptării de către țara vecină a monedei euro începând cu 1 ianuarie 2026.

6. Convergența nominală

În ultimul trimestru al anului 2024, indicatorii de convergență nominală au urmat, cu unele tensionări, evoluțiile înregistrate în intervalul anterior. Dezechilibrul bugetar s-a accentuat suplimentar, ajungând la 8,6 la sută din PIB, iar îndatorarea guvernamentală s-a extins până în proximitatea bornei de 55 la sută din PIB, după încă o majorare trimestrială de circa două puncte procentuale (a se vedea Tabelul 6.1).

Creșterea medie anuală a prețurilor a înregistrat o ușoară atenuare a pasului trimestrial de ajustare (-0,6 puncte procentuale până la 5,8 la sută, față de 0,9 puncte procentuale corecție în T3 2024). Media anuală a ratei dobânzii pe termen lung a stagnat la 6,3 la sută, pe fondul deteriorării condițiilor de finanțare a sectorului guvernamental la finalul intervalului de referință.

¹⁴² Eurostat. „HICP – monthly data (12-month average rate of change)”. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_mv12r\\$defaultview/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_mv12r$defaultview/default/table?lang=en)

¹⁴³ Eurostat. „EMU convergence criterion series – monthly data”. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/irt_lt_mcbym/default/table?lang=en

Tabel 6.1. Evoluția încadrării în criteriile de la Maastricht

	T4 2019	T4 2020	T4 2021	T4 2022	T4 2023	T1 2024	T2 2024	T3 2024	T4 2024
Soldul bugetului consolidat	-4,3	-9,2	-7,1	-6,4	-6,5	-7,1	-7,0	-7,6	-8,6*
(procente în PIB)	(-3,0)	(-3,0)	(-3,0)	(-3,0)	(-3,0)	(-3,0)	(-3,0)	(-3,0)	(-3,0)
Datoria publică	35,3	46,9	48,5	47,2	48,8	51,6	51,1	53,1	54,6*
(procente în PIB)	(-60)	(-60)	(-60)	(-60)	(-60)	(-60)	(-60)	(-60)	(-60)
Rata dobânzii pe termen lung	4,5	3,9	3,6	7,5	6,7	6,4	6,4	6,3	6,3
(procente pe an, medie anuală)	(3,5)	(2,7)	(2,6)	(3,7)	(5,2)	(4,9)	(5,6)	(5,1)	(5,1)
Cursul de schimb față de euro**	+0,3/	-0,2/	0/	+1,0/	+2,6/	+2,6/	+2,6/	+0,6/	+0,7/
(apreciere(+)/depreciere(-) procentuală)	-3,0	-4,6	-3,7	-1,6	-0,6	-0,6	-0,7	-1,4	-1,1
Rata inflației (IAPC)	3,9	2,3	4,1	12,0	9,7	8,3	7,3	6,4	5,8
(procente, medie anuală)	(1,9)	(0,5)	(2,2)	(9,3)	(4,4)	(3,4)	(3,4)	(2,4)	(2,5)

() – valoare de referință

*) Ministerul Finanțelor

***) calculat pentru ultima lună a trimestrului ca deviația maximă a cursului de schimb al leului față de euro pe 24 de luni comparativ cu media lunii premergătoare acestui interval

Sursa: Comisia Europeană, Banca Centrală Europeană, Banca Națională a României

Stabilitatea relativă a cursului de schimb a continuat să reprezinte principala ancoră de macrostabilitate.

Deviațiile față de criteriile de la Maastricht au înregistrat, în schimb, evoluții mixte. În cazul ratei inflației decalajul s-a redus semnificativ, în timp ce pentru rata dobânzii pe termen lung deviația de la valoarea de referință corespunzătoare a stagnat. Pe de altă parte, accentuarea derapajului în planul finanțelor publice marchează un nou episod de divergență față de evoluția zonei euro, în pofida continuării procesului de reducere a decalajului economic față de UEM.

Execuția bugetară la finalul lunii decembrie 2024¹⁴⁴ și datele aferente trimestrului trei disponibile conform metodologiei UE¹⁴⁵ confirmă reinflamarea deficitului finanțelor publice în cursul anului trecut, preponderent pe fondul revenirii dezechilibrului structural către valoarea consemnată în anul 2020¹⁴⁶. Nivelul investițiilor publice echivala cu 79 la sută din deficitul la final de an, raportul în cauză fiind în scădere semnificativă față de rezultatul înregistrat cu un an înainte¹⁴⁷. Această relație cantitativă indicată de teoria sustenabilității finanțelor publice comportă nuanțări practice, având în vedere considerații de ordin calitativ referitoare la consecințele în planul macrostabilității pe canalul

¹⁴⁴ Deficit bugetar de cca. 8,65 la sută din PIB comparativ cu 5,6 la sută din PIB cu un an înainte, amplificarea dezechilibrului fiind în creștere cu 1 punct procentuale față de situația înregistrată la T3 2024.

¹⁴⁵ Deficit anualizat de 7,6 la sută din PIB comparativ cu 6,5 la sută din PIB la finalul anului 2023.

¹⁴⁶ Sold bugetar structural estimat la -7,4 la sută din PIB în 2024, față de -6,2 la sută din PIB în 2023 și -7,4 la sută din PIB în 2020, potrivit ultimei evaluări disponibile a CE.

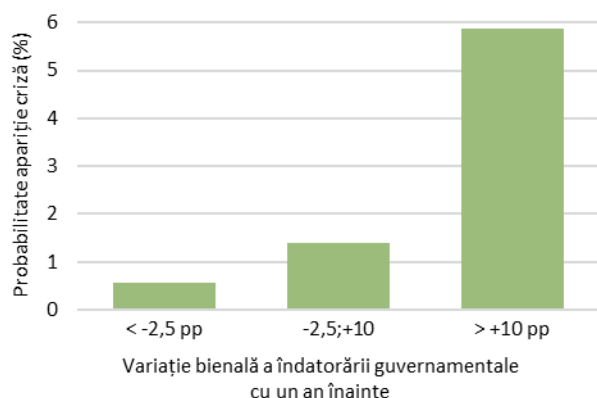
¹⁴⁷ Investiții publice în valoare de 120,2 miliarde lei la un deficit bugetar de 152,7 miliarde lei, respectiv pondere cu circa 30 de puncte procentuale mai mică față de 111 la sută la finalul anului 2023, în condițiile în care majorarea cu 20 de miliarde lei a acestei categorii de cheltuieli bugetare reprezintă o treime din deficitul suplimentar în anul 2024 comparativ cu anul 2023.

echilibrului extern¹⁴⁸. În plus, sporul formării brute de capital în sectorul guvernamental (+20 la sută față de aceeași perioadă a anului trecut) a fost acoperit exclusiv prin fonduri naționale, ponderea celor finanțate din fonduri nerambursabile post-aderare scăzând la 38 la sută¹⁴⁹.

Evoluția datoriei guvernamentale în anul 2024 (+180 miliarde lei la 964,3 miliarde lei) a continuat să fie superioară magnitudinii dezechilibrului bugetar consemnat în acest interval de timp (152,7 miliarde lei), sporind rezerva de prefinanțare acumulată anterior. Pe acest fond, creșterea ponderii datoriei publice în PIB a ajuns la aproximativ 6 puncte procentuale în decurs de un an, îndatorarea guvernamentală apropiindu-se de pragul de 55 la sută din PIB.

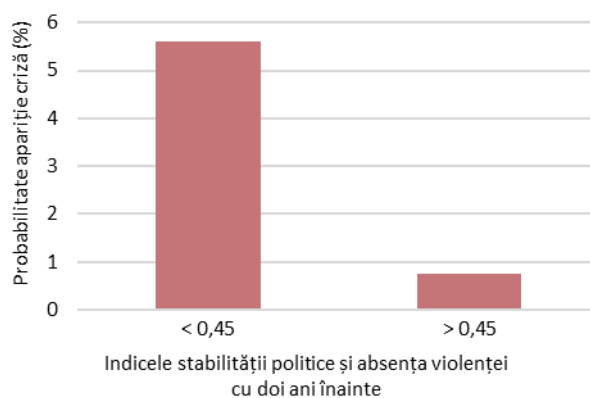
Revenirea pe tendință crescătoare a raportului datorie publică - PIB, după o perioadă de relativă stabilitate în perioada 2021– 2023 în jurul nivelului de 48 la sută din PIB, pune presiune pe ratingul de țară. De altfel, principalele agenții de rating au modificat de la stabilă la negativă perspectiva calificativului de țară, pe fondul scăderii credibilității măsurilor de consolidare fiscală în contextul percepției deteriorării stabilității politice. Inclusiv experiența europeană începând cu anul 2000 indică dinamica bienală a ponderii datoriei guvernamentale în PIB și indicatorul de guvernantă privind stabilitatea politică și absența violenței drept factori de avertizare timpurie a episoadelor de criză de datorie guvernamentală pentru un orizont de timp de un an, respectiv doi ani (a se vedea Graficele 6.1 și 6.2).

Grafic 6.1. Incidența episoadelor de criză suverană în funcție de dinamica bienală a ponderii datoriei publice în PIB

Sursa: CERS, BCE, calcule BNR

Grafic 6.2. Incidența episoadelor de criză suverană în funcție de indicele stabilității politice și absența violenței

Sursa: CERS, Banca Mondială (WGI), calcule BNR

Perspectiva continuării ritmului alert de îndatorare publică până în imediata apropiere a pragului de 60 la sută din PIB încă de la finalul anului curent, ceea

¹⁴⁸ Întrucât multe investiții sunt realizate cu inputuri importate și nu au efecte asupra sectoarelor producătoare de bunuri și servicii comercializabile la export (*tradables*).

¹⁴⁹ De la 62 la sută în anul 2023; în plus, investițiile publice cu finanțare europeană s-au redus cu circa un sfert (-15,8 miliarde lei la 46,2 miliarde lei).

ce echivalează cu o creștere bienală de peste 10 puncte procentuale, ar implica trecerea într-o categorie de risc superioară potrivit experienței europene din ultimele două decenii (a se vedea Graficul 6.1). De altfel, cea mai recentă evaluare a Moody's (14 martie 2025) sugerează că profilul general al riscului de țară ar urma să fie semnificativ inferior celor aferente țărilor din categoria „Baa3”, în absența îmbunătățirii semnificative a perspectivei fiscale. Potrivit estimării Moody's, ponderea datoriei publice în PIB ar ajunge la 59,3 la sută în T4 2025, respectiv cu 10,4 puncte procentuale peste nivelul înregistrat în anul 2023.

La nivel structural, în funcție de moneda de denominare a datoriei publice, se constată continuarea îmbunătățirii ponderii finanțării în monedă locală la nivelul de 48,5 la sută, de la circa 47,5 la sută la T3 2024. Ameliorarea ponderii finanțării datoriei publice în monedă locală a compensat impactul majorării îndatorării guvernamentale asupra elasticității ritmului de creștere a ponderii datoriei guvernamentale în PIB la variația cotației valutare, care s-a menținut în proximitatea nivelului de 28 la sută.

Indicatorul privind randamentele titlurilor de stat pe termen lung (medie anuală) a staționat la valoarea de 6,3 la sută. Majoritatea statelor membre a înregistrat o ajustare marginală la acest indicator, media zonei euro scăzând ușor (-0,1 puncte procentuale) la 2,9 la sută. În schimb, nivelul de referință a rămas la 5,1 la sută. Astfel, deviația pozitivă a randamentelor titlurilor de stat pe termen lung față de limita corespunzătoare a stagnat la 1,2 puncte procentuale. În schimb, diferențialul față de zona euro, calculat în funcție de mediile anuale, a urcat ușor la 3,4 puncte procentuale¹⁵⁰. Condițiile financiare de împrumut pentru România s-au tensionat în prima parte a anului 2025, pe fondul deteriorării perspectivei calificativelor de risc pentru datoria suverană a României. Fitch în data de 17 decembrie 2024 și reiterat prin evaluarea din 21 februarie a.c., respectiv S&P prin decizia din data de 27 ianuarie 2025 și Moody's în data de 14 martie a.c., au apreciat riscuri fiscale și externe în creștere, pe fondul majorării notabile a îndatorării guvernamentale.

Cursul de schimb față de euro a continuat să rămână cvasistaționar pe parcursul trimestrului patru al anului trecut, în pofida evoluției factorilor fundamentali, precum situația echilibrului extern. Soldul contului curent a continuat să se deterioreze în intervalul analizat¹⁵¹, de la un nivel deja preocupant înregistrat în anul 2023. Potrivit Raportului de Convergență 2024 al CE, România se confruntă cu dezechilibre macroeconomice excesive, asociate

¹⁵⁰ Însă continuarea evoluției divergente a mediei trimestriale pentru România (+0,14 puncte procentuale la 6,59 la sută) față de dinamica din UEM (-0,08 puncte procentuale la 2,81 la sută) sugerează majorări suplimentare ale decalajului în perioada următoare, mai ales în condițiile în care media trimestrială estimată pentru T1 2025 indică amplificarea dinamicii ascendente a ratei dobânzii pe termen lung în monedă locală.

¹⁵¹ Deficitul contului curent în T4 2024 a ajuns la 9,1 miliarde euro, de la 8,5 miliarde euro în trimestrul precedent. Dinamica dezechilibrului extern a depășit pragul de 35 la sută în anul 2024 comparativ cu anul precedent, concomitent cu înjumătățirea resurselor negenerative de datorie externă, preponderent la nivelul categoriei reprezentate de contul de capital al balanței de plăți externe. Astfel, gradul de acoperire a deficitului de cont curent cu finanțare care nu conduce la îndatorare externă s-a comprimat la 24 la sută, de la aproximativ 72 la sută în anul 2023.

preponderent poziției externe, pe fondul deficitului guvernamental ridicat și al presiunilor crescute asupra competitivității externe generate de majorarea prețurilor și costurilor. Poziția investițională internațională netă (PIIN) a României, indicator cheie în fundamentarea cererii de intrare în MCS2¹⁵², a revenit sub pragul de -40 la sută din PIB la finalul anului 2024.

Volatilitatea scăzută a cursului de schimb s-a materializat fără afectarea rezervei valutare, care, de altfel, a continuat să sporească cu 4,5 miliarde euro în anul 2024, de la 66 miliarde euro la finalul anului 2023. Intervalul de fluctuație, calculat, conform uzanței, folosind o fereastră mobilă de doi ani (-1,1 la sută/+0,7 la sută), a continuat să își reducă amplitudinea la 1,8 puncte procentuale (de la 2 puncte procentuale în trimestrul anterior). Se remarcă însă o ușoară revenire pe un palier mai înalt față de cel înregistrat anterior, respectiv de la -1,4 la sută/+0,6 la sută în T3 2024, pe fondul depășirii aprecierii conjuncturale a cursului de schimb din perioada de bază a precedentului trimestru (curs mediu de 4,9080 lei/euro în luna septembrie 2022).

Rata medie anuală a inflației a înregistrat o nouă ajustare notabilă, respectiv o reducere de 0,6 puncte procentuale la 5,8 la sută, superioară magnitudinii procesului dezinflaționist la nivelul întregii zone euro, unde valoarea medie s-a corectat marginal de la 2,5 la sută la 2,4 la sută. Astfel, ecartul față de zona euro¹⁵³ a scăzut, însă rămâne încă ridicat (3,4 puncte procentuale față de 3,9 puncte procentuale anterior). Situația criteriului privind stabilitatea prețurilor s-a ameliorat suplimentar, pe fondul majorării ușoare a valorii de referință la 2,5 la sută¹⁵⁴, respectiv în imediata proximitate a nivelului inflației medii din zona euro. Astfel, deviația ratei inflației de la valoarea de referință corespunzătoare a coborât cu 0,7 puncte procentuale la 3,3 puncte procentuale. Cu toate acestea, România nu a reușit să își îmbunătățească poziția în clasamentul regional.

În acest context, procesul de convergență nominală al României a continuat să fie grevat de deviații notabile, cu excepția cursului de schimb care s-a menținut ca principală ancoră de macrostabilitate¹⁵⁵. La capitolul evoluției pozitive, notabilă este corecția semnificativă a deviației ratei inflației. Situația ratei dobânzilor pe termen lung a stagnat. În schimb, în planul finanțelor publice derapajul a fost amplu pe ambele componente (a se vedea Tabelul 6.2).

¹⁵² Bulgaria și Croația au utilizat argumentul ameliorării PIIN în cererile lor de participare la MCS2, iar consecvența ulterioară la acest capitol este notabilă.

¹⁵³ Unde nivelurile din jurisdicțiile componente au consemnat valori de la cca. 0,9 la sută în Lituania la 4,3 la sută în Belgia.

¹⁵⁴ Baza de calcul include Lituania (0,9 la sută), Finlanda (1,0 la sută) și Italia (1,1 la sută). În ipoteza considerării acestor state membre, alături de Letonia (1,3 la sută) și Irlanda (1,2 la sută), cazuri excepționale, baza de calcul ar include Suedia (2,0 la sută), Slovenia (2,0 la sută) și Luxemburg (2,3 la sută), iar valoarea de referință la acest criteriu ar deveni 3,6 la sută (față de 2,5 la sută).

¹⁵⁵ Stabilitatea cursului de schimb a continuat să favorizeze inclusiv limitarea evoluțiilor nefavorabile în cazul deviațiilor altor indicatori ai convergenței nominale, precum erodarea spațiului de îndatorare publică. Spre exemplu, ipotetica depreciere a monedei naționale în linie cu magnitudinea diferențialului de inflație față de zona euro ar fi adăugat aproximativ 0,9 puncte procentuale la ponderea datoriei publice în PIB.

Tabel 6.2. Evoluția deviațiilor de la valorile de referință și nivelurile medii înregistrate în zona euro

Indicatori convergență	dec.19	dec.20	dec.21	dec.22	dec.23	mar.24	iun.24	sept.24	dec.24
Deviația ratei inflației*	2,0	1,8	1,9	2,7	5,3	4,9	3,9	4,0	3,3
<i>Diferențial inflație față de zona euro</i>	2,7	2,0	1,5	3,6	4,3	4,2	4,1	3,9	3,4
Deviația ratei dobânzii pe termen lung*	1,1	1,2	1,1	3,8	1,5	1,5	0,8	1,2	1,2
<i>Diferențial dobândă față de zona euro</i>	4,1	3,8	3,6	5,6	3,6	3,3	3,3	3,3	3,4
Cursul de schimb față de euro (apreciere/deprecieri procentuală)	0,3	-0,2	0,0	1,0	2,6	2,6	2,6	0,6	0,7
	-3,0	-4,6	-3,7	-1,6	-0,6	-0,6	-0,7	-1,4	-1,1
Soldul bugetului consolidat (%PIB)**	-4,5	-9,3	-7,1	-6,4	-6,5	-7,1	-7,0	-7,6	-8,6e
<i>Diferențial sold bugetar față de zona euro</i>	-3,7	-2,1	-2,0	-2,9	-2,9	-3,5	-3,5	-4,4	-5,6e
Datoria publică (%PIB)	35,3	46,7	48,5	47,9	48,9	51,6	51,1	53,1	54,6e
<i>Diferențial datorie publică față de zona euro</i>	-48,9	-50,2	-46,7	-41,6	-38,5	-36,2	-37,0	-35,1	-34,5e

e) estimare

*) față de valoarea de referință corespunzătoare; estimarea ratei dobânzii pe termen lung (e) este media valorilor pronozate de OECD pentru Polonia și Ungaria

**) medie mobilă pe ultimele 4 trimestre

Contorul deviațiilor de la valorile de referință corespunzătoare consemnează extinderea perioadelor de abatere de la exigențele criteriilor de la Maastricht, după cum urmează: (i) 29 trimestre consecutive de depășire a limitei în cazul criteriului privind rata dobânzii, (ii) 27 în cazul ratei inflației, și (iii) 24 pentru soldul bugetar.

PARTEA 3: POLITICI PUBLICE

7. Evaziunea fiscală în statele Uniunii Europene¹⁵⁶

Sustragerea de la plata taxelor se referă în general la acțiunile persoanelor fizice și juridice care au ca rezultat reducerea obligațiilor fiscale plătite către bugetul de stat. Din punct de vedere legal, sustragerea de la plata taxelor are diferite niveluri de extindere, pornind de evitarea taxării prin acțiuni până la limita legii care au ca scop reducerea sau chiar eliminarea sumelor care ar fi trebuit plătite sub formă de taxe. În stadiile mai avansate, evaziunea fiscală presupune activități de ascundere a unor informații și surse de venituri astfel încât să rezulte reducerea taxelor de plată, iar fraudă în domeniul taxelor presupune acțiunea deliberată de a falsifica declarații fiscale și alte documente astfel încât să se evite plata unor impozite.

Evaziunea fiscală are loc atât prin activități în interiorul statelor, cât și între acestea și este favorizată de elemente precum natura complicată a tranzacțiilor comerciale și instrumentelor financiare, inconsistențele între sistemele de impozitare dintre autoritățile fiscale naționale și insuficienta cooperare internațională.

Din perspectivă economică, practicile de evitare a plății impozitelor datorate au impact negativ direct asupra deficitelor bugetare naționale și creează o discrepanță între agenții economici buni-platnici și, respectiv, rău-platnici, care împiedică concurența dintre aceștia prin efectele redistributive pe care le produce.

Literatura teoretică referitoare la motivațiile evaziunii fiscale a fost dezvoltată în mare măsură pe baza lucrării lui Allingham și Sandmo, 1972 în al cărui model entitățile care plătesc taxe raportează venituri în funcție de probabilitatea unui control din partea autorităților fiscale și de cuantumul penalizării aplicate în cazul nedeclarării. Gradul relativ ridicat de conformare la plata taxelor comparativ cu simulările din modelele economice inițiale poate fi atribuit și unor factori culturali sau psihologici, (Erard și Feinstein, 1994, Andreoni *et al.*, 1998). În plus față de acești factori, Kleven *et al.*, 2011 arată că probabilitatea detecției fraudelor se află în strânsă legătură cu tipul entității care raportează venitul (auto-raportare sau raportare din partea unei terțe părți, cum ar fi bănci, fonduri de pensii, etc.), ceea ce este în linie cu dovezile empirice în cazul experimentului privind auditul realizat de autorităților fiscale în Danemarca.

Evaziunea fiscală este prin natura sa un fenomen greu de măsurat. În această secțiune sunt prezentate câteva elemente ale unor segmente ale evaziunii fiscale, respectiv, cea efectuată pe plan internațional de către persoanele fizice și cea referitoare la plata TVA.

¹⁵⁶ Analiza este realizată folosind datele disponibile până la data de 17 martie 2025.

7.1. Situația evaziunii fiscale pe plan internațional a persoanelor fizice

În ceea ce privește persoanele fizice, averea financiară deținută de acestea în afara statului de rezidență (engl. *offshore financial wealth*) se referă la depozite bancare la bănci străine și acțiuni, obligațiuni sau fonduri mutuale la custozi externi. Aceasta nu este o activitate ilegală în măsura în care veniturile rezultate sunt declarate în statul de rezidență, care în multe cazuri le supune impozitării indiferent de proveniența lor geografică.

Pentru anul 2016, Vellutini *et al.*, 2019 estimează că la nivelul UE28 pierderile de venituri guvernamentale rezultate din evitarea plății taxelor prin operațiunile financiare derulate de persoanele fizice în afara statului de reședință s-au cifrat la aproximativ 46 miliarde de euro, respectiv, 0,32 la sută din PIB.

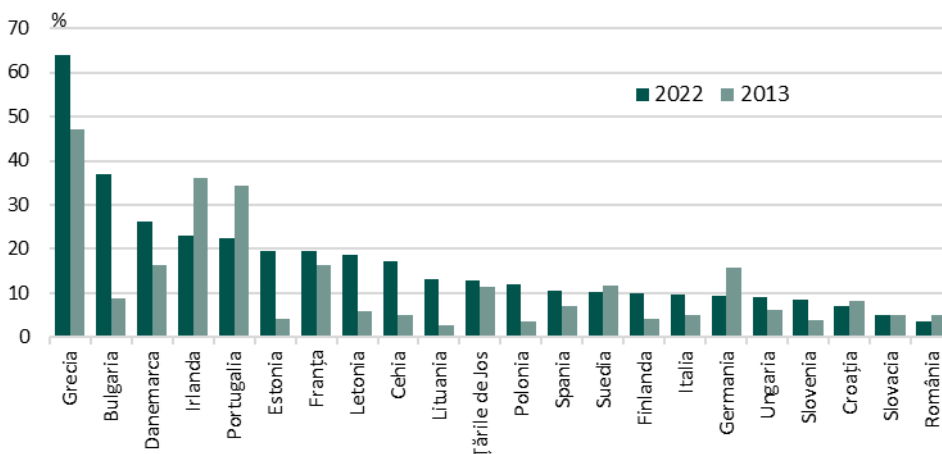
Indicii ale prezenței evaziunii fiscale sunt date de câteva aspecte. Estimările cu privire la rata de neraportare a averilor deținute *offshore* indică o pondere cuprinsă între 75 la sută (Zucman, 2014) și 90 la sută din total (Alstadsæter *et al.*, 2019). În ceea ce privește sursele de taxare, pentru cuantificarea evaziunii fiscale sunt luate în general în considerare câteva componente, respectiv, impozitele care ar fi fost datorate asupra veniturilor din câștigurile de capital obținute în afara statului de rezidență (de exemplu, dobânzi, dividende), cele din impozitarea averilor și cele din transferul averilor, precum și cele privind taxele aferente veniturilor din statele de origine. Pentru UE28 în ansamblu, partea cea mai consistentă a evaziunii fiscale internaționale în anul 2016 a fost generată de evitarea plății taxelor pe veniturile obținute în țările de origine (aproximativ 57 la sută din total), urmată de cea a plății impozitelor pe câștigurile de capital (aproximativ 29 la sută din total), celelalte două categorii având ponderi sensibil mai reduse (Vellutini *et al.*, 2019). Estimările aceleiași surse plasează România în rândul statelor cu cele mai reduse pierderi de venituri guvernamentale prin evaziunea fiscală generată de persoanele fizice prin evitarea plății taxelor la operațiunile financiare în afara statului de reședință, atât în sume absolute, cât și ca pondere în PIB (0,24 la sută din PIB la nivelul anului 2016).

La nivel global se estimează că averea financiară deținută de persoanele fizice în afara statului de rezidență se menține începând din anul 2000 în jurul valorii de 10 la sută din PIB mondial; cele mai recente date disponibile indică o valoare de 12 la sută pentru anul 2022 (EUTAX Observatory, 2024).

Estimările mai recente ale EUTAX Observatory/Atlas of the Offshore World, 2024, arată o eterogenitate foarte mare în cadrul statelor UE în ceea ce privește ponderea în PIB a averii financiare deținute în afara statului de rezidență, care poate să dea un indiciu și asupra magnitudinii evaziunii fiscale din această sursă. În anul 2022, România, alături de alte state din regiune, cum ar fi Slovenia, Croația și Slovacia, prezintă valori modeste ale ponderii în PIB a averii

financiare deținută de persoanele fizice *offshore* (aproximativ 5 la sută), în timp ce pentru unele state ca Grecia, Bulgaria, Danemarca sau Irlanda indicatorul se situează la niveluri comparativ mult mai ridicate (peste 20 la sută). Comparativ cu situația din anul 2013, pentru majoritatea statelor analizate se remarcă tendința de majorare a ponderii în PIB a averii financiare deținute de persoanele fizice în afara statului de rezidență (Graficul 7.1).

Grafic 7.1. Ponderea în PIB a averii financiare deținută în afara statului în anii 2013 și 2022 în state ale UE

Sursa: Atlas of the Offshore World

Conform aceleași surse, pentru România, ponderea în PIB a averii financiare deținută de persoanele fizice în afara statului de reședință s-a dublat pe parcursul revenirii economiei după criza financiară internațională, până la nivelul de aproximativ 6 la sută în anul 2014 comparativ cu perioada anterioară crizei (Graficul 7.2).

Grafic 7.2. Evoluția ponderii în PIB a averii financiare deținută în afara statului în cazul României

Sursa: Atlas of the Offshore World

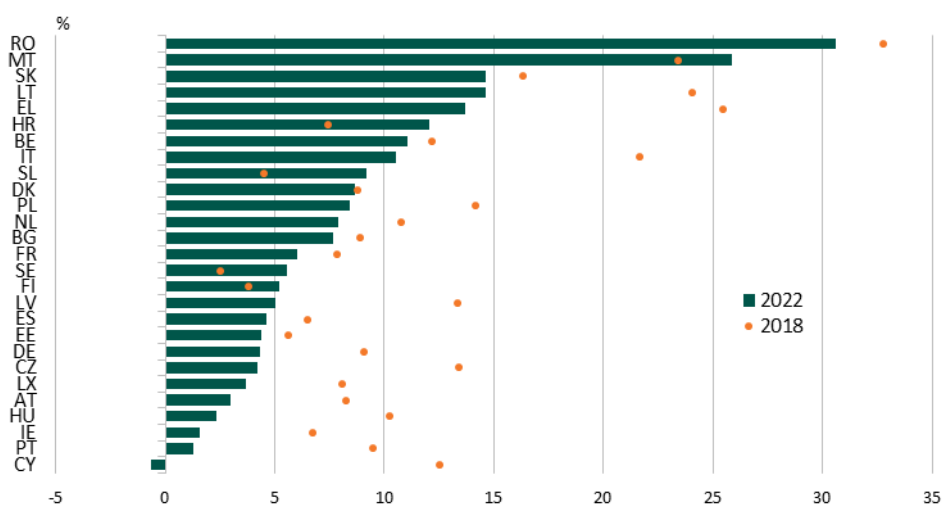
După anul 2016 odată cu implementarea pe scară mai largă a *Common Reporting Standards* propuse de OECD cu privire la introducerea unor standarde de schimb de informații între state, pare că magnitudinea fenomenului evaziunii fiscale internaționale să se fi restrâns. În acest sens, estimările realizate de Boas *et al.*, 2024 indică faptul că, în cazul Danemarcei, aproximativ 70 la sută din deficitul de taxe pe seama operațiunilor financiare derulate de persoanele fizice în afara statului de reședință, comparativ cu situația menținerii neschimbate a politicii, a fost eliminat pe seama măsurilor introduse privind schimbul automat de informații bancare.

7.2. Evaziunea fiscală la plata taxei pe valoarea adăugată

Taxa pe valoarea adăugată reprezintă una dintre sursele principale de venituri bugetare¹⁵⁷. În general nivelul încasărilor dintr-un anumit tip de impozit depinde de nivelul de conformare al plătitorilor și de elemente care afectează baza de impozitare, precum excepțiile de la cota principală și cotele reduse de taxare. Începând cu anul 2009 CE derulează analize anuale privind deviația de conformare la plata TVA. Această deviație reprezintă diferența dintre veniturile potențiale care ar fi fost obținute în cazul în care agenții economici s-ar conforma la plata TVA și cele efectiv obținute. Această discrepanță nu este doar rezultatul acțiunilor de evaziune fiscală, ci și al exploatării lacunelor legislative existente.

Conform estimărilor CE (Poniatowski *et al.*, 2024), în anul 2022, pentru care sunt disponibile cele mai recente informații referitoare la toate statele UE, deviația privind conformarea la plata TVA (engl. *value added tax compliance gap*) exprimată ca pondere în totalul obligațiilor fiscale referitoare la TVA (engl. *value added tax total tax liability*) a prezentat o tendință de restrângere, în unele cazuri chiar semnificativă, comparativ cu situația din anul 2018 (Graficul 7.3).

Grafic 7.3. Deviația de conformare la plata TVA în statele UE

Sursa: Comisia Europeană, VAT gap in the EU – Report 2024

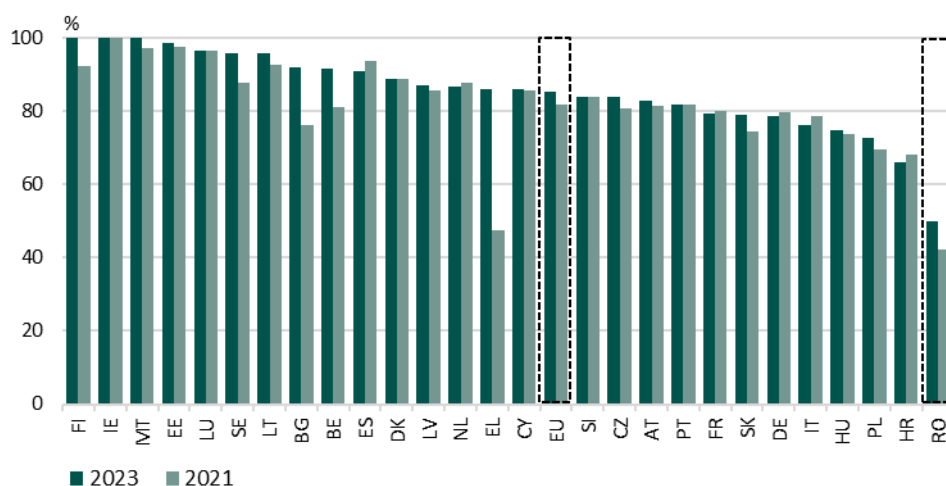
¹⁵⁷ Ponderea încasărilor din TVA în total venituri bugetare în cazul României a fost de aproximativ 25 la sută în anul 2022.

Aceeași sursă arată că, în perioada cuprinsă între anii 2018 și 2022, România a prezentat cea mai amplă deviație de conformare la plata TVA ca pondere în totalul obligațiilor fiscale referitoare la TVA din cadrul statelor UE, aceasta menținându-se la un nivel de peste 30 la sută. Pentru anul 2022, rezultatele evaluărilor CE indică o valoare a indicatorului de 30,6 la sută (echivalent a aproximativ 8,5 miliarde euro) în cazul României, în timp ce pentru UE în ansamblu nivelul acestuia este de 7 la sută. Pentru anul 2023, evaluările preliminare ale CE privind România indică o ușoară înrăutățire a indicatorului până la nivelul de 33,7 la sută.

Există anumiți factori care contribuie la susținerea pe termen lung a unui grad ridicat de disciplină la plata obligațiilor fiscale. Dintre aceștia, buna funcționare a soluțiilor digitale puse la dispoziție agenților economici de autoritățile fiscale contribuie la reducerea erorilor neintenționate, la trasabilitatea tranzacțiilor și în general la detectarea neregulilor. Comportamentul fiscal al contribuabililor este influențat și de nivelul perceput al poverii fiscale, de claritatea comunicării autorităților fiscale și de nivelul de încredere în autorități și sistemul legal în general.

Pentru cazul României, există câteva elemente care pe parcursul timpului au potențialul să acționeze în favoarea unui grad mai ridicat de conformare la plata TVA precum casele de marcat *online* din anul 2021, sistemul SAF-T¹⁵⁸ introdus în anul 2023, sistemul RO e-transport introdus în anul 2024. Gradul ridicat de neconformare la plata TVA poate fi în strânsă legătură cu starea generală a infrastructurii publice, inclusiv celei digitale, România situându-se pe ultimul loc între statele UE în ceea ce privește măsura în care serviciile publice sau informațiile privind serviciile publice pentru firme sunt disponibile *online* și prin portaluri informatice (Graficul 7.4).

Grafic 7.4. Indicatorul privind serviciile publice digitale pentru afaceri în state ale UE

Sursa: Digital Economy and Society Index, CE

¹⁵⁸ SAF-T (Standard Audit File for Tax) reprezintă un standard internațional de schimb electronic de informații către autoritățile fiscale naționale și auditori externi.

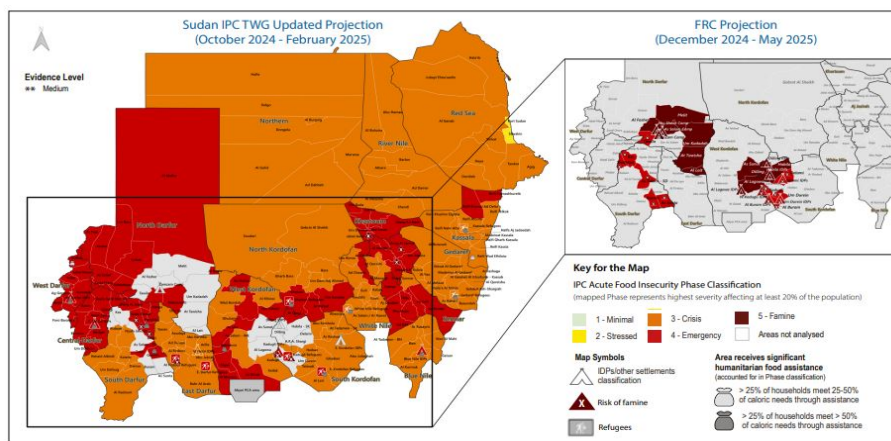
8. Insecuritatea alimentară

8.1. Foamea se extinde în Sudan

Pentru a treia oară în ultimii 20 de ani există foamete¹⁵⁹ pe glob, de data aceasta în Sudan. Țara este prinsă de aproape doi ani într-un război civil sângeros care afectează profund populația, fiind distruse sistemul de sănătate, economia, agricultura în timp ce accesul ajutoarelor umanitare este îngreunat de violențele în desfășurare.

Foamea a fost declarată oficial în August 2024 în tabăra de refugiați Zamzam din Darfurul de Nord, unde a persistat în toată această perioadă, extinzându-se în alte 5 zone. Comitetul de Evaluare a Foamei¹⁶⁰ evaluează că în perioada decembrie 2024 – mai 2025 foamea se va extinde în cinci zone suplimentare, în timp ce alte 17 sunt la risc sever de a intra în această categorie. Pentru această perioadă se estimează că 24,6 milioane de persoane se vor confrunta cu insecuritate alimentară peste faza 3 pe scala IPC, din care 8,1 milioane de persoane se vor afla în faza 4 Urgență alimentară iar 638 de mii de persoane se vor confrunta cu insecuritate alimentară nivel 5 pe scala IPC – Foamete¹⁶¹.

Figura 8.1. Proiecțiile Comitetului de Evaluare a Foamei pentru Sudan în perioadele Octombrie 2024 – Februarie 2025 și Decembrie 2024 – Mai 2025

Sursa: Acute Food Insecurity Snapshot (Dec, 2024)

¹⁵⁹ <https://press.un.org/en/2024/sc15784.doc.htm> Somalia (2011) și Sudanul de Sud (2017)

¹⁶⁰ Comitetul de Evaluare a Foamei (Famine Review Committee – FRC) este un comitet care se întrunește ad hoc, format din specialiști recunoscuți la nivel internațional, în domeniul securității alimentare, sănătății și nutriției. Comitetul este activat de Unitatea de sprijin global IPC, atunci când este nevoie ca analizele și datele IPC referitoare la o posibilă foamete să fie evaluate în mod independent.

¹⁶¹ Așa cum am menționat în numerele anterioare al Euromonitor, foamea este declarată de către agențiile internaționale atunci când într-o zonă sunt îndeplinite simultan 3 condiții (IPC, 2024): 20 la sută dintre gospodăriile se confruntă cu lipsă extremă de alimente; 30 la sută dintre copiii suferă de malnutriție acută; se constată decesul a doi adulți sau patru copii la fiecare 10 mii de persoane, în fiecare zi, din cauza foamei sau din cauza malnutriției și a bolilor.

Deși sezonul agricol a fost ploios peste medie iar recoltele bune, în zonele afectate de violențe recoltele au fost abandonate sau prădate, și puțini oameni au putut beneficia de pe urma lor (IPC, 2024). Nu doar accesul la hrană este limitat, ci și la alte servicii de bază, cum ar fi accesul la apă curată și la electricitate, în timp ce sistemul sanitar este funcțional doar în proporție de 30 la sută. Bolile se răspândesc rapid precum și malnutriția acută în rândul copiilor și celor vulnerabili (IPC, 2024).

Principala cauză a foametei este conflictul¹⁶², care duce la prăbușirea sistemelor financiare și a pieței, tulbură comerțul și împiedică accesul ajutoarelor umanitare în zonă. Peste 11,5 milioane de persoane din întreaga țară, adică un sfert din populație, este acum strămutată, majoritatea în statele vecine Ciad și Sudanul de Sud, care și ele se confruntă cu niveluri ridicate de insecuritate alimentară (GRFC, 2024).

Prețurile la alimente sunt ridicate din cauza conflictului care a perturbat producția agricolă, comerțul și lanțurile de aprovizionare, ceea ce îngreunează accesul gospodăriilor la alimente și alte bunuri de primă necesitate. Sudanul se confruntă de asemenea cu inflație ridicată, ce a ajuns la 142,34 la sută în luna ianuarie, comparat cu aceeași lună a anului trecut (maxim de 215,52 la sută în luna septembrie 2024, Biroul Central de Statistică Sudan, 2025) și precum și cu deprecierea monedei locale, care va continua să se deprecieze cu 380-500 la sută comparativ cu martie 2023, înainte de conflict (IPC, 2024).

Ajutorul umanitar este împiedicat de violențele în desfășurare, care se duc uneori chiar împotriva personalului agențiilor umanitare, de birocrație și de lipsa facilităților. Doar în luna ianuarie s-au înregistrat patru atacuri asupra infrastructurii de sănătate, ce au dus la decesul a 70 de persoane și distrugerea spitalelor vizate, cu efecte devastatoare asupra comunităților deservite (OCHA, 2025).

Statele Unite sunt cel mai important donator al Sudan, atât prin donații directe cât și prin contribuții la planul ONU – Răspuns Umanitar pentru Sudan. În 2024¹⁶³, SUA a sprijinit Sudanul cu 693 milioane de dolari, 39 la sută din întreg răspunsul umanitar pentru Sudan, în valoare de aproape 2 miliarde de dolari. Din această sumă, 670 de milioane de dolari au venit doar prin Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) care a distribuit jumătate din fonduri prin intermediul Programului Alimentar Mondial (PAM) (OCHA, 2025; [foreignassistance.gov](https://www.foreignassistance.gov), 2025). O parte din acești bani au mers spre proiectele comunitare care se ocupau de asigurarea meselor calde pentru 1,8 milioane de persoane, mese care au fost esențiale în tot acest timp de când a izbucnit conflictul între cele două grupări militare. Ca urmare a deciziei noii administrații americane de a îngheța pentru 90 de zile fondurile pentru ajutor umanitar,

¹⁶² Războiul civil din Sudan a început în aprilie 2023 și este cauzat de conflicte armate puternice între două facțiuni rivale care au ca scop preluarea puterii, Forțele Armate Sudaneze (FAS) și Forțele de Sprijin Rapid (FSR).

¹⁶³ Date preliminare

inclusiv ale USAID, au fost închise 80 la sută totalul bucătăriilor comunitare (1460 existente în trecut în întreg Sudanul; Nashed, 2025).

Este puțin probabil că vor fi găsiți suficienți donatori care să completeze rapid lipsurile financiare cauzate de retragerea fondurilor USAID. Doar în tabăra de refugiați din Zamzam se adăpostesc 500 de mii de persoane, și numărul acestora crește (OCHA, 2025). Al doilea finanțator de ajutor umanitar ca mărime în Sudan în anul 2024 a fost Comisia Europeană, cu 184 milioane de euro, urmată de Marea Britanie cu 166 de milioane de euro și Germania, cu 109 milioane de euro contribuție (OCHA, 2025).

8.2. Gaza – criză umanitară în desfășurare

Parcursul crizei umanitare din Fâșia Gaza este dependent de negocierile dintre Hamas și Israel referitoare la eliberarea ostajilor răpiți de organizația teroristă în 7 Octombrie 2023.

Cele mai recente date referitoare la securitatea alimentară sunt din 17 octombrie 2024 (IPC, 2024), când întreg teritoriul a fost clasificat în faza 4 IPC (urgență umanitară). 1.84 milioane de persoane se confruntau cu insecuritate alimentară nivel 3 și peste, peste 90 la sută din populație. Dintre aceștia, 664 de mii de persoane se aflau pe scala 4 IPC în ceea ce privește accesul la hrană iar 133 de mii de oameni se confruntau cu insecuritate alimentară faza 5, catastrofală.

Prognoza pentru perioada noiembrie 2024 – aprilie 2025 anticipa că numărul persoanelor care se vor confrunta cu insecuritate alimentară faza 5 se va tripla, în timp ce 876 de mii de persoane vor fi în faza 4, urgență umanitară. În 8 noiembrie 2024, Comitetul de Evaluare a Foametei¹⁶⁴ a emis o alertă prin care se atrăgea atenția asupra deteriorării accelerate a situației în zona de nord, fiind necesare ajutoare umanitare de urgență.

Pe 19 ianuarie a intrat în vigoare un acord între Israel și Hamas, intermediat de Statele Unite, Egipt și Qatar. A fost permis imediat accesul convoaielor umanitare precum și întoarcerea palestinienilor strămutați din cauza conflictului care a durat 15 luni. Acordul este prevăzut a se desfășura în trei faze, timp în care Hamas eliberează ostajii în viață și înapoiază în Israel corpurile celor decedați, iar Israel eliberează o serie de palestinieni aflați în închisori, unii cu sentințe pe viață, și începe retragerea graduală din unele zone ale Fâșiei Gaza. În prima fază Israel a permis intrarea a 600 de camioane cu ajutoare umanitare și combustibil pe zi, din care jumătate pentru zona de nord a Fâșiei, unde exista riscul de foamete iminentă. Aceste ajutoare au ușurat situația dificilă în care se afla populația, după ce în ultima parte a

¹⁶⁴ Comitetul de Evaluare a Foametei (Famine Review Committee – FRC) este un comitet care se întrunește ad hoc, format din specialiști recunoscuți la nivel internațional, în domeniul securității alimentare, sănătății și nutriției. Comitetul este activat de Unitatea de sprijin global IPC, atunci când este nevoie ca analizele și datele IPC referitoare la o posibilă foamete să fie evaluate în mod independent.

anului trecut livrările de alimente și produse de bază au fost mult sub nevoile existente. În luna octombrie 2024, s-a înregistrat o medie de doar 57 de camioane cu ajutoare de bază pe zi.

Convoaiele umanitare au fost din nou oprite, pe 2 martie, o dată cu încheierea primei faze din acord, ca urmare a divergențelor dintre cele două părți. Negocierile pentru continuarea celei de-a doua faze a acordului nu au avut rezultate pozitive, astfel că pe 18 martie Israel a reluat bombardamentele. Accesul ajutorului umanitar este din nou problematic.

UE și statele membre, care acționează sub umbrela Echipei Europa, sunt printre principalii donatori de ajutor umanitar din lume, inclusiv pentru populația din Fâșia Gaza, începând cu anul 2000.

Ajutorul pentru Gaza al Echipei Europa totalizează 1,5 miliarde de euro din care 1,2 miliarde de euro au fost alocați de la începutul conflictului, din 7 octombrie 2023, 120 de milioane de euro fiind cea mai recentă alocare, din luna ianuarie 2025. Sprijinul umanitar se axează pe patru domenii-cheie pentru populația din zonă: (1) alimente, (2) sănătate, (3) apă, salubritate, igienă și (4) adăpost. Distribuirea ajutoarelor se face prin intermediul organizațiilor umanitare internaționale și locale. Nevoile sunt crescute, în contextul în care aproximativ 90 la sută din populație este strămutată, infrastructura civilă este distrusă iar accesul la serviciile de bază este dificil.

Raportul Interim Rapid Damage and Needs Assessment¹⁶⁵ pentru Fâșia Gaza și West Bank (IRDNA, 2025) indică un necesar de 53,2 miliarde de dolari pentru reconstrucția zonei în următoarea decadă, din care nevoile urgente pentru primii trei ani se ridică la 20 miliarde de dolari. Distrugerile din toate sectoarele se ridică la 49 miliarde dolari, doar cele de la nivelul infrastructurii fiind estimate la 29,9 miliarde dolari.

8.3. Posibile implicații ale reducerii ajutorului umanitar american

Statele Unite au fost până acum cel mai mare donator individual de ajutor umanitar de pe glob, în termeni absoluți. În 2024 SUA au contribuit la eforturile umanitare, centralizate de Biroul ONU pentru Coordonarea Afacerilor Umanitare (OCHA), cu aproximativ 14 miliarde de dolari, adică 41,1 la sută din totalul ajutorului umanitar pentru anul 2024, care s-a cifrat la 34,04 miliarde de dolari. 34,2 la sută din totalul sprijinului american, 4,46 miliarde de dolari, au mers spre proiecte care urmăreau consolidarea securității alimentare în diverse părți ale lumii, afectate de crize, conflicte și dezastre naturale (OCHA, 2025).

Cel mai mare buget pentru ajutor umanitar l-a avut în cadrul guvernului american agenția USAID, creată în 1961 ca agenție guvernamentală independentă,

¹⁶⁵ Raportul IRNDA este o evaluare comună a UE, ONU și Banca Mondială, disponibil la: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2025/Gaza%20and%20West%20Bank%20RDNA.pdf>

ce primește ghidaj de politică externă din partea Secretarului de Stat american. Administratorul USAID este numit de Președintele american și confirmat în funcție de Senat.

Totalul fondurilor cheltuite de administrația americană în 2023 pentru sprijinul altor state (*foreign aid*) a fost de 80 de miliarde de dolari, din care 43,79 miliarde de dolari au fost cheltuiți prin intermediul USAID și a organizațiilor subcontractate de această agenție. Cea mai mare sumă a mers spre Ucraina, 24,4 miliarde de dolari, din care 16 miliarde doar prin programele USAID. Prin comparație, Departamentul de Stat a gestionat în 2023 fonduri în valoare de 21,28 miliarde de dolari, jumătate din bugetul USAID (Foreignassistance.gov, 2025).

Bugetele pentru ajutorarea altor state se alocă pe opt sectoare, definite de Standardized Program Structure and Definitions (SPSD) din cadrul Office of Foreign Assistance al Departamentului de Stat: Pace și securitate; Democrație, Drepturile omului și guvernanță; Sănătate; Educație și Servicii Sociale; Creștere Economică; Asistență Umanitară; și Dezvoltarea și monitorizarea programelor. Cele mai mari bugete au fost alocate, în ordine, pentru Europa și Eurasia (o excepție, fondurile mergând spre Ucraina îndeosebi), Africa Sub-Sahariană, Orientul Mijlociu și Africa de Nord, Asia Centrală și de Sud, Emisfera vestică.

Pe 20 ianuarie 2025 președintele american a semnat un ordin executiv privind oprirea ajutorului umanitar pentru o perioadă de 90 de zile, pentru evaluarea programelor și alinierea acestora la obiectivele de politică externă ale SUA. Nu doar ajutoarele venite prin USAID au fost înghețate, ci toate, venite prin Departamentul de Stat, Departamentul de Apărare, Trezorerie, Departamentul de Sănătate, de Agricultură, etc. Deși a fost emis un *waiver* și în cazuri punctuale și urgente unele fonduri au fost plătite în cele din urmă, pentru programele necesare salvării de vieți (medicamente, alimente, adăpost), decizia a provocat confuzie și a agravat crize umanitare în desfășurare, prin tulburarea distribuirii de apă potabilă, alimente și ajutor medical în zone cu conflicte în desfășurare, precum Sudan și Yemen.

Economiile a opt state, Sudanul de Sud, Somalia, Republica Democrată Congo, Liberia, Afghanistan, Sudan, Uganda și Etiopia sunt cele mai expuse și vor fi extrem de afectate de lipsa fondurilor USAID. Ajutoarele de la toți donatorii se cifrează în medie la 11 la sută din veniturile naționale brute (VNB), din care contribuția USAID este în medie de 30 la sută (CGD, 2025). De regulă ajutoarele umanitare americane s-au focusat pe țări sărace, iar retragerea acestora va duce la agravarea nivelului de trai și insecuritate pentru persoane aflate deja la limita supraviețuirii. Dacă fondurile USAID ar rămâne înghețate timp de un an, modelarea Centrului pentru Dezvoltare Globală (CGD, 2025) arată că, în total 23 de economii (16 state cu venituri mici – *low income countries* și 7 țări cu venituri medii inferioare – *lower middle-income countries*) s-ar confrunța cu pierderi de resurse echivalente cu cel puțin 1 la sută din VNB iar opt dintre acestea, care au mai mult de 410 milioane de locuitori, s-ar confrunța cu pierderi de 3 la sută din VNB, cel mai mult fiind afectat Sudanul de Sud (9 la sută).

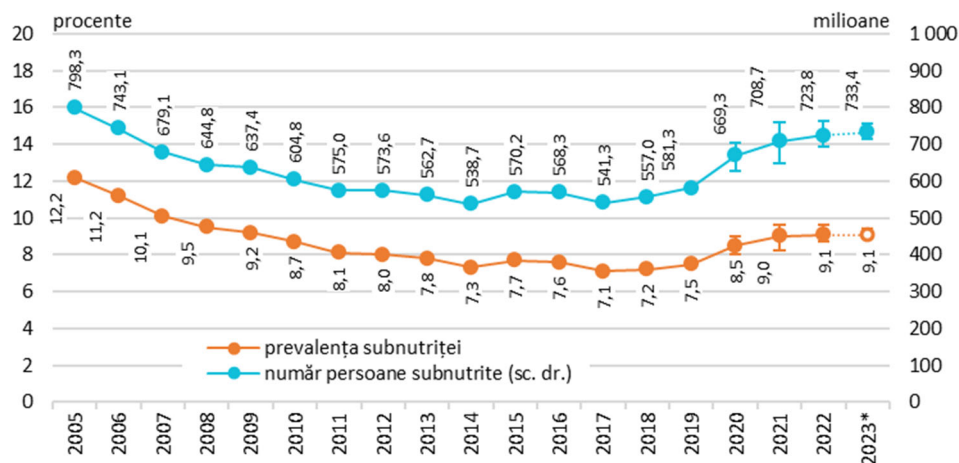
Este așadar foarte posibil scenariul în care SUA își retrage semnificativ sprijinul din majoritatea statelor pe care le finanțează acum prin USAID și celelalte agenții ale sale, după evaluarea de 90 de zile. Și atunci apare întrebarea cine va lua locul, măcar parțial, SUA în ceea ce privește finanțarea programelor umanitare, întrucât, pe lângă limbajul grijii față de aproape, este vorba și despre implicații geopolitice: construirea de alianțe, care vin cu piețe de export și investiții, parteneriate militare și economice pe termen lung, beneficii reputaționale precum și blocarea extinderii influenței și intereselor altor state în anumite zone ale lumii.

Comisia Europeană deja alocă bugete importante pentru acțiuni umanitare, doar în 2024 au fost alocați 2,76 miliarde de dolari iar în 2023 au fost cheltuiți 3,17 miliarde de dolari (OCHA, 2025). SUA, Germania, CE, Japonia, Arabia Saudită, Suedia, Norvegia, Marea Britanie, Canada, Franța, Emiratele Arabe Unite sunt, în ordine, cei mai mari donatori de ajutor umanitar la nivel mondial în anul 2023 (OCHA, 2025). Și Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite au fost donatori importanți în trecut și pot reveni în top, în funcție de interesele lor externe. China manifestă deja atenție sporită pentru continentul African. La cel de-al 9-lea summit FOCAC (Forum on China-Africa Cooperation) din noiembrie 2024 de la Beijing, președintele chinez Xi Jinping a promis ajutor financiar de peste 50 de miliarde dolari pentru Africa în următorii trei ani, precum și ajutor alimentar de urgență în valoare de 135 de milioane de dolari și colaborări într-o arie vastă de domenii.

8.4. La nivel global, procentul de persoane subnutrite se păstrează la niveluri ridicate

Organizația ONU pentru Alimentație și Agricultură (FAO) utilizează indicatorul Prevalența subnutriției (PoU – *Prevalence of undernourishment*, exprimat ca procent) prin care se estimează proporția din populație care nu dispune de suficientă hrană pentru a-și satisface nevoile de energie necesare pentru a menține o viață activă și sănătoasă. PoU este utilizat de FAO pentru a măsura progresul spre îndeplinirea Obiectivului de Dezvoltare Durabilă (ODD) 2 „Foamete Zero – Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile”, ținta 2,1 care își propune ca realizare „până în 2030, eradicarea foametei și asigurarea accesului tuturor, în special al celor săraci și în situații vulnerabile, inclusiv sugari, la produse alimentare sigure, nutritive și suficiente pe tot parcursul anului.”

Aceste deziderate par imposibil de atins în acest moment. Datele FAO (FAO, 2024) se opresc la anul 2023, când se estimează că între 713 și 757 milioane persoane este posibil să fi suferit de foame, adică între 8,9 și 9,4 la sută din populația globului, în medie cu 152 milioane persoane mai mult decât în 2019. Creșterea a fost abruptă între anii 2019-2021, o dată cu debutul pandemiei Covid când au fost perturbate lanțurile de producție și distribuție la nivel global.

Grafic 8.1. Indicatori ai securității alimentare

Sursa: FAO, 2024, FAOSTAT: Suite of Food Security Indicators (date la 24 iulie 2024)

Raportul FAO „Starea securității alimentare și a nutriției la nivel mondial” notează că Africa rămâne regiunea cu cel mai ridicat procent din populație care suferă de foame, 20,4 la sută, comparativ cu 8,1 la sută în Asia, 6,2 la sută în America Latină și Caraibe și 7,3 la sută în Oceania. Ca număr, în Asia se află jumătate din persoanele lumii care se suferă de foame. Estimările arată faptul că, până în 2030, locul Asiei va fi luat de Africa, în timp de 582 milioane persoane la nivel global vor suferi de subnutriție cronică (FAO, 2024).

9. Acțiuni pentru abordarea provocărilor generate de schimbările climatice

9.1. Organizația Meteorologică Mondială a confirmat 2024 ca fiind cel mai cald an înregistrat de când se fac măsurători

Schimbările din mediul nostru generează mai multe evenimente meteorologice extreme. Ciclonii tropicali care se intensifică rapid, ploile devastatoare, furtunile, inundațiile, secetele mortale și incendiile de vegetație sunt în creștere. Nivelul mării este în creștere, expunând zonele de coastă dens populate la inundațiile de coastă și la impactul valurilor oceanice. Efectele societale ale acestor evenimente continuă mult după ce titlurile se estompează.

Organizația Meteorologică Mondială (OMM) a confirmat 2024 ca fiind cel mai cald an înregistrat de când se fac măsurători¹⁶⁶, pe baza a șase seturi de date internaționale. OMM realizează o evaluare a temperaturii pe baza mai multor

¹⁶⁶ <https://wmo.int/news/media-centre/wmo-confirms-2024-warmest-year-record-about-155degc-above-pre-industrial-level>

surse de date, pentru a sprijini monitorizarea climei la nivel global și pentru a oferi informații autorizate pentru procesul de negociere al ONU privind schimbările climatice. Ultimii zece ani au fost cu toții în Top Ten, într-o serie extraordinară de temperaturi record. Temperatura medie globală la suprafață a fost cu 1,55°C (cu o marjă de incertitudine de $\pm 0,13^\circ\text{C}$) peste media anilor 1850-1900, conform analizei consolidate a celor șase seturi de date. Aceasta înseamnă că probabil tocmai am experimentat primul an calendaristic cu o temperatură medie globală de peste 1,5°C peste media anilor 1850-1900.

Schimbările climatice au efecte devastatoare: lumea se încălzește, rezultând uragane severe, furtuni și inundații. Între 7 și 31 ianuarie 2025, o serie de 14 incendii distructive au afectat zona metropolitană Los Angeles și comitatul San Diego din California, Statele Unite. Incendiile au fost agravate de condițiile de secetă, umiditatea scăzută, o acumulare de vegetație din iarna precedentă și vânturile Santa Ana, forțate de uragan, care în unele locuri au ajuns la 100 mile pe oră (160 km/h; 45 m/s). Până la 31 ianuarie 2025, incendiile au ucis cel puțin 29 de persoane, au forțat evacuarea a peste 200.000 de persoane și au distrus peste 18.000 de case și structuri. Incendiile au ars peste 23.000 ha de teren în total. Cele mai multe pagube au fost cauzate de cele două cele mai mari incendii: incendiul Eaton din Altadena și incendiul Palisades din Pacific Palisades, ambele fiind complet controlate la 31 ianuarie 2025, potrivit Forbes¹⁶⁷. Într-un comunicat de presă, actualizat pe data de 16 ianuarie a.c.¹⁶⁸, *AccuWeather* estimează daune și pierderi economice de peste 250 miliarde de dolari din incendiile de vegetație din Los Angeles. Pentru a pune amploarea pierderilor în context, această estimare a pagubelor și pierderilor economice depășește cifrele pentru întregul sezon de incendii din 2020, care a fost un sezon de incendii de vegetație foarte activ în SUA.

Dezastrul evidențiază nevoia tot mai mare de a oferi asigurări nu doar în California, ci și în SUA și în lume, deoarece schimbările climatice cresc frecvența și durata dezastrilor naturale, care ar putea amenința industria asigurărilor și stabilitatea financiară. Schimbările climatice au crescut riscurile în industria asigurărilor. Primele de asigurare din SUA au crescut vertiginos recent, iar unii proprietari de case din zonele expuse dezastrilor climatice au renunțat cu totul la asigurare, a constatat un raport al Departamentului de Trezorerie¹⁶⁹. Proprietarii de locuințe care locuiesc în zonele cu cele mai mari pierderi anuale așteptate în urma evenimentelor legate de climă au plătit cu până la 82 la sută mai mult pentru asigurarea lor.

„Anii individuali care trec peste limita de 1,5°C nu înseamnă că obiectivul pe termen lung este ratat; trebuie să luptăm și mai mult pentru a ajunge pe

¹⁶⁷ <https://www.forbes.com/sites/antoniopiquenoiv/2025/02/01/california-wildfire-updates-palisades-eaton-fires-reach-full-containment/>

¹⁶⁸ <https://www.accuweather.com/en/weather-news/accuweather-estimates-more-than-250-billion-in-damages-and-economic-loss-from-la-wildfires/1733821>

¹⁶⁹ [U.S. Department of the Treasury Report: Homeowners Insurance Costs Rising, Availability Declining as Climate-Related Events Take Their Toll | U.S. Department of the Treasury](https://www.dht.gov/press-releases/2025/01/2025-01-14-u-s-department-of-the-treasury-report-homeowners-insurance-costs-rising-availability-declining-as-climate-related-events-take-their-toll)

drumul cel bun. Temperaturile arzătoare din 2024 necesită acțiuni climatice inovatoare în 2025 (...). Este încă timp pentru a evita cele mai grave catastrofe climatice. Dar liderii trebuie să acționeze – acum” a declarat secretarul general al ONU, António Guterres¹⁷⁰. Guterres a mai cerut guvernelor să furnizeze noi planuri naționale de acțiune în domeniul climei în acest an, pentru a limita creșterea pe termen lung a temperaturii globale la 1,5°C.

9.2. Retragerea SUA din Acordul de la Paris privind schimbările climatice și a Fed din Rețeaua băncilor centrale și autorităților de supraveghere financiară pentru ecologizarea sistemului financiar

9.2.1. Retragerea SUA din Acordul de la Paris privind schimbările climatice

Pe 20 ianuarie 2025, președintele Trump a semnat un ordin executiv prin care mandatează retragerea SUA din Acordul de la Paris privind schimbările climatice¹⁷¹. Această decizie a stârnit temeri de implicații dăunătoare asupra schimbărilor climatice, sănătății globale, inegalităților și multilateralismul pe scară mai largă. Ordinul executiv privind punerea Americii pe primul loc la nivel internațional¹⁷² îl mandatează pe ambasadorul SUA la ONU să prezinte imediat notificare scrisă oficială privind retragerea SUA din Acordul de la Paris privind clima, în care se precizează că SUA consideră această retragere și orice obligații aferente ca fiind efective imediat. De asemenea, mandatează ambasadorul să trimită imediat o notificare scrisă cu privire la retragerea SUA din orice acord, pact sau angajament similar luat în temeiul Convenției-cadru a ONU privind schimbările climatice (UNFCCC). Este de menționat că articolul 28 din Acordul de la Paris prevede că „retragerea va intra în vigoare la expirarea unui an de la data primirii de către depozitar a notificării de retragere sau la o dată ulterioară care poate fi specificată în notificarea de retragere”. În timpul primului său mandat, Președintele Trump a retras SUA din Acord, dar SUA s-au alăturat din nou în 2021 sub administrația Biden, la doar 77 de zile după ce retragerea a intrat în vigoare. Decizia Președintelui Trump este văzută ca o schimbare semnificativă a politicii, acordând prioritate producției de combustibili fosili și împiedicând eforturile globale de atenuare a schimbărilor climatice. SUA este unul dintre cei mai mari emițători de gaze cu efect de seră și joacă un rol cheie în inițiativele internaționale de mediu.

Președinta CE, Ursula von der Leyen, a declarat că Acordul de la Paris rămâne cea mai bună speranță pentru întreaga umanitate și a confirmat că Europa „va menține cursul și va continua să lucreze cu toate națiunile care doresc să protejeze natura și să oprească încălzirea globală”. Comisarul UE pentru Climă,

¹⁷⁰ <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2025-01-10/secretary-generals-statement-official-confirmation-of-2024-the-hottest-year>

¹⁷¹ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/767230/EPRS_ATA\(2025\)767230_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/767230/EPRS_ATA(2025)767230_EN.pdf)

¹⁷² <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/putting-america-first-in-international-environmental-agreements/>

Wopke Hoekstra, și președintele Consiliului European, António Costa, au făcut declarații similare.

Pe măsură ce SUA intenționează să iasă din Acordul de la Paris privind clima, țările rămase rămân angajate să își atingă obiectivele, potrivit lui Simon Stiell, secretarul executiv al UNFCCC, într-un discurs recent, relatează Reuters pe 7 februarie 2025¹⁷³.

Retragerea SUA din Acordul de la Paris – care are ca obiectiv limitarea creșterii temperaturii globale la 1,5°C și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră – a fost una dintre primele acțiuni executive ale președintelui Donald Trump la preluarea mandatului. În timp ce SUA ar putea fi al doilea cel mai mare emițător de gaze cu efect de seră din lume, Stiell a apelat la calm și a încurajat țările să pregătească planuri naționale mai puternice pentru climă în acest an.

9.2.2. Fed iese din Rețeaua băncilor centrale și autorităților de supraveghere financiară pentru ecologizarea sistemului financiar¹⁷⁴

La data de 17 ianuarie 2025 Fed a anunțat printr-un comunicat de presă¹⁷⁵ că s-a retras din Rețeaua băncilor centrale și autorităților de supraveghere financiară pentru ecologizarea sistemului financiar (NGFS). Totodată, în comunicat se menționează că în timp ce Fed a apreciat angajamentul cu NGFS și cu membrii săi, activitatea NGFS și-a extins din ce în ce mai mult domeniul de aplicare, acoperind o gamă mai largă de probleme care nu fac parte din mandatul statutar al Consiliului.

Cu toate acestea, potrivit unui articol publicat pe 21 ianuarie 2025 de *Green Central Banking*¹⁷⁶, analiștii au spus că această retragere s-a datorat schimbării politice a noii Administrații Trump care a anunțat că se va opune oricăror eforturi de tranziție ecologică în timpul celui de-al doilea mandat. Băncile americane au părăsit *Alianța Net Zero Banking* sprijinită de ONU.

NGFS a transmis printr-un comunicat de presă¹⁷⁷ că ia act de retragerea Fed, dar respectă această decizie. Fed a fost al 96-lea membru care s-a alăturat acestei organizații, la trei ani după înființarea NGFS. Fed nu a fost membru al Comitetului de conducere al NGFS și nu a condus niciun grup de lucru.

¹⁷³ <https://www.reuters.com/world/countries-staying-committed-climate-plans-after-us-paris-pact-exit-un-climate-2025-02-06/>

¹⁷⁴ Rețeaua băncilor centrale și autorităților de supraveghere financiară pentru ecologizarea sistemului financiar (NGFS) a fost înființată de către opt bănci centrale și autorități de supraveghere, în decembrie 2017 la Paris, pentru a consolida răspunsul global necesar pentru îndeplinirea obiectivelor Acordului de la Paris. Numărul membrilor săi a crescut continuu, ajungând în prezent la 143. BNR a devenit membru al NGFS la data de 16 septembrie 2020. Președintele NGFS este doamna Sabine Mauderer, Vice-președinte al Deutsche Bundesbank iar secretariatul NGFS este găzduit de Banca Franței.

¹⁷⁵ <https://www.federalreserve.gov/newsevents/pressreleases/bcreg20250117a.htm>

¹⁷⁶ <https://greencentralbanking.com/2025/01/21/ngfs-vows-to-keep-fighting-climate-change-even-without-fed/>

¹⁷⁷ <https://www.ngfs.net/en/press-release/ngfs-membership-announcement>

Într-un articol publicat de *Green Central Banking* pe 4 februarie 2025¹⁷⁸, Irene Heemskerk – șefa centrului BCE pentru schimbări climatice a declarat că, odată cu retragerea Fed dintr-o coaliție a băncilor centrale pentru schimbările climatice și a valului politic care se îndreaptă către politicile ecologice în SUA, BCE nu are intenția de a da înapoi în activitatea sa de atenuare a riscurilor schimbărilor climatice. „Nu numai că BCE nu intenționează să se retragă din NGFS, dar abordarea riscului schimbărilor climatice rămâne o parte esențială a mandatului său”, a menționat Heemskerk. Activitatea BCE privind politicile ecologice, inclusiv activitatea sa cu NGFS, a ajutat UE și țările membre să obțină primele patru poziții din *Green Central Banking Scorecard*¹⁷⁹. În schimb, SUA s-au clasat aproape de partea de jos a țărilor G20 și de atunci, Fed și Departamentul de Trezorerie al SUA au părăsit NGFS. Politicile ecologice privind riscul schimbărilor climatice nu sunt ceva „drăguț de avut”, ci o necesitate, a adăugat ea. „Verdele și competitivitatea merg mână în mână. Nu există niciun compromis între ele pentru că vă pregătiți pentru ceea ce va urma și, de asemenea, vă faceți economia mai rezistentă în viitor”. Deși guvernele și factorii de decizie trebuie să decidă tranziția economică, Heemskerk a spus că BCE trebuie încă să se ocupe de impactul fizic al schimbărilor climatice. Asta înseamnă să reacționezi la frecvența crescută a dezastrelor climatice, iar cercetările BCE au arătat că o perioadă de tranziție mai lungă ar fi mai costisitoare. „Trebuie să ne asigurăm că protejăm ceea ce am construit. Așa că trebuie să ne asigurăm că nu dam înapoi în nicio acțiune pe care am întreprins-o”, a spus ea.

9.3. Banca Centrală Europeană

În data de 12 februarie 2025 Frank Elderson, membru al Comitetului executiv al BCE și vicepreședinte al Consiliului de supraveghere al BCE, a vorbit în deschiderea MNI¹⁸⁰ privind schimbările climatice: „Impactul asupra politicii monetare și supravegherii bancare” – „De la concept la livrare: luarea în considerare a climei și a naturii în menținerea stabilității prețurilor și menținerea băncilor în siguranță”¹⁸¹. Cu această ocazie a reiterat faptul că băncile centrale și autoritățile de supraveghere nu sunt factori de decizie privind clima și natura. BCE se confruntă însă cu un volum din ce în ce mai mare de factori legați de climă și natură care trebuie luați în considerare pentru ca BCE să-și îndeplinească, cu succes, mandatul. Potrivit lui Elderson, acesta este principiul fundamental care stă la baza tuturor activităților BCE legate de climă și natură. Este un principiu bazat pe fapte incontestabile stabilite de comunitatea științifică și transpuse pentru a clarifica implicațiile acestora pentru economie și sistemul financiar. La BCE, acest principiu a fost transpus în politica monetară și în activitatea de supraveghere ca un angajament strategic de a ține cont de crizele climatice și naturale în curs, indiferent de schimbările din fluxurile macroeconomice și

¹⁷⁸ <https://greencentralbanking.com/2025/02/04/irene-heemskerk-ecb-climate-risk/>

¹⁷⁹ <https://greencentralbanking.com/scorecard/>

¹⁸⁰ MNI – Market News este o organizație de știri financiare axată pe piețele internaționale de capital. Aceasta furnizează știri și analize în timp real pentru piața valutară globală și piețele cu venit fix. MNI are sediu la Londra, precum și 12 birouri în Statele Unite, Asia și Europa.

¹⁸¹ <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2025/html/ecb.sp250212~b69d86d8f2.en.html>

indiferent de direcția în care vânturile politice ar putea sufla. Atât în politica monetară, cât și în supravegherea bancară, s-au formulat cu meticulozitate strategii care sunt robuste și rezistente în orice vreme. BCE va continua să își îndeplinească mandatul de a menține prețurile stabile și de a se asigura că băncile europene sunt sigure și sănătoase în fața schimbărilor de climă.

9.3.1. Clima și natura în politica monetară

Potrivit lui Elderson, când BCE a finalizat revizuirea strategiei sale, în vara anului 2021, noua strategie a recunoscut explicit implicațiile profunde ale schimbărilor climatice pentru economie și, prin urmare, relevanța acestora pentru politica monetară. În noua strategie a fost formulat un plan de acțiune concret, care se aplică în prezent.

- În primul rând, s-a îmbunătățit capacitatea BCE de a avea în vedere considerentele climatice în analizele macroeconomice realizate pentru informarea discuțiilor de politică.
- În al doilea rând, în ceea ce privește instrumentele de politică monetară, BCE a început să orienteze achizițiile sale de obligațiuni corporative către emitenți cu o performanță climatică mai bună, pentru a evita expunerile nejustificate la riscurile legate de climă. În ceea ce privește garanțiile necesare pentru operațiunile de creditare ale BCE, încă se desfășoară lucrări tehnice suplimentare privind încorporarea considerentelor colaterale legate de schimbările climatice.

Elderson reiterează că acțiunile BCE urmăresc să susțină un grad ridicat de încredere în alinierea activităților instituției la obiectivele Acordului de la Paris, în cadrul mandatului. Toate măsurile luate de BCE sunt revizuite în mod regulat pentru a evalua impactul acestora. Dacă este necesar, acestea vor fi adaptate pentru a se asigura că își îndeplinesc obiectivele de politică monetară și că sprijină calea de decarbonizare pentru a atinge obiectivele Acordului de la Paris și obiectivele UE de neutralitate climatică. Totodată, Elderson susține că vor analiza, de asemenea, abordarea unor provocări suplimentare legate de natură în cadrul mandatului lor.

9.3.2. Clima și natura în supravegherea bancară

Potrivit lui Elderson, strategia de supraveghere a BCE a fost formulată după ce în 2019 s-a constatat că mai puțin de un sfert dintre băncile aflate sub supravegherea sa au reflectat, într-un mod care putea fi dovedit, asupra modului în care crizele climatice și naturale le afecta gestionarea riscurilor. Această observație a fost în mod evident îngrijorătoare, așa că în 2020 BCE a publicat un ghid care stabilește așteptările sale în materie de supraveghere. Aceste așteptări subliniază înțelegerea de către BCE a gestionării sigure și prudente a riscurilor climatice și a celor legate de natură în cadrul prudențial existent. De atunci, aceste riscuri au fost luate în considerare în mod constant în activitatea de supraveghere.

Având în vedere cerințele stabilite în Directiva privind cerințele de capital, astfel cum sunt implementate în legislația națională, și necesitatea ca băncile să implementeze un proces regulat pentru identificarea tuturor riscurilor semnificative, băncile trebuie să se asigure că există practici pentru gestionarea sănătoasă a riscurilor climatice și a celor legate de natură. Acest lucru a trebuit realizat până la sfârșitul anului trecut și, în preajma acestui termen, BCE a stabilit și termene intermediare pentru ca băncile să remedieze anumite deficiențe legate de gestionarea acestor riscuri. BCE urmărește cele două termene intermediare anterioare, în timp ce începe să evalueze practicile băncilor în lumina termenului final, respectiv sfârșitul anului 2024.

După primul termen interimar din martie 2023, BCE a observat că multe bănci încă nu au implementat o evaluare adecvată a semnificației impactului riscurilor climatice și legate de natură în portofoliile lor. Prin urmare, a impus decizii de supraveghere obligatorii asupra a 28 de bănci, în cazul a 22 dintre ele li s-a spus că dacă nu își remediază deficiențele până la o anumită dată, vor suporta o penalitate periodică pentru fiecare zi în care au încălcat cerințele sale. În mod încurajator, aproape toate băncile au depus la timp o evaluare adecvată a materialității, ceea ce arată că eforturile de supraveghere ale BCE au fost eficiente în aproape toate cazurile.

Pentru al doilea termen intermediar de la sfârșitul anului 2023, BCE a solicitat băncilor să includă în mod clar riscurile climatice și cele legate de natură în governanța, strategia și managementul riscurilor. La fel ca și în cazul primului termen interimar, au fost găsite deficiențe în practicile băncilor, feedback-ul fiind comunicat în scris. Există un grup mic unde încă lipsesc elementele fundamentale pentru gestionarea adecvată a riscurilor climatice și legate de natură. Aceste bănci au primit decizii de supraveghere obligatorii în toamna anului 2024, subliniind din nou potențiala impunere de penalități periodice în cazul în care nu îndeplinesc cerințele în timp util.

În același mod va proceda BCE și în ceea ce privește cel de-al treilea și ultimul termen limită scadent la începutul anului. Potrivit lui Elderson, trebuie să existe dovezi că practicile de gestionare a riscurilor climatice și a celor legate de natură sunt solide în toate domeniile așteptărilor de supraveghere ale BCE (ex. băncile trebuie să ia în considerare aceste riscuri în cadrele lor de testare a stresului, inclusiv în scenarii de referință plauzibile și adverse care sunt în conformitate cu dovezile științifice). Ulterior, băncile vor trebui să-și actualizeze în continuare practicile în conformitate cu progresele în disponibilitatea datelor, metodologii și cerințele legislative și de reglementare. Băncile trebuie să se asigure că practicile lor de gestionare a riscurilor rămân proporționale cu amploarea riscurilor climatice și a celor legate de natură cu care se confruntă.

9.3.3. Concluzii

Alegerile pe care le fac factorii de decizie în materie de climă și natură vor determina ce combinație de tranziție și riscuri fizice se va materializa în anii următori. Din păcate, consensul predominant în rândul specialiștilor din

domeniul climei este că obiectivul de a limita încălzirea globală la 2°C, așa cum este stabilit în Acordul de la Paris, nu este în prezent îndeplinit. În octombrie anul trecut, Raportul ONU privind deficitul de emisii a concluzionat că lumea este pe drumul spre o creștere medie de 3,1°C. Și chiar și acest număr dramatic va fi atins doar dacă toate guvernele își vor menține politicile actuale. Elderson face trimitere la Munich Re când afirmă că riscurile fizice ale pericolelor privind clima și natura se concretizează în prezent la o scară și o frecvență din ce în ce mai mari¹⁸². Potrivit analizei realizate de Munich Re daunele medii cauzate de dezastrele naturale în ultimii 30 de ani (corectate cu inflația) sunt în creștere. Acestea au avut o medie de 131 miliarde USD pe an la nivel mondial în ultimii 30 de ani, dar 236 miliarde USD în ultimii zece ani și 268 miliarde USD în ultimii cinci, ajungând la 320 miliarde USD în 2024. Aceste riscuri fizice vor continua să crească sau politicile de tranziție vor trebui implementate mai brusc pentru a asigura o tranziție în timp util care va determina o creștere a riscurilor de tranziție.

9.4. Banca Națională a României

În luna decembrie 2024, BNR a publicat „Tabloul de monitorizare a riscurilor climatice asupra sectorului bancar din România”¹⁸³, în conformitate cu măsura nr. 12 din cadrul Recomandării Comitetului Național de Supraveghere Macroprudențială nr. R/6/2021 privind sprijinirea finanțării verzi, adresată BNR.

Tabloul surprinde principalele evoluții în domeniul schimbărilor climatice și al finanțării verzi prin prisma unor indicatori grupați în cinci categorii, respectiv (i) economia reală, (ii) riscul fizic, (iii) riscul de tranziție, (iv) finanțarea verde și (v) politicile guvernamentale. Cele mai importante aspecte identificate sunt:

- Emisiile de gaze cu efect de seră au scăzut în 2022, fiind deja atins nivelul de reducere cu 55 la sută a emisiilor față de anul 1990 asumat prin Acordul de la Paris. Atingerea obiectivului de neutralitate climatică până în anul 2050 implică însă majorarea eforturilor pentru tranziția către o economie sustenabilă.
- Riscurile fizice evaluate în Tablou se referă la inundații, secetă și temperaturi ridicate. Similar anilor anteriori, companiile nefinanciare din România aflate în sectoare vulnerabile la aceste riscuri sunt importante în economie, generând 12,7 la sută din valoarea adăugată totală (companii vulnerabile la inundații), respectiv 2,3 la sută (secetă) și 10,4 la sută (temperaturi ridicate).

¹⁸² <https://www.munichre.com/en/company/media-relations/media-information-and-corporate-news/media-information/2025/natural-disaster-figures-2024.html>

¹⁸³ https://www.bnr.ro/uploads/2024-12-tabloundemonitorizareariscurilorclimaticeasuprasectoruluibancardinrom%C3%A2nia-2024_documentpdf_545_1735643924.pdf

- Companiile *brown* au un rol semnificativ pentru economia reală. Ponderea expunerilor bancare față de companiile *brown* a rămas relativ constantă comparativ cu 2023, fiind de aproximativ jumătate din stocul de credite acordate companiilor nefinanciare. Amprenta de carbon a portofoliului corporativ s-a redus marginal în 2022, pe fondul unei scăderi ușoare a emisiilor finanțate, coroborat cu majorarea valorii portofoliului.
- Valoarea emisiunilor de obligațiuni verzi la nivel mondial a înregistrat o creștere de 6,5 la sută la finalul lunii noiembrie 2024 față de întregul an 2023, însă va rămâne sub maximul istoric înregistrat în 2021. În România, au fost consemnate șapte emisiuni de obligațiuni verzi în 2024, cu o valoare totală de 8,1 miliarde euro, al căror emitent a fost Guvernul României. Creditele verzi acordate companiilor nefinanciare s-au menținut pe un trend ascendent în 2024, cu o rată anuală de creștere de 93 la sută față de septembrie 2023, reprezentând însă 2,9 la sută din expunerea bancară față de firme. În sectorul populației, creditele verzi au ajuns la aproximativ 10 miliarde lei (+50 la sută față de septembrie 2023) și reprezintă 5,7 la sută din portofoliul bancar de credite acordate acestui segment.

BIBLIOGRAFIE

- Acemoglu, D.
Johnson, S.
Robinson, J. „The colonial origins of comparative development: an empirical investigation“. *The American Economic Review*, 2001, 91: 1369-1401
- AccuWeather Comunicat de presă: AccuWeather estimates more than \$250 billion in damages and economic loss from LA wildfires, URL: <https://www.accuweather.com/en/weather-news/accuweather-estimates-more-than-250-billion-in-damages-and-economic-loss-from-la-wildfires/1733821>
- Aiginger, K.
Ketels, C. „Industrial policy reloaded“. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 2024, 24(1),1–10.
- Alstadsæter, A.
Johannessen, N.
Zucman, G. „Tax Evasion and Inequality“, *American Economic Review*, 109(6): 2073–2103, 2019
- Allingham, M. G.
Sandmo, A. „Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis“, *Journal of Public Economics*, 1, 323–338, 1972
- Andreoni, J.
Erard, B.
Feinstein, J. S. „Tax Compliance“, *Journal of Economic Literature*, Vol. XXXVI, Issue 2, 818-860, 1998
- Applebaum.A. „The New Rasputins“. *The Atlantic*. February 2025 Issue. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2025/02/trump-populist-conspiracism-autocracy-rfk-jr/681088/>
- Associated Press „Trump’s Palestinian refugee idea falls flat with Arab allies and confounds a Republican senator“. 27 January 2025. URL: <https://apnews.com/article/trump-jordan-egypt-palestinian-refugees-gaza-e979a6f5d359c5bce8493ddfd8bfa798>
- Banca Centrală Europeană „Increasing resilience and long-term growth: the importance of sound institutions and economic structures for euro area countries and EMU“, *Economic Bulletin Issue No. 5*, 2016, URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/eb201605_article03.en.pdf
- Secțiunea schimbări climatice. URL: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/climate/html/index.en.html>
- Discurs Frank Elderson, membru al Comitetului executiv al BCE, URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2025/html/ecb.sp250212~b69d86d8f2.en.html>
- „Convergence Report“, 2024, URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/other-publications/convergence/pdf/ecb.cr202406~475c2172bc.en.pdf>
- Banca Mondială „Gaza and West Bank Interim Rapid Damage and Needs Assessment February 2025“ Evaluare comună a UE, ONU și Banca Mondială referitoare la nevoile de reconstrucție ale Gaza și West Bank, accesat 20 martie 2025, URL:

	https://thedocs.worldbank.org/en/doc/133c3304e29086819c1119fe8e85366b-0280012025/original/Gaza-RDNA-final-med.pdf
Banca Națională a României	https://www.bnr.ro/uploads/2024-12-tabloundemonitorizareariscurilorclimaticeasuprasectoruluibancardinrom%C3%A2nia-2024_documentpdf_545_1735643924.pdf
Bailey A.	„The importance of central bank reserves“. Lecture in honour of Charles Goodhart, <i>London School of Economics</i> . 21 May 2024. URL: https://www.bankofengland.co.uk/speech/2024/may/andrew-bailey-lecture-london-school-of-economics-charles-goodhart
Bankes, S.	„Robustness, Adaptivity, and Resiliency Analysis“, <i>AAAI Fall Symposium, Technical Report</i> , 2010, URL: https://www.researchgate.net/publication/270279829_Robustness_Adaptivity_and_Resiliency_Analysis
Boas, H. F. Johannesen, N. Kreiner, C. T. Larsen, L. T. Zucman, G.	„Taxing Capital in a Globalized World: the Effects of Automatic Information Exchange“, NBER Working Paper no. 32714, 2024
Biroul Central de Statistică Sudan	Biroul Central de Statistică al Sudan, citat de Sudantribune.com, martie 2025, URL: https://sudantribune.com/article298719/
Bundesbank	„Bundesbank proposes debt brake reform for sound public finances and increased investment“. 4 March 2025. URL: https://www.bundesbank.de/en/tasks/topics/bundesbank-proposes-debt-brake-reform-for-sound-public-finances-and-increased-investment-952716
Burilkov, A. Wolff, G.B.	„Defending Europe without the US: first estimates of what is needed“. 21 February 2025. <i>Bruegel Analysis</i> . URL: https://www.bruegel.org/analysis/defending-europe-without-us-first-estimates-what-needed
Burilkov Mejino-Lopez, J. Wolff G.B.	„The US defence industrial base can no longer reliably supply Europe“. <i>Analysis</i> . 19 December 2024. <i>Bruegel</i> . URL: https://www.bruegel.org/analysis/us-defence-industrial-base-can-no-longer-reliably-supply-europe
Carney M.	„Canada PM Mark Carney says old relationship with US 'is over'“. BBC. Press Conference. 27 March 2025. URL: https://www.bbc.com/news/articles/c5y41z4351qo
Casa Albă/ The White House	https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/reevaluating-and-realigning-united-states-foreign-aid/ „Outcomes of the United States and Russia Expert Groups On the Black Sea“. Press Release. 25 March 2025. URL: https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/2025/03/outcomes-of-the-united-states-and-russia-expert-groups-on-the-black-sea/

	<p>Ordinul executiv al președintelui Donald Trump, URL: https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/putting-america-first-in-international-environmental-agreements/</p>
Center for Global Development	<p>Which Countries Are Most Exposed to US Aid Cuts; And What Other Providers Can Do, accesat 25 martie 2025, URL: https://www.cgdev.org/blog/which-countries-are-most-exposed-us-aid-cuts-and-what-other-providers-can-do</p>
Chahrour, R. Shapiro, A.H. Wilson, D.J.	<p>„News Selection and Household Inflation Expectations.” <i>Federal Reserve Bank of San Francisco Working Paper</i> 2024-31.</p>
Comisia Europeană	<p>Communication from the Commission. “Accommodating increased defence expenditure within the Stability and Growth Pact”. 19 March 2025. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/a57304ce-1a98-4a2c-aed5-36485884f1a0_en?filename=Communication-on-the-national-escape-clause.pdf</p> <p>Commission Staff Working Document, <i>Guidance To Member States, Recovery And Resilience Plans</i>, 22 January, 2021, SWD 12 final, PART ½, URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/document_travail_service_part1_v2_en.pdf EC , 2018, <i>Quarterly Report on the Euro Area</i>, Institutional Paper 076, April 2018, URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip076_chapter_i_economic_resilience_en.pdf</p> <p><i>Economic Resilience In Emu Thematic Discussions On Growth And Jobs, Note for the Eurogroup</i> 2017, URL: https://www.consilium.europa.eu/media/23535/eurogroup-15-september-item1-com-note-economic-resilience-in-emu.pdf</p> <p><i>A Competitiveness Compass for the EU</i>, COM(2025) 30 final, URL: https://commission.europa.eu/document/download/10017eb1-4722-4333-add2-e0ed18105a34_en</p>
Consiliul European	<p>„EU adopts its 16th package of economic and individual measures”. <i>Press Release</i>. 24 february 2025a. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/02/24/three-years-of-russia-s-full-scale-invasion-and-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-its-16th-package-of-economic-and-individual-measures/?utm_source=brevo&utm_campaign=AUTOMATED%20-%20Alert%20-%20Newsletter&utm_medium=email&utm_id=3318</p> <p><i>Press Release</i>. 6 March 2025b. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/03/06/special-european-council-6-march-2025/?utm_source=brevo&utm_campaign=AUTOMATED%20-%20Alert%20-%20Newsletter&utm_medium=email&utm_id=3318</p> <p>Consiliul European. (2025c). <i>Conclusions</i>. 20 March 2025c. Art 15 and 16. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/03/20/european-council-conclusions-on-competitiveness-european-defence-and-security-and-migration/?utm_source=brevo&utm_campaign=AUTOMATED%20-%20Alert%20-%20Newsletter&utm_medium=email&utm_id=3318</p>

- „EU sanctions against Rusia”. *Press Release*. 16 December 2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>
- Sprrijinul umanitar acordat de UE palestinienilor, accesat 27 martie 2024, <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-humanitarian-support-to-palestinians/>
- Delay, G. „How Post-Assad Syria Could Unleash a New Regional Order”. *Foreign Policy Article*, December 2024. URL: https://foreignpolicy.com/2024/12/13/syria-assad-regional-order-turkey-gulf/?tpcc=fp_this_week&utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=FP%20This%20Week-%20121624&utm_term=fp_this_week
- Dăianu, D. „Apărarea națională și bugetul public în vremuri foarte periculoase”, URL: <https://consiliulfiscal.ro/2025%20-%2002%20-%2018%20feb%20-%20Apararea%20si%20bugetul%20public.pdf>
- Demertzis, M. „Trade at the Heart of the EU’s Economic Security”. *Intereconomics* Volume 59. 2024. Number 6, pp. 313–318. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2024/number/6/article/trade-at-the-heart-of-the-eu-s-economic-security.html>
- Departamentul de Trezorerie al SUA Comunicat de presă, URL: <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2791>
- Di Pietro, F.
Lecca, P.
Salotti, S. „Regional economic resilience in the European Union: a numerical general equilibrium analysis”, *Spatial Economic Analysis*, 16:3, 2021, pp.287-312, URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17421772.2020.1846768#d1e2733>
- Dorn, F.
Potrafke, N.
Schlepper, M. „European defence spending in 2024 and beyond: How to provide security in an economically challenging environment”. *EconPol Policy* Report No. 45/2024. URL: <https://hdl.handle.net/10419/289556>
- Draghi, M. Bloomberg Article. 26 March 2025. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-03-26/draghi-calls-germany-s-shift-on-defense-spending-game-changer?srnd=homepage-asia>
- Duval, R.,
Elmeskov, J.
Vogel, L. „Structural Policies and Economic Resilience to Shocks”, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 567, OECD Publishing, 2007, URL: <http://dx.doi.org/10.1787/140152385131>
- Erard, B.,
Feinstein, J. S. „Honesty and evasion in the tax compliance game”, *RAND Journal of Economics* Vol. 25, No. 1, Spring 1994
- European Foreign Relations Council Survey. 2025. URL: <https://ecfr.eu/publication/transatlantic-twilight-european-public-opinion-and-the-long-shadow-of-trump/>
- EUTAX Observatory *Global Tax Evasion Report, 2024*

Fed	<p>„Statement on Longer-Run Goals and Monetary Policy Strategy. Adopted effective January 24, 2012; as reaffirmed effective January 30, 2024”. URL: https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/files/FOMC_LongerRunGoals.pdf</p> <p>Comunicat de presă URL: https://www.federalreserve.gov/newsevents/pressreleases/bcreg20250117a.htm</p>
Financial Times	<p>„US seeks to reopen terms of Ukraine minerals deal”. FT article. 21 March 2025. URL: https://www.ft.com/content/88e4ea22-3a27-4e68-9c6e-4a008f257522</p> <p>„US proposes new critical minerals deal to Ukraine”. FT article. 26 March 2025. URL: https://www.ft.com/content/aeb03da5-f8cf-4741-ad7e-ba388ff8380a?desktop=true&segmentId=7c8f09b9-9b61-4fbb-9430-9208a9e233c8#myft:notification:daily-email:content</p>
Fitch Ratings	<p>Fitch Revises Romania's Outlook to Negative; Affirms at 'BBB-', 17 Dec 2024, URL: Fitch Revises Romania's Outlook to Negative; Affirms at 'BBB-'</p>
Fondul Monetar Internațional	<p>„A Macroeconomic Perspective on Resilience”, <i>IMF Policy Brief</i>, November 2016, URL: http://www.g20.utoronto.ca/2017/2017-Germany-IMF-a-macroeconomic-perspective-on-resilience.pdf</p> <p>Document intern pentru Eurogrup. 2025. Confidențial</p>
Forbes	<p>California Wildfire Updates: Palisades, Eaton Fires Reach Full Containment https://www.forbes.com/sites/antoniopequenoiv/2025/02/01/california-wildfire-updates-palisades-eaton-fires-reach-full-containment/</p>
Food and Agriculture Organisation of the United Nations	<p>„Starea securității alimentare și a nutriției la nivel mondial”, 2024 https://openknowledge.fao.org/handle/20.500.14283/cd1254en</p>
Food Security Information Network	<p>„Global Report on Food Crises, Mid-Year Update”, September 2024, URL: https://www.fsinplatform.org/global-report-food-crises-2024-mid-year-update</p>
ForeignAssistance.gov	<p>U.S. Agency for International Development (USAID) and U.S. Department of State on behalf of United States Government agencies reporting foreign assistance, accesat 20 martie 2025, URL: https://foreignassistance.gov/data</p>
Frankel, J., Rose, A.	<p>„Currency crashes in emerging markets: empirical indicators”, 1996, URL: https://www.researchgate.net/publication/5193412_Currency_Crashes_in_Emerging_Markets_Empirical_Indicators</p>
Frølund L. Murray, F.	<p>„Europe Needs Shared Defense Capabilities”. <i>Project Syndicate</i>. January 6 2025. URL: https://www.project-syndicate.org/commentary/europe-must-pursue-collective-sovereignty-over-tech-by-lars-frolund-and-fiona-murray-2025-01?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=9838354e09-ECON-NEWSLETTER_2024-03_14_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0-e4393264df-481877671&mc_cid=9838354e09&mc_eid=53f6ca43b8</p>

- Georgieva, K. Speech Summit Dubai. 11 February 2025, URL: <https://www.facebook.com/TheNationalNews/videos/speaking-at-the-world-governments-summit-in-dubai-imf-chief-kristalina-georgieva/1148508266282130/>
- Giudice, G. „Economic Resilience in EMU”, *Quarterly Report on the Euro Area (QREA)*, Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), European Commission, vol. 17(2), pages 9-15, July, 2018
- Hanson, J.
- Kontolemis, Z.
- Green Central Banking*
- <https://greencentralbanking.com/2025/01/21/ngfs-vows-to-keep-fighting-climate-change-even-without-fed/>
- <https://greencentralbanking.com/2025/02/04/irene-heemskerk-ecb-climate-risk/>
- <https://greencentralbanking.com/scorecard/>
- Hofmann, B. „Targeted Taylor rules: monetary policy responses to demand- and supply-driven inflation”. *BIS Quarterly Review*, 10 December 2024, URL: <https://www.bis.org/publ/qtrpdf/rqt2412d.htm>
- Manea, C.
- Mojon, B.
- Integrated Food Security Phase Classification
- „The IPC Famine Factsheet”, martie 2024, URL: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Famine_Factsheet.pdf
- „GAZA STRIP: IPC Acute Food Insecurity and Acute Malnutrition Special Snapshot, September 2024 - April 2025”, 17 octombrie 2024, URL: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Gaza_Strip_Acute_Food_Insecurity_Malnutrition_Sep2024_Apr2025_Special_Snapshot.pdf
- „Famine Review committee Alert: Gaza Strip”, 8 noiembrie 2024, URL: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_FRC_Alert_Gaza_Nov2024.pdf
- „Sudan: Acute Food Insecurity Snapshot”, decembrie 2024, URL: https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Sudan_Acute_Food_Insecurity_Oct2024_May2025_Snapshot.pdf
- Jen, E. „Stable or robust? What’s the difference?, Complexity”, *Wiley Periodicals*, Vol. 8, No.3, pp. 12-18, 2003, URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/cplx.10077>
- Kallias, K. Speech EU-Israel Association Council meeting. 24 February 2025.
- Kaminsky, G. „Leading indicators of currency crises”, *International Monetary Fund*, 45. 10. 1596/1813-9450-1852, 1998, URL: https://www.researchgate.net/publication/313674022_Leading_Indicators_of_Currency_Crises
- Lizondo, S.
- Reinhart, C.
- Kiel Institute for the World Economy War against Ukraine Tracker. 2025a. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

- „Guns and Growth: The Economic Consequences of Surging Defense Spending”. 14 February 2025b. URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/guns-and-growth-the-economic-consequences-of-surging-defense-spending/>
- Kleven, H. J.
Knudsen, M. B.
Kreiner, C. T.
Pedersen, S.
Saez, E.
- „Unwilling or Unable to Cheat? Evidence from a Tax Audit Experiment in Denmark”, *Econometrica*, Vol. 79, No. 3, 651 – 692, 2011
- Knott, K.
- Presentation of the DNB Annual Report. De Telegraaf Article. 20 March 2025. URL: <https://www.telegraaf.nl/financieel/1035532277/dnb-baas-knot-defensie-even-belangrijker-dan-boekhouding>
- Krammer, A.
- „Scaling Up the Single Market to Boost Productivity”. *IMF Blog*. Speech at Launch of the Fall 2024 Regional Economic Outlook for Europe. the House of the Euro in Brussels. 14 November 2024. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/11/18/sp111424-scaling-up-the-single-market-to-boost-productivity>
- Lagarde, C.
- Speech to the European Parliament’s Economic and Monetary Affairs Committee. 19 March 2025a. URL: <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/w3ct5swj?partner=uk.co.bbc&origin=share-mobile>
- Talks at Davos, 22 January 2025b. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Vv7oCzy3X5M>
- „The Lámfalussy Lectures Conference – 2025 Opening ceremony”. Magyar Nemzeti Bank. 27 January, 2025c. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/ecb-president-warns-over-loss-central-bank-independence-2025-01-27/>
- Lagarde C. Speech at 25th "ECB and Its Watchers" conference organised by the Institute for Monetary and Financial Stability at Goethe University. 12 March 2025d. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2025/html/ecb.sp250312~915537d675.en.html>
- Press Conference 30 January 2025e. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/html/index.en.html?date=2025-01-30
- Press Release 30 January 2025f. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2025/html/ecb.mp250306~d4340800b3.en.html>
- Press Release. 6 March 2025g. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/press_conference/monetary-policy-statement/2025/html/ecb.is250306~4307bd0941.en.html

Marin, D.	„The End of Globalization as We Know It”. <i>Project Syndicate</i> . 5 March 2025. URL: https://www.project-syndicate.org/commentary/tariffs-uncertainty-and-automation-are-driving-firms-to-embrace-reshoring-by-dalia-marin-2025-03
Mens, M., Klijn, J. P. de Bruijn, F. van Beek, E.K.	„The meaning of system robustness for flood risk management”, <i>Environmental Science & Policy</i> , Vol.14, Issue 8, 2011, pp. 1121-1131, URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1462901111001365
Moody's	Moody's Ratings changes Romania's outlook to negative from stable, affirms Baa3 ratings, 17 Mar 2025, URL: https://events.moodys.com/2025-mie24022-sovereign-credit-today/moodys-ratings-changes-romania-s-outlook-to-negative-from-stable-affirms-baa3-ratings
Munich Re	„Climate change is showing its claws: The world is getting hotter, resulting in severe hurricanes, thunderstorms and floods”, URL: https://www.munichre.com/en/company/media-relations/media-information-and-corporate-news/media-information/2025/natural-disaster-figures-2024.html
Nashed, M.	„Sudanese starve as soup kitchens close and warring parties block aid” 5 martie 2025, URL: https://www.aljazeera.com/features/2025/3/5/sudanese-starve-as-soup-kitchens-close-down-and-warring-parties-block-aid
NATO	Internal Report. 1985. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_1985_12/20100830_1985-025.pdf
OCHA	Date referitoare la ajutorul umanitar pentru Sudan, accesat 19 martie, URL: https://fts.unocha.org/countries/212/summary/2025 „Sudan: Humanitarian Access Snapshot”, Ianuarie 2025, URL: https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-humanitarian-access-snapshot-january-2025 Date referitoare la alocările pentru ajutor umanitar ale Comisiei Europene, accesat 26 martie 2025, URL: https://fts.unocha.org/donor-grouped/2966/summary/2023
Organizația Meteorologică Mondială	Comunicat de presă: <i>WMO confirms 2024 as warmest year on record at about 1.55°C above pre-industrial level</i> , URL: https://wmo.int/news/media-centre/wmo-confirms-2024-warmest-year-record-about-155degc-above-pre-industrial-level
Organizația Națiunilor Unite	Declarație a secretarului general al ONU. URL: https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2025-01-10/secretary-generals-statement-official-confirmation-of-2024-the-hottest-year
Politico	„Putin is playing games with you, Starmer and Macron warn Trump”. Politico article. 27 March 2025, URL: https://www.politico.com/news/2025/03/25/us-black-sea-russia-ukraine-00247417 „Bracing for a Russian attack: EU defense chief wants €100B for weapons”. Politico Article. 7 December 2024. URL: https://www.politico.eu/article/kubilius-next-budget-should-have-e100-billion-for-defense/

Parlamentul European	<p><i>Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of establishing the Recovery and Resilience Facility</i>, 12 February, 2021a, URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj</p> <p>European Parliamentary Research Service: US withdrawal from the Paris Climate Agreement and from the WHO, URL: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2025/767230/EPRS_ATA(2025)767230_EN.pdf</p>
<p>Poniatowski, G., Bonch-Osmolovskiy, M. Braniff, L. Harrison, G. Luchetta, G. Neuhoff, J. Śmietanka, A. Zick, H.</p>	<p><i>VAT gap in the EU – Report 2024</i>, European Commission, Center for Social and Economic Research, 2024</p>
Publico	<p>„Nuno Melo admite compra de caças europeus a par de F-35. “O mundo já mudou””. Publico Article. 13 March 2025. URL: https://www.publico.pt/2025/03/13/politica/entrevista/nuno-melo-afasta-compra-f35-eua-causa-trump-mundo-ja-mudou-2125727</p>
Rajan, R. G.	<p>„Isolationism Won’t Make Anyone Great Again”. <i>Foreign Policy</i>. 7 January 2025, URL: https://foreignpolicy.com/2025/01/07/trump-isolationism-globalization-china-competition-manufacturing-tariffs-migration/?utm_campaign=Winter%202025%20Print%20Issue%20-%20Editor%27s%20Note%20-%20010725&utm_medium=email&utm_source=Sailthru&utm_term=general-marketing</p>
Reisinezhad, A.	<p>„Syria Is Again a Victim of Its Geography”. London School of Economics and Political Science. <i>Foreign Policy article</i>. 9 December 2024. URL: https://foreignpolicy.com/2024/12/09/syria-civil-war-assad-georaphy/</p>
Reuters	<p>„ECB fails to get the memo on Europe's emergency”. 6 March 2025, URL: https://www.tradingview.com/news/reuters.com,2025:newsml_L5N3PP1LQ:0-ecb-fails-to-get-the-memo-on-europe-s-emergency/</p> <p>„ECB fails to get the memo on Europe's emergency”. 6 March 2025, URL: https://www.tradingview.com/news/reuters.com,2025:newsml_L5N3PP1LQ:0-ecb-fails-to-get-the-memo-on-europe-s-emergency/</p> <p>Countries staying committed to climate plans after US Paris pact exit, UN climate chief says, URL: https://www.reuters.com/world/countries-staying-committed-climate-plans-after-us-paris-pact-exit-un-climate-2025-02-06/</p>
<p>Rețeaua băncilor centrale și autorităților de supraveghere financiară pentru ecologizarea sistemului financiar Rodrik, D.</p>	<p>Comunicat de presă URL: https://www.ngfs.net/en/press-release/ngfs-membership-announcement</p> <p>„The Future of Economic Convergence”, NBER Working Paper 17400/2011.</p>

- Rogoff, K. „Europe in Trump’s Crosshairs”. *Project Syndicate*. 28 January. 2025. URL: https://www.project-syndicate.org/commentary/how-european-countries-should-respond-to-trump-by-kenneth-rogoff-2025-01?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=421d2bea1c-ECON-NEWSLETTER_2024-10_24_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_-e4393264df-481877671&mc_cid=421d2bea1c&mc_eid=53f6ca43b8
- Rutte, M. „To prevent the war, we must spend more”. Speech. 12 December 2024. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_231348.htm
- Sánchez, C.
Rasmussen, A. M.
Röhn, O. „Economic resilience: what role for policies?”, *OECD Economics Department Working Papers*, No. 1251, 2015, OECD Publishing, URL: <https://doi.org/10.1787/5jrxhg61q5j-en> .
- S&P Global Ratings Romania 'BBB-/A-3' Ratings Affirmed; Outlook Revised To Negative From Stable On Higher Fiscal And External Risks, 24 Jan 2025, URL: https://disclosure.spglobal.com/ratings/en/regulatory/article/-/view/type/HTML/id/3313592?mc_cid=7db35781bc&mc_eid=cd1f92f96c
- Sondermann, D. „Towards More Resilient Economies: The role of well-functioning economic structures”, *CEPS Working Paper No 2017/03*, January 2017, URL: https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2017/01/WD%202017_03%20Sondermann%20ResilientEconomies.pdf
- Stiglitz J. Interviu. *Le Monde*. 18 January. 2025. URL: https://www.lemonde.fr/economie/article/2025/01/18/joseph-stiglitz-avec-le-retour-de-donald-trump-l-europe-ne-peut-plus-compter-sur-les-etats-unis_6503785_3234.html
- Sutherland, D.,
Hoeller, P. „Growth-promoting Policies and Macroeconomic Stability”, *OECD, Economics Department Working Papers*, No. 1091, OECD Publishing, 2013, URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5k3xqs7c8d2-en>
- Tamez, M.
Weenink, H.
Yoshinaga, A. „Central Banks and Climate Change: Key Legal Issues”. *IMF Working Papers*, 2024 (192), A001, URL: <https://doi.org/10.5089/9798400288395.001.A001>
- Trump, D. *Truth Social Post*. 24 February 2025. URL: <https://truthsocial.com/@realDonaldTrump/posts/114059930426328863>
- Unian News Agency The full text of the agreement on minerals between Ukraine and the United States. 26 February 2025. URL: <https://www.unian.net/world/smi-opublikovali-polnyy-tekst-soglasheniya-o-poleznyh-iskopaemyh-mezhdu-ukrainoy-i-ssha-12928140.html>
- Vance, J.D. „The Math on Ukraine Doesn’t Add Up”, *The New York Times*, 12 aprilie 2024
- Vellutini, C.,
Casamatta, G.
Bousquet, L.
Poniatowski, G. „*Estimating International Tax Evasion by Individuals*”, *European Commission, Taxation Papers, Working Paper no. 76*, 2019

- von der Leyen, U. *Press Conference*. 29 December 2024. URL: <https://www.facebook.com/EuropeanCommission/videos/press-conference-of-president-von-der-leyen-in-montevideo/1554063471981768/>
- Statement on announced US tariffs*. 11 February 2025a. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_25_469
- „Europe is ready to change”. 2025b. *The World Economic Forum in Davos*, Speech. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nNMVVSu2itA>
- Wolff, G.B.
Burilkov, A.
Bushnell K.
Kharitonov I. „Fit for war in decades: sluggish German rearmament versus surging Russian defence production”. 16 September 2024. *Bruegel Analysis*. URL: <https://www.bruegel.org/analysis/fit-war-decades-sluggish-german-rearmament-versus-surging-russian-defence-production>
- Xinhua „Joining Hands to Advance Modernization and Build a Community with a Shared Future” Discursul președintelui Republicii Populare China, Xi Jinping, cu ocazia Summitului ”The Forum on China-Africa Cooperation” Beijing, September 5, 2024, accesat 26 martie 2025, URL: <https://english.news.cn/20240905/e898a78004754f229763ad2bb5be7aa3/c.html>
- Yellen, J. „Yellen calls risks of inflation ‘two-sided’”. *Associated Press*. 14 July 2017. URL: <https://doi.org/10.24148/wp2024-31>
- Zettelmeyer, J.
Grabbe, H. „Not yet Trump-proof: an evaluation of the European Commission’s emerging policy platform”. *Bruegel Policy Brief* Issue no 3/2025. 29 January 2025. URL: <https://www.bruegel.org/sites/default/files/2025-01/PB%2003%202025.pdf>
- Zucman, G. „*Taxing across Borders: Tracking Personal Wealth and Corporate Profits*”, *Journal of Economic Perspectives* 28, no. 4, 2014

